תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי תרומות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי תרומות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-תרומות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 9
הלכה ג 13
הלכה ד 13
הלכה ה 14
פרק ב 16
הלכה א 16
הלכה ב 21
הלכה ג 22
פרק ג 25
הלכה א 25
הלכה ב 26
הלכה ג 27
הלכה ה 27
פרק ד 28
הלכה א 28
הלכה ב 30
הלכה ג 31
הלכה ד 33
הלכה ז 35
הלכה ח 38
פרק ה 39
הלכה א 39
הלכה ב 44
פרק ו 49
הלכה א 49
הלכה ב 51
הלכה ג 54
פרק ז 54
הלכה א 54
הלכה ב 56
פרק ח 57
הלכה א 57
הלכה ג 60
הלכה ד 61
פרק ט 61
הלכה א 61
הלכה ב 63
הלכה ג 65
פרק י 65
הלכה א 65
הלכה ב 65
הלכה ד 66
הלכה ה 67
פרק יא 68
הלכה א 68
הלכה ב 69
הלכה ג 70
הלכה ד 70
הלכה ה 70

פרק א

הלכה א

א"ר יוסי קשייתה קומי דשמואל הרי גיטין הרי אין כתיב בהם מחשבה ואין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו דתנינן הכל כשרין לכתוב את הגט אפילו חרש שוטה וקטן אמר ר"ה והוא שיהא גדול עע"ג ר' יוחנן בעי והיינו וכתב לה לשמה. פי' א"כ קשיא דר"י אדר"י דהא בתרומות מתרץ ר"י משום דכתיב בהם מחשבה הלא"ה מעשה שלו מוכיח על מחשבתו והכא גבי גיטין פריך והיינו וכתב לה לשמה וע"ז משני ר' יוסי תמן זה כותב וזה מגרש ברם הכא הוא חושב והוא תורם לפיכך בגיטין אין מעשה שלו מוכיח על מחשבתו ר' יעקב בר אחא אמר הא אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא ברם הכא הוא חושב והוא תורם. פי' המפרשים ז"ל דחוק הוא וקשה להבין ועוד אינו מדויק מלה אחת תיבת הא אילו דתיבת הא מיותר וכך צ"ל סגנון הלשון אלו כתב הוא וגירש הוא ומה זה תיבת הא ע"כ נראה לפענ"ד דתיבת הא מקומו הוא לבתר האי מימרא דר' יעקב בר אחא ואתי שפיר הסוגיא כעין חומר בע"ה ע"פ מה שמבואר בסמוך לקמן דר"י בר אחא ר"ח בשם ר"י חלוקין על השונה הזה דס"ל דלא מהני בגיטין עע"ג גבי חרש אפילו פקח שנתחרש אפילו שיהא הוא כותב והוא מגרש דמדייק ממתניתין נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו כלומר דאחרים יעמדו ע"ג כמו שמבואר לקמן בע"ה הרי מפורש דלא מהני עע"ג אפילו שיהא הוא כותב והוא מגרש דקתני אינו מוציא עולמית אלמא דאין שום תקנה א"כ קשיא דר' יעקב בר אחא (בשם ר"י) דקאמר אילו כתב הוא וגירש הוא גט הוא בעומד ע"ג אריב"א ר"ח בשם ר"י דקאמר חלוקין על השונה הזה דבסמוך וס"ל דלא מהני עע"ג אפילו מגרש בעצמו וקשיא דריב"א אר' יעקב בר אחא ע"ז מקשה הא ריב"א ר"ח בשם ר"י חלוקין על השונה הזה ומסיק מאי כדון הוא תירוץ כלשון הירושלמי בכ"מ אתאי דר"י דתרומות כר"י בשריב"ב דקדושין [הוא קידוש אפר פרה כידוע בשם הגר"א ז"ל] דס"ל דעע"ג מהני ודר"י בגיטין כרבנן דקידושין דלא מהני בעע"ג ור"י דקאמר בתרומות דמהני עע"ג הוא אליבא דר"י בשריב"ב והא דקאמר חלוקין על השונה הזה דלא מהני עע"ג הוא רבנן דקידושין דהם חלוקין על רשב"ג ומתרץ המתני' דתרומות דאתיא אף כר"י בשריב"ב דאע"ג דלדידיה מהני עומד על גביו מ"מ לא מהני מעשיו הוכחה על מחשבתו משום דכתיב מחשבה ולרבנן דר"י בשריב"ב לא מהני בלא"ה אלא אפילו לר"י בשריב"ב לא מהני ג"כ משום דכתיב מחשבה וחלוקין על השונה הזה היינו חכמים דר"י בשריב"ב:

תני חרש שתרם אין תרומתו תרומה ארשב"ג בד"א בחרש מתחילתו אבל אם היה פקח ונתחרש כותב ואחרים מקיימין כתב ידו. והוא כמו דגרסינן בתוספתא מפורשת רשב"ג אומר איזהו חרש שהיה חרש מתחילתו אבל פיקח שנתחרש הוא תורם והן מקיימין על ידיו. וכן גרסינן בסיפא שם ר"י אומר קטן שהניחו אביו במוקשה הוא תורם ואביו מקיים על ידו תרומתו תרומה וכו' עיי"ש ומקיים על ידו פי' עומד על גביו וס"ל לרשב"ג חילוק בענין חרש דאיזהו חרש דוקא חרש מתחילתו זהו חרש אבל בפקח שנתחרש אינו חרש גמור אלא מהני מעשיו כשאחרים מקיימין מעשיו ולפיכך פקת שנתחרש אינו בכלל חרש הנשנה במשנתינו בכלל חמשה לא יתרומו ומתניתין מיירי דוקא בחרש מתחלתו אבל פקח שנתחרש אינו בכלל חרש אלא אהני תרומתו בשאחרים מקיימין אותו וע"ז גרסינן בירושלמי אמר רשב"ג בד"א שהיה חרש מתחלתו אבל פיקח שנתחרש הוא כותב ואחרים מקיימין כתב ידו ולמד הירושלמי דין גט מדין תרומה כמו דבתרומה ס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כחרש גמור אלא אהני תרומתו כשאחרים מקיימין על ידו כן נמי בגט בפקח שנתחרש כותב ע"י שאחרים מקיימין כתב ידו וזהו הברייתא דמביא הירושלמי דלמד מדין תרומה והוא הברייתא דתוספתא [ריש מס' תרומות] אבל הבבלי מביא ברייתא אחריתא במס' גיטין (דף עא ע"א) תנאי היא דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרא אבל פיקח שנתחרש הוא כותב ואחרים חותמין ופירוש דאחרים חותמין לעדות על הגט ולא דאחרים מקיימין על ידו אלמא דכתיבתו מחזיק לי' לפקח גמור כדפרש"י ז"ל שם ואילו בירושלמי גרסינן כותב ואחרים מקיימין כתב ידו וע"כ דהאי מקיימין הוא כמו מקיימין דגבי תרומה דל"ל דמקיימין משום קיום שטרות דז"א דמאי שייטא דקיום שטרות הכא דזה פשיטא דכי בשביל שהוא פקח ונתחרש לא ליבעי קיום שטרות וע"כ. דאחרים מקיימין כתב ידו הוא כמו בתרומה דהוא תורם ואחרים מקיימין על ידו וס"ל לרשב"ג דפקח שנתחרש אין דינו כמו חרש נמור אלא דאהני מעשיו ע"י שאחרים מקיימין עליו וע"ז התיב ריב"א ר"ח בשם ר"י חלוקין על השונה הזה אמרין והא מתניתא פליגא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ויכתוב ויקיימו אחרים כתב ידו כיון דס"ל לרשב"ג דמהני בפקח ונתחרש ע"י שאחרים מקיימין על ידו והא מהך מתניתא מוכח דלא מהני ומשני קיימונה שאינו יודע לכתוב וע"ז התיב רבב"מ מברייתא הרי שכתב בכתב ידו לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה אינו נט וע"ז קשה אמאי לא מהני כתב ידו הא בפקח שנתחרש מהני ע"י שאחרים מקיימין על ידו. א"ר יודן כו' פי' דמשני רומיא דברייתא על רשב"ג דלא דמי אמירה לשליח לכותב בשביל עצמו דאמירה לשליח הוא על להבא שמצוה שיכתוב והוא דבר

להבא אבל כתיבת הגט בשביל עצמו הוא דבר על לשעבר שכותב צביתי ברעות נפשי וכו' ושבקית ופטרית וכו' דהוא לשון לשעבר וע"ז פריך רבב"ל אם יש בו דעת לשעבר יש בו דעת להבא אם אין בו דעת לשעבר אין בו דעת להבא:

א"ר אבא מרי [**אבדומי**] **בחרש אנן קיימין ואין שליחות לחרש וכו**'. הק"ע ושאר המפרשים ז"ל מפרשין דקאי לשנויי הברייתא הרי שכתב בכ"י לסופר כו' אבל מהרשב"א ז"ל מוכח דלא מפרש כן דהא מחולק עם התוס' ז"ל בהאי דינא דלפי דברי המפרשים ז"ל חולקין בזה ר' אבא מרי וריבר"ב וזה אין סברא ומה גם דהרשב"א ז"ל מביא האי ירושלמי ולא מביא ראיה לדבריו ע"כ נראה לפענ"ד דהפי' האמתי הוא דקאי על המתניתין נשתתק והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן כו' ע"ז מפרש ר' אבא מרי דלמה צריך בדיקה בנשתתק דאיזה חשש אנו חוששין עליו בשנשתתק במה אנן קיימינן לי' בשלא נבדק וכן למה צריכין לבודקו ג' פעמים ולא די בפעם אחת משום דבחרש אנן קיימין פי' דאנן מקיימינן לי' בחרש ואי כשלא נבדוק לי' אנן קיימינן לי' בחרש ואי דיתן בעצמו הגט כשישתפה מ"מ לא מהני הכתיבה דהא בעינן שליחות בשעת כתיבה על הכתיבה ובעידן כתיבה הי' חרש ואין שליחות לחרש וא"כ צריך לבודקו ג' פעמים אם אמר על הן הן ועל לאו לאו נתברר שאינו חרש. וע"ז אמר ריבר"ב בבריא אנן קיימין דכיון דהרכין בראשו הרי ברור שאינו חרש דהא חרש אינו שומע מה שמדברים לו נכתוב גט לאשתך ומוחזק לן בבריא אפילו בפעם אחת כשאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו אך בפעם אחת אינו ראי' שהסכים על כתיבת הגט אלא אני אומר מתעסק בשטרותיו כלומר בעניניו והא דשותק הוא מפני שהפליג במחשבתו ובשביל זה נשתתק וע"כ אין אנו סומכין על הרכנת ראשו בפעם אחת שרוצה לכתוב גט לאשתו ותני כן בד"א בזמן שנשתתק מתוך בוריו דאז חיישינן שמא הוא עמוק במחשבותיו בשטרותיו ואין אנו סומכין על פעם אחת אבל בזמן שנשתתק מתוך חוליו דאז אין החשש שמא מתעסק בשטרותיו והוי החשש שמא הא דנשתתק הוא משום שנתחרש וכיון דהרכין פעם אחת הרי יצא מחשש חרש דהא חרש אינו שומע מה שמדברים לו ע"כ די בפעם אחת והכא במס' תרומות מסיק לכל האי סוגיא כצורתה שם בגיטין כדרך הירושלמי בכ"מ וזה פי' האמיתי בע"ה:

רובא דשמואל מן דרשב"ל דהוא אמר כד דהוא חלים יתן גט ותחלימני ותחייני. בירושלמי שת"י נ"ב בשם הגר"א ז"ל בזה"ל אמר אדמ"ו נראה שאיזה אדם כתב זה בגליון ותחלימני ותחייני דבאמת הפי' הכא הוא כך ורובא דשמואל דהוא אמר דהוא יתן גט

משמע דהוא בעצמו צריך ליתן הגט ולרשב"ל דיו כשאחרים יתנו מאחר שהוא צוה כבר עכ"ל ז"ל:

מאן תנא קטן דלא כר"י דתני קטן שהניחו אביו במוקשה והי' תורם ואביו מקיים על ידו תרומתו תרומה א"ל לא הוא שתורם אלא אביו הוא שאימן על ידו. כן גי' הגר"א ז"ל וכן הוא מפורש בתוספתא:

אלא כאן להלכה כאן למעשה. כצ"ל וכן הוא בפ"ק דמס' כתובות ה"א ע"ש:

אתם פרט לתורם את שאינו שלו מה את עביד לי' כתורם את שאינו שלו או כתורם את של חבירו. פי' דמיבעיא לי' אם עיקר הקפדה הוא משים שאינו שלו או דעיקר הקפדה הוא משום של חבירו ונ"מ אם לא הוי לא שלו ולא של חבירו כדמסיק מירח כרי והפקירו וחזר וזכה בו אם תעבדיניה כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואם תעבדיניה כתורם את של חבירו תרומתו תרומה כצ"ל פי' אם הפקיר לאחר מירוח דאז אין ההפקר פטור ממעשרות ותרם בהפקר ואח"כ חזר וזכה בו אם תעבדיניה כתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה ואם תעבדיניה כתורם את של חבירו תרומתו תרומה כיון דעיקר הקפדה הוא משום שהוא של חבירו א"כ בהפקר כיון שאינו של חבירו הוי תרומתו תרומה ופשיט מתרומת הקדש:

התיב ר"ה והא מתניתא מסייעא לר' יוחנן אמר רשב"ג ומה אם ירצה כו' הא אם רצה תורם. בפ"ו דמס' דמאי ה"א לא גרסינן הא אם רצה תורם ועי' במהרא"פ ז"ל דגרס מסייעא לר' יוסי:

ר' יוחנן בשם ר' ינאי ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי והלך בן לוי ועשאו תרומת מעשר כו' כהדא מתניתין ביטל אם עד שלא תרם ביטל כו' אם משתרם ביטל תרומתו תרומה. וה"נ מכיון שתרם והוא כשלוחו כדמסיק ע"כ אינו יכול לבטל השליחות ופריך וכולה מיני' כלומר כלי כמיניה דהאיך יכולת בידו לעשות תרומה על מקום אחר הא עדיין לא זכה בהם ורק משום מחוסר אמנה ומחוסר אמנה אין עושה קנין ומשני מכיון שאמר כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו ונמצא כתורם ברשות ישראל פי' דלא גרע הא דאמר לי' כור מעשר יש לך בידי מנותן רשות לתרום. וקושיא הזאת מקשה השטמ"ק ז"ל בשם הרא"ש ז"ל וכי משום מחוסר אמנה יהא לו רשות לתרום הא מחוסר אמנה אין עושה קנין ומתרץ דלא גרע מנתינת רשות לתרום והוא כקושיא וכתירוצא דהירושלמי עי' בשטמ"ק ז"ל במס' ב"מ (דף מ"ט) והוקשה להגמ' כיון דהוא משום שליחות א"כ קשה הא בעה"ב גופי' אין לו רשות לתרום תרו"מ ומסיק פתר לה

כר' יוסי דרי"א בעה"ב שתרם את המעשרות מה שעשה עשוי והוא כרבי אלעזר בן גמלא בש"ס דילן במס' גיטין (דף ל"א) עי"ש:

גמ' נצרכה לר' יוסי היידין ר"י. פי' דהא דקתני חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם בדיעבד תרומתו תרומה אתיא אפי' לר' יוסי דאע"פ שס"ל לענין ק"ש דלא יצא אף בדיעבד מ"מ לענין תרומה דהוא רק משום ברכה דרבק יצא בדיעבד. תמן תנינן הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש"ו א"ר מתנה דר' יוסי היא וס"ל לר"מ דר' יוסי פליג אפילו לענין מגילה דעיקרה דרבנן. אר"י הוינן סברין מימר מה פליגין ר"י ורבנן בק"ש כו' מן מה דאמר ר"מ ר"י היא הדא אמרה היא הדא היא הדא אמר רב חסדא לית כאן חרש שיגרת לשון היא מתניתא. פי' דל"ל דלענין מגילה יסבור ר' יוסי דאף בדיעבד לא יצא וע"כ דליתא כלל במתניתין דמגילה חרש אלא משיגרת הלשון בעלמא דהיכא דתני שוטה וקטן תני נמי חרש ע"כ נקט גם הכא חרש אבל באמת בחרש המדבר לכו"ע יצא אף לר' יוסי. א"ר יוסי מסתברא יוסי רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי פי' דאע"ג דלענין מגילה ס"ל דאף לר' יוסי יצא בדיעבד מ"מ לענין תרומה דעיקרה מדאורייתא מודה רב חסדא דס"ל לר' יוסי דלא הוי תרומה אף בדיעבד ומתניתין דידן דלא כר' יוסי. ר' חנניא בשם רב חסדא דר' יוסי היא פי' דר"ח בשם ר"ח פליג על ר' יוסי בשם רב חסדא וס"ל דלענין ברכה בתרומה ס"ל דמודה ר' יוסי דבדיעבד שפיר דמי. ע"ז אר"ב ע"כ איתמר דהיא דלא כר' יוסי פי' דע"כ דהוא כההיא דאמר ר' יוסי דר' יוסי התנא ס"ל דאפילו בדיעבד לא הוי תרומה כמו גבי ק"ש דלא יצא בדיעבד דתנינן חמישתא קדמייתא ולא תנינתה עמהון אי משום שאין תרומתן תרומה והא תנינן חמישתא אחרייתא ולא תנינתה עמהון הרי סופה מימר דר' יוסי היא פי' דהא תני ברישא חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ובסיפא קתני חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה (לקמן בה"ד) ומדוע לא קתני חרש המדבר ואינו שומע לא ברישא ולא בסיפא אי דלא תני ברישא משום דהנהו אין תרומתן תרומה וחרש המדבר ואינו שומע הוי תרומתו תרומה א"כ ניתניניה בסיפא דהנהו תרומתן תרומה אלא ע"כ בסופה מימר דר' יוסי היא דכל הנהו דחשיב בסיפא הוא אפילו לר' יוסי ג"כ ר"ל דקחשיב הנהו דברים דאתיא ככו"ע בין לר' יהודא בין לר' יוסי ואילו חרש המדבר ואינו שומע ס"ל לר' יוסי דאין תרומתו תרומה ולא מיירי התנא בפלוגתא וע"כ הא דקתני חרש המדבר ואינו שומע תרומתו תרומה הוא לא כד"ה דהוא דלא כר' יוסי וע"כ בהא דקחשיב החשבון של חמשה דהוא לד"ה בלא פלוגתא לא חשיב חרש המדבר ואינו שומע. זהו פירושא דהאי. שמעתתא ע"פ גי' הגר"א ז"ל בכ"י קדשו בירושלמי שת"י. וכן משמע משנו"א ז"ל במס' ברכות ומס'

תרומות ורק חסר שם בהגירסא תיבת דלא בין בתחילתו אר"י מודה רב חסדא בתרומה דהיא דלא כר' יוסי ובין בההיא דר"ב ע"כ איתמר דלא כר' יוסי בשניהם חסר תיבת דלא והוא העיקר להבנת הסוגיא ושם בשנו"א ז"ל הגירסא כמו שהוא לפנינו דהיא כר' יוסי ואולי בשנו"א ז"ל נדפס בר"ת כר"י ואפשר הפי' הוא כר' יהודא ופלא גדולה שמדפיסי השנו"א ז"ל לא הביאו הגי' הזאת שבכי"ק ולפי הנראה שכמה הגהות היו בידי תלמידיו ז"ל בהסמוכים אליו:

תמן תנינן הכל חייבין בראי' חוץ מחרש שוטה וקטן סברין מימר שומע ואינו מדבר חרש מדבר ואינו שומע חרש חברייא בשם ר"א למען ישמעון כו' א"ר יונה הדא אמרה דלית כללין דרבי כללין ותנינן חרש שחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ואמר רבי יוחנן בשאין יכולין לומר ואמר ואמרה הדא מסייע לר' יונה דר' יונה אמר דלית כללין דרבי כללין. כצ"ל וכן איתא בשנו"א ז"ל ומפרש דמייתי הא דתנן במס' חגיגה הכל חייבין כו' והטעם משום דכתיב למען ישמעון בעינן שיכול לשמוע פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדון פרט לשומע ואינו מדבר ואר"י דע"כ מוכח דלית כללין דרבי כללין דהא הכא ג"כ תני חרש ומ"מ שומע ואינו מדבר חרש או מדבר ואינו שומע חרש ומייתי עוד ראיה ממס' יבמות דתני התם חרש וחרשת והטעם משום שאינן בואמר ואמרה שמעינן דאף שומע ואינו מדבר חרש כן פי' בשנו"א ז"ל:

תני בשם ר"מ לעולם אין תרומתו תרומה עד שיביא ב' שערות. פי' דהוא הת"ק דבריש מתניתין דקחשיב קטן בהדי הנך חמשה:

התיבון הרי עכו"ם שאין כתיב בו מחשבה ותורם והתני ר"ה עכו"ם אין להם מחשבה ומשני תמן להכשיר ברם הכא לתרומה. כן גי' הפ"מ ז"ל וכן הוא ביבמות ר"י בשם ר"ה ולא תשאו וגו' כו':

מהו להביא פסח כו'. עיין בחיבורינו שו"ת רידב"ז ס"ט שמבואר הסוגיא הזאת והאיך הוא לשיטת הבבלי:

ואין יסבור ר"מ מכל מעשרותיכם. כמו שכ' הגי' בפ"מ ז"ל וכן הוא ביבמות שם עי"ש:

והדא דכהנא פליגא דר"י דר"י פוטר טבלו ד"ת כמ"ד מאיליהן כו'. עיין במס' נדה דף מ"ו ע"ב:

הלכה ב

רבי מנא לא אמר כן אלא שהוא מבקש. לתרום לפי שמן. ר"ל דצריך לתרום לפי שמן והוא אינו תורם אלא לפי זיתים:

חזקי' אמר לא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין הא שאר כל הדברים לא. פי' דחזקיה ס"ל דבין לב"ש ובין לב"ה לא שייך הפלוגתא אלא בזיתים על שמן וענבים על היין דאימתי לב"ש קידשו מדומעין כדאיתא לקמן (בפ"ג) דטעמא דב"ש דס"ל קידשו מדומעין הוא דווקא במדומע חולין ותרומה ע"כ שפיר נקרא תורם ואע"ג דהרמה צריך להיות במסוים כדאיתא לקמן (פ"ג) הרי נקרא מסוים דהוציאו מן הטבל ועכשיו נעשה עליו שם חדש מדומע חולין ותרומה אבל הוציאו מן הטבל משא"כ במדומע תרומה וטבל ולא הוציאו עדיין מן הטבל לא קידשו מדומעין דהא צריך בשעת קידוש להוציאו מן הטבל לפיכך בשאר כל הדברים כגון מן החדש על. החדש ועל הישן או מן החיוב על החיוב ועל הפטור לא קידשו מדומעין דהא הוי מדומע טבל ותרומה וע"כ לא ס"ל לב"ש דקידשו מדומעין אלא בזיתים על שמן דמדאורייתא הוי תרומה ומדאורייתא חל שם תרומה וקידשו מדומעין וע"כ ס"ל לב"ש דתרומת עצמן בהם [כדאיתא בירושלמי בפ"ק דפסחים עי"ש] משא"כ בשאר כל הדברים דמדאורייתא לא הוי תרומה לכו"ע לא קידשו מדומעין וכן לב"ה ע"כ לא ס"ל דאין תרומתן תרומה אלא בזיתים על שמן משום דמצוין ובני אדם טועין כדאיתא בסוף הלכה זו משום דזיתים על שמן וענבים על היין מצוין הן ובני אדם טועין אם אתה אומר כן אף הוא סבר מימר שמותר לתרום מן זיתים על שמן וענבים על היין עי"ש בזה ס"ל לב"ה דאין תרומתן תרומה אבל בשאר כל הדברים משאינו נגמר מלאכתו על נגמר מלאכתו מודו ב"ה דתרומתן תרומה אבל ר"י פליג וס"ל לא שנייא היא זיתים על שמן וענבים על היין היא שאר כל הדברים בין לב"ש ובין לב"ה משום דר"י לטעמי' אע"ג דוודאי אין סברא למימר דקידשו מדומעין תרומה וטבל וע"כ דלא ס"ל לב"ש קידשו מדומעין תרומה וטבל אלא תרומה וחולין מ"מ ס"ל לר"י דקידשו מדומעין לב"ש אפילו בשאר כל הדברים דר"י לטעמי' דקאמר בסמוך דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה נכנס לתוך הפרש' דחלק הזיתים שבידו שנטלו לשם הפרשה על השמן אע"ג דלא הוי תרומה ולא חל עליו שם תרומה מ"מ לא הוי טבל משום דנתקן עם הזיתים שבכרי אע"ג דנטלו לשם הפרשה על השמן ולא נתכוין שיתוקן מן החלק הזיתים שנטל לשם הפרשת זיתים שבכרי מ"מ מתוקן הוא משום דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן כדאמר בסמוך פי' על הזיתים שבידי ועל הכרי שלמטן וא"כ הוי מעורב ומדומע תרומה וחולין ולא תרומה וטבל משום דחלק הזיתים שנטלו לשם הפרשת שמן נתקן מן הזיתים שנטלו לשם הפרשת זיתים שבכרי דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן וע"כ כמו כן במפריש מן החדש על כרי החדש ועל כרי הישן דחלק החדש שנטלו להפרשת הישן נתקן ע"י החלק החדש שנטלו לשם חדש דכרי שלו וכדמסיק

חברייא בשם ר"י ואפילו על אתר ר"ל דלב"ה תרומתן תרומה על הזיתים אפי' על אותו מקום גופי' לא מיבעיא דהוי תרומה על הזיתים שבכרי אלא אפי' על הזיתים שעלאותו מקום גופי' וכדמסיק ר"ח ר"א בשם ר"י דברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן פי' דכיון דאמר הר"ז תרומה על הזיתים ועל השמן כיון דלא נתפם על השמן הרי מה שבידו ג"כ בכלל זיתים דהא אמר ה"ז תרומה על הזיתים ומכאן למד הר"ש ז"ל דלב"ש הוי קידשו מדומעין חולין ותרומה ולא טישל ותרומה ולר"י אליבא דב"ה ג"כ בין זיתים וענבים בין שאר הדברים שלא נגמרה מלאכתן ולא קשה מהך מתניתין דמדבר שלא נגמרה מלאכתו כבר תירץ הר"ש ז"ל דהתם מיירי ברצון כהן דליכא גזל השבט [ומזה למדו הר"ש והרע"ב ז"ל דהוי מדומע תרומה וחולין לב"ש ולא תרומה וטבל]:

ר"ח סבר מימר במינו דמיתי דפירוש מינו מלשון מנין כלשון הירושלמי בפ"ב דשביעית ובפ"ב דתרומות ומצאתי בחכ"א שכתב ג"כ כן דצ"ל במינה לשון מנין כדאיתא בפ"ג דמס' נזיר נ"מ בין מינה והולך בין בב"א. וה"פ דר"ח ר"א בשם ר"י דברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן ע"ז נחלקו ר"ח ור"ז בהא דר"י דר"ח סבר מימר במינה ר"ל דמונה והולך ובתחלה פוטר לכל הזיתים ואח"כ השמן דנעשה כאומר מתחלה תהא תרומה על כל הזיתים ואח"כ על השמן ע"כ אע"פ שלא נתפס על השמן נתפס על הזיתים אבל בבת אחת סבירא להו לבית שמאי גם כן כיון שנתבטל בשמן נתבטל בזיתים ור' זעירא פליג עלי' דאי אפשר למימר כן דמכיון שאמר הר"ז נפטר מה שבידו והשאר חולין ר"ל דכיון דמונה והולך הוי זה שאר והוא חולין והאיך אפשר לו למנות דהשאר יפטור את השמן הטבל. ע"ז אמר לו ר"ח ברי' דר"ה כאחת ר"ל ע"כ דכאחת הוא פוטר להזיתים והשמן דפוטר מה שבידו ופוטר מה שלמטן כאחת וכונתו שיפטרו כל הזיתים וכל השמן ע"י הפרשה זאת בסתם ואם היה באפשרי לחול על השמן היה הכל תרומה כל מה שבידו אבל מכיון דא"א לחול על השמן חל על כל הזיתים דממילא נפטרו הזיתים אשר בידו שלא חל עליהם שם תרומה אבל לכל הפחות נפטרו מן הטבל והוי חולין ותרומה מעורבים יחד:

אר"ח נראין הדברים בת"ג שהיא צריכה לתרום מן המוקף. הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו מגי' שניטלת מאומד אבל בתרו"מ צריכה שתהא מצומצמת כו' א"כ ע"כ צריך לחלוק הזיתים לחצאין ולומר חלק זה על הזיתים וחלק זה על השמן א"כ אי איפשר לומר דכיון דאינו חל על חלק הזיתים שלשם שמן נפטרת ע"י הזיתים של חלק הזיתים ז"א דהא חלק הזיתים שעל הזיתים מצומצם רק על הזיתים שבכרי דהא לא לקחם בב"א מעורבין [זהו לכתחילה בעיקרא דדינא אבל במרבה במעשרות דלקח בב"א ברבוי דמעשרותיו

מקולקלים לכו"ע אפילו לב"ש הוא לאו משום דהוי טבל לר"י ז"א דהא נפטרה מה שבידו והוי גרגיר אחד מעשר גם על הריבוי רק דאינו יכול לתרום אח"כ תרו"מ משום שמא יפגע בחולין כשיטת הירושלמי במס' דמאי מפורש ועי' בתוס' ד"ה עולא בפ"ק דמס' דמאי ותמצא טעם בזה בע"ה]:

מה אמר ר' יוסי הכא מה אין תמן שכולו הפסד לכהנים את אמר מה שעשה עשוי הכא דאין כולו הפסד לכהנים לא כ"ש אשכח תני אין תורמין [ותיבות בשם ר' יוסי מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] מזיתים על שמן ולא מענבים על היין ואם תרמו תרומתן תרומה דברי ר"מ ר' יוסי אומר ב"ש אומרים תרומת עצמן בהם ובה"א אין תרומתן תרומה. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופריך מחלפא שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אמר מה שעשה עשוי וכא הוא אמר אין תרומתן תרומה ומשני תמן טומאה אינה מצויה ואין בני אדם טועין לומר שתורמין ומעשרין מזע"ז אבל זיתים על שמן וענבים על היין מצוין הן אם אמר את כן אף הוא סבר מימר שתורמין ומעשרין מזע"ז והוא דוקא אליבא דחזקיה דס"ל דלא אמרו אלא זיתים על שמן וענבים על היין אבל לר"י דס"ל דהוא שאר כל הדברים מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו שלא ברצון הכהן כדכתב הר"ש ז"ל א"כ אף בדבר שאינו מצוי נמי ס"ל לב"ה דאין תרומתן תרומה א"כ לר' יוסי דס"ל גבי טומאה מה שעשה עשוי א"כ גם הכא תרומתו תרומה וא"כ ע"כ לר' יוחנן לית כאן בברייתא הא דר' יוסי דע"כ דר"י ל"פ אר"מ. וע"ז מסיק ואם תרם תרומתו תרומה פי' הא דתני בברייתא ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת פי' דר' יוסי פליג ע"ז כמו דמסיק בברייתא ר' יוסי אומר בש"א תרומת עצמן כו' ובה"א אין תרומתן תרומה אבל ע"ד דר' יוחנן ד"ה הוא פי' דלר' יוחנן. ע"כ דלית כאן פלוגתא דר' יוסי כלל וד"ה היא דהא מוכח מברייתא דטמאה וטהורה דלר' יוסי אם תרם תרומתו תרומה ומה אין תמן שכולו הפסד לכהנים תרומתו תרומה הכא לא כ"ש וא"כ ע"כ דלית כאן פלוגתא דר' יוסי בברייתא ולכו"ע תרומתו תרומה וד"ה היא דהא ליכא לשנויי אליבא דר"י דזיתים וענבים שאני משום דמצויין הן ז"א דהא לר"י זיתים וענבים לאו דוקא דה"ה כל דבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו כיון שאינו ברצון כהן וא"כ לר' יוחנן לית כאן בברייתא פלוגתא דר' יוסי. והא דגרסינן בסוף ה"ג בסמוך ואם תרם תרומתו תרומה ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר' יוחנן ד"ה. הוא שייך כאן בסוף ה"ב ונשתרבב מסוף ה"ב לסוף ה"ג כמצוי הוא בירושלמי וה"פ ואם תרם תרומתו תרומה פי' דהוא ציון על הברייתא דתני ואם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר"י ד"ה כדברינו:

הלכה ג

ואם תרם תרומתו תרומה ע"ד דחזקיה כו'. זה שייך לעיל לסוף ה"ב וה"פ אם תרם תרומתו תרומה פי' דהוא ציון על הברייתא אם תרם תרומתו תרומה דר"מ ע"ד דחזקיה במחלוקת ע"ד דר"י ד"ה כמבואר בדברינו לעיל סוף ה"ב:

הלכה ד

ר"ז בעי קומי ר"א שיכור מהו שיברך א"ל ואכלת וגו' אפילו מדומדם לא צורכה דלא. פי' לא צריכה אלא מהו שיקרא שמע אמר אבא בר אבין חד חסיד שאל לאליהו זכור לטוב מהו שיקרא שמע [ותיבת ערום מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] א"ל ולא יראה בך ערות דבר ערות דיבור פי' כשהלשון והדיבור הוא ערוה ע"י שכרות:

תמן תנינן המונה משובח והמודד משובח כו'. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשנו"א ז"ל הוא קילורין לעינים אך נמצא קצת שינוים בין כי"ק ובין השנו"א ז"ל התלמידים ז"ל שכתבו השנו"א ז"ל לא ראו בכי"ק בירושלמי שת"י וה"ג תמן תנינן בג' פרקים משערין את הכלכלה המונה משובח כו' וכא את אמרת כן אריב"ל כאן בת"ג כאן בתרו"מ רי"א כאן וכאן בתרו"מ הא ר"א הא רבנן דתני מנין שאין תורמין במדה ובמשקל כו' ת"ל ונחשב לכם כו' במחשבה את תורם דאי את תורם לא במדה כו' ראב"ג אומר מה ת"ג ניטלת במחשבה כו' ר"א אומר כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במדה כו' מונה אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במנין עכ"ל הירושלמי וכן משמע ממתני' כתירוץ ר"א דתני אבל תורם הוא את המדוד וכו' משמע דוקא התרומה שנוטל צריך במחשבה אבל הטבל צריך הוא למדוד מקודם עכ"ל השנו"א ז"ל משמע מזה דתלמידי הגר"א ז"ל שמעו מפי הגר"א ז"ל דמכריע מדנפשיה דשפיר קאמר ר"א דכן משמע ממתניתין וזה אי איפשר לומר דהגר"א ז"ל יגיד הכרעתו בין אמוראים ובאמת בכי"ק מבואר הוא דה"ג בכי"ק ז"ל תמן תנינן המונה משובח כו' והשוקל משובח משלשתן וכא את אמר כן אריב"ל כאן בתרומה גדולה כאן בתרו"מ נ"ב דתנינן חבל תורם הוא את המדוד ותני כן מנין שאין תורמין לא במידה כו' ת"ל ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורם ואין את תורם במידה ובמשקל ובמנין אבל תרו"מ תורם במידה ובמשקל ובמנין אבא אלעזר בן גומל אומר מה ת"ג במחשבה אף תרו"מ במחשבה אמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו כו' מונה הוא אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו ובלבד שלא יתרום במנין כהדא דתנינן אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי ע"כ פי' מהא דאמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו מזה ידעו כולם דכן הוא הפי' דמתניתין דאבל תורם את

המדוד דהפי' הוא על טבל המדוד אבל הגמ' ס"ל דפי' דמתניתין הוא כך אין תורמין לא במדה כו' פי' דאסור לכתחלה למדוד את התרומה ולתרום אותו אבל אם היה הטבל מדוד ושקול תורמין אותו בדיעבד וזהו הפי' דאבל תורמין את המדוד ר"ל אבל בדיעבד תורמין את הטבל המדוד אע"פ שעבר ומדד אותו קודם הרמה אבל לכתחלה אין מודדין את הטבל להרמה מדלא קתני אבל מודד הוא את הטבל וע"כ פריך מהא דתנינן בג' פרקים משערין את הכלכלה המונה משובח כו' ע"ז משני ריב"ל כאן בתרומה גדולה כאן בתרו"מ פי' דמתניתין דכלכלה קאי על תרו"מ ומתני' דידן קאי על ת"ג וע"ז נ"ב דתנינן אבל תורם הוא את המדוד פי' טבל המדוד משמע דקאי על טבל של ת"ג דאי טבל טבול לתרו"מ והוא בעצמו מעשר אם כן פשיטא דמדוד הוא דכבר מדדו על הרמה דמעשר אלא ע"כ דקאי על ת"ג וטבל דת"ג אינו מדוד בסתמא ותני כן פי' דאיכא נ"מ בין ת"ג לתרו"מ מנין שאין תורמין לא במידה כו' במחשבה את תורם ואין את תורם במדה ובמשקל ובמנין אבל תרו"מ תורם במידה ובמשקל ובמנין כו' הרי דחלוק ת"ג מתרו"מ ע"ז אמר ר"א כיני מתניתא מודד אדם את טבלו ומכניסו לתוך ביתו פי' דר"א משני דלעולם תרווייהו בת"ג ומתני' דכלכלה קאי על כלכלת טבל וע"ז קאמר דהמונה משובח פי' דמשובח המונה ומודד את הכלכלת טבל ולא המונה ומודד התרומה וכן מתניתין דידן נמי ס"ל הכי אין תורמין לא במדה כלומר הת"ג לא ימדוד אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול כדמפרש ר"א דלכתחלה מודד את טבלו ולא המדוד כבר אלא כיני מתניתא מודד לכתחלה הטבל ומייתי הגמ' ראיה כהא דתנינן אבל תורם הוא את המדוד כו' ר"ל דלישנא דמתניתין מוכח כן מדקתני אבל תורם הוא את המדוד וכו' מלשון תורם משמע דתורם הוא דלכתחילה צריך לתרום את הטבל המדוד וע"כ כיני מתניתין מודד את טבלו ושוקל לכתחלה ונמצא לפ"ז דהגמ' גופיה מביא ראיה להא דר"א ור"א בא לתרץ הקושיא מהא דהמונה משובח דקאי ג"כ את"ג ומשובח המונה ומודד את הטבל ומחדש ר"א דבטבל של ת"ג מצוה לכתחלה למדוד ולא מהמדוד אלא כיני מתניתא מודד ר"ל לכתחלה:

הלכה ה

ר' אילא בשם ר"י מפני גדר מי חטאת שלא יהיו מי חטאת בטלין. פי' בשנו"א ז"ל דאם תימר דבדיעבד תרומתו תרומה ידרוך בטהרה רק מעט שמן ויפריש מזה על הכל נמצא דלא יצטרך להדר אחר טהרה הרבה ונמצא מי חטאת בטלין ושאל מי חמיר גזל השבט או גדר מי חטאת נשמעינא מן הדא זיתין על זיתין והוא עתיד לכותשן ענבים על ענבים כו' תרומה ויחזור ויתרום הרי יש כאן גזל השבט וגדר מי חטאת ותני עלה

תרומה ויחזור ויתרום הדא אמרה שגדר מי חטאת חמיר מגזל השבט ושאל מה אמר ר' יוסי הכא מה אין ר"מ דמיקל בגזל השבט מחמיר בגדר מי חטאת פי' דס"ל לעיל (בה"ב) דתרומתו תרומה מ"מ ס"ל כגדר מי חטאת דתרומתו תרומה וצריך לתרום שני' ר' יוסי דמחמיר בגזל השבט לעיל (בה"ב) לא כ"ש דו מחמיר בגדר מי חטאת ומסיק אשכח תני אין תורמין שמן על זיתים ולא יין על ענבים ואם תרם תרומתו תרומה וצריך לתרום שניה דר"מ ר' יוסי אמר בש"א תורמין ובה"א אין תורמין הכל מודים שאם תרם שא"צ לתרום שנית וא"כ אשכח תני איפכא הוי רעיון פי' סברות הפוכות כדאיתא לשון זה בירושלמי כמה פעמים ר"מ מיקל בגזל השבט ומחמיר בגדר מי חטאת ר' יוסי מיקל בגדר מי חטאת ומחמיר בגזל השבט כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ודע דתיבת רעיון הוא נמצא בירושלמי לפעמים לשון הוי דעיון דעיון עיי' בירושלמי במס' כתובות פ"ה ופ"ו:

א"ר מנא לית כאן זיתים על שמן אלא שמן על זיתים דהיא דר' יוסי. פי' דכן תני ר' יוסי לעיל דבש"א תורמין ובה"א אין תורמין דרי"א מיותר:

תרומה ויחזור ויתרום. פי' דקאי על המתניתין תרומה ויחזור ויתרום ומפרש דאימתי כשנדרכו הענבים ונעשה יין צריך לתרום עוד פעם אחרת מיין וכן כשנכתשו הזיתים צריך לתרום עוד פעם אחרת מן שמן דוקא כשאין הראשונה קיימת אבל אם השמן מתרומה הראשונה קיימת א"צ לתרום משמן ויין אחר אלא חוזר וקורא עוד הפעם להשמן הראשון שם תרומה דהוי השתא מן שמן על שמן ודיו תני שני' לא תאכל עד שיוציא עלי' מעשרות כן כתב הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דאם כשאין הראשונה קיימת ותורם פעם שני' משמן אחר אין השמן הזה תרומה גמורה דיהא פטורה ממעשרות ז"א אלא דהוי רק תרומה משום חומרא ע"כ חייבת במעשרות ושאל הגמ' ראשונה מה היא אם הראשונה קיימת דאז הדין דצריך לחזור ולקרות לה שם אם לא קרא לה שם אם פטורה ממעשרות או לא דשמא כיון דצריך לחזור ולקרות לה שם ע"כ לא הוי תרומה גמורה א"כ חייבת במעשרות ופשיט מן מה דתני חזר ועשאן זיתים שמן וענבים יין קורא שם וא"צ לתרום שני' הדא אמרה שא"צ לקרות שם למעשרותיו כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דאלת"ה א"כ לתני קורא שם וא"צ לקרות שם למעשרותיו ומדלא תני אלא א"צ לתרום שני' משמע דבלא קרא לה עוד הפעם שם תרומה צריך רק על הזיתים שנכתשו על השמן לתרום שני' אבל על השמן הזה א"צ לתרום ופטורה ממעשרות ועיי' בשנו"א ז"ל דגרס שם גירסא אחרת:

תנינן דבתרה אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו והכא לשעבר הא לכתחילה לא. פי' דמקשה על המתניתין דתנינן תורמין שמן על זיתים

הנכבשים ויין על ענבים לצמוקין האיך תורמין לכתחלה הא מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו לא הוי תרומה אלא בדיעבד אין תימר שהוא מדבר שנגמרה מלאכתו פי' דצמוקין נקרא דבר שנגמרה מלאכתו ז"א דהא תנינן הפרד והצמוקין משיעמיד ערימה אלמא דלא הוי נגמר מלאכתו ומשני ריב"י בשם ר' יצחק בן לעזר אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד אבל צמוקין לא הוי בכלל יקב ובירושלמי שת"י מוסגר בסוגר תיבת יקב וגרסינן אלא גורן בלבד. לפי מה הוא תורם לפי שמנן או לפי אוכלן כו' רבי אומר לפי אוכלן רשב"ג אומר לפי שמנן בירושלמי שת"י מגי' הגר"א ז"ל איפכא רבי אומר לפי שמנן רשב"ג אומר לפי אוכלן ולפ"ז אתי שפיר מה דבסמוך חנניה בעי אף לענין שבת כן ר"ל לענין הוצאות שבת אי חשיב כאוכל או כמשקה דמשקין שיעורן ברביעית ואוכלין כגרוגרות אשכח תני רבי אומר ברביעית רשב"ג אומר כגרוגרות דאזלי לטעמייהו:

ר"א בשם רשב"ל ונחשב לכם וגו' כדגן וגו' ממה שמצוה את ב"ל לתרום מן הגמור על הגמור הד"א שאם נתן לו שבלים מעשרותיו מעשר. כן גרם הגר"א ז"ל בשנו"א פי' כיון דהוא נצטוה לתרום מן הגמור ע"כ בשנטל שיבלים מיירי:

מהו שילקה על טבלו ד"ת וכו' אוסרת מן הגורן. צ"ל את הגורן כדאיתא במשנה במס' ביכורים (פ"ב ה"ד) אלמא דבעינן גורן דוקא:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק ב

הלכה א

מה יקב אי איפשר שיהא מקצתו טהור ומקצתו טמא. כן גי' הגר"א ז"ל בירושלמי שת"י בכתב יד קדשו:

עשה שינתן לאהרן הכהן בכהונתו. פי' בעבודתו ואכילת תרומה נקרא עבודה כדאיתא במס' פסחים (דף עב ע"ב):

תרו"מ לימדה על ת"ג שהיא נטלת מן המוקף דמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ונשתרבב מכאן להא דבסמוך היו שתי אגודות מה צורכה דאמר ר"י בשם ר"י ונחשב וגו' ושם מיותר ושייך לכאן פי' דילפינן מדכתיב כדגן מן הגורן דמשמע דנוטל הדגן מן הגורן גופי' במוקף דלפיכך יליף ר"י בשם ר"י מה יקב אי איפשר שיהא מקצתו טמא. ומקצתו טהור דמשום דע"כ נוטל במוקף מן היקב ע"כ אי איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור דאי ס"ד דאינו מן

המוקף א"כ משכח"ל שיהא מקצתו טהור ומקצתו טמא אלא דדרשינן דגן מן הגורן ממש מלאה מן היקב ממש וע"כ מוכח דבעינן מוקף:

תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת אלא מן הגמור. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת אלא מן הטהור על הטהור והיא ניטלת [והוי כמו דגרס הר"ש ז"ל ברישא תרו"מ לימדה על ת"ג שלא תהא ניטלת מן הטהור עג הטמא והיא ניטלת ולא מסיק מן הטהור על הטמא אלא והיא ניטלת וממילא מובן וכמו כן הכא נמי לא מסיק רק והיא ניטלת] ר"ל ניטלת מן הכל ומסיק תרו"מ ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא ומן הטהור על הטמא אבל אינה ניטלת מן הטמא על הטהור ר"נ אומר כשם שאינה ניטלת מן הטמא על הטהור כך אינה ניטלת מן הטהור על הטמא ומודה ר"נ בדמאי כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק וכן גרס הר"ש ז"ל בהתוספתא ועיי' במס' ב"ק (דף קטו):

עד כדון שהיה לו מאותו המין. פי' שהי"ל מאותו מין שצריך לאכלו היינו מן הטמא דיכול להפריש ממנו גופי' ולשייר כדי אכילתו אבל שאין לו מאותו המין אם מותר להפריש מן הטהור עליו נישמעינ' מן הדא ר"ח ענתונא סליק עם ר"ז לחמת גרר זבין לי' קלוסקא בעי מתקנא מיום לחישריה פי' דלא היה מספיק על אכילת ב' ימים והיה רוצה לקמץ אכילה של יום זה לעשות ממנו תיקון על אכילת מחר והיה רוצה לתקן מן הטמא על הטמא ולקמץ מיום זה לחבריה משום דחשש להא דר"נ דס"ל דאסור לתרום מן הטהור עליו א"ל לית אנן צריכין חששין ליחידאי ומותר להפריש מן הטהור על הטמא ואית לך מימר כשהיה לו מאותו המין וע"כ דלא היה לו מאותו המין (א"כ מוכח מזה דר"נ חשש אפילו כשאין לו מאותו המין נמי אסור לתרום מן הטהור עליו:

מכיון דתנינן היו ב' עיגולין בשנו"א ז"ל גריס כך היו ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות לא יתרום מזע"ז ומפרש דכל אגודה היא מאגודות הללו שמקצתן טהור והו"א כשם שיכול להפריש ממנו עליו כן נמי מפריש ממנו למקום אחר קמ"ל דלא [והוי כההיא דרפ"ד המפריש מקצת תרו"מ תורם ממנו עליו ולא ממנו למקום אחר] ואח"כ גרסינן תיבות מכיון דתנינן וה"פ מכיון דתנינן אין תורמין מן הטהור היו ב' עיגולין ב' אגודות כו' מה צורכה ומשני כהדא היו לפניו ב' כריים מאחד הפריש ממנו מקצת תרו"מ וכו' מהו שיתרום מזע"ז כו' אין תורמין ומעשרין מזע"ז אלמא דאף דתורם ממנו עליו מ"מ מאחד על חבירו אין תורמין וה"נ כשב'. אגודות הוי כל אחד מקצתו טהור ומקצתו טמא אין תורמין ומעשרין מזע"ז אף דמפריש ממנו עליו:

בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא. דבערימה של דגן היינו אגודה ועיקר החידוש הוא בקישואין שאין דרכן לעשותן אגודה אלא הם נפרדים ואפ"ה תורמין כן פי' בשנו"א ז"ל ולפי הגירסא שלפנינו וכן הגר"א ז"ל בכי"ק לא הגיה כאן רק דמחק תיבת דמר ר"י בשם ר"י ונחשב לכם מכאן וכתב דשייך לעיל גבי מן המוקף ונשאר הגי' כמו שהוא לפנינו עולה ג"כ הפירוש יפה וברור וה"פ מכיון דתנינן היו ב' עיגולין שתי אגודות ושתי ערימות מה צורכה פי' דמקשה למה לי כולהו בסיפא גבי ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות דאין תורמין מזע"ז הא בזה מיותר כולהו בשלמא ברישא קמ"ל רבותא במה דמחשב כולן כדאמרינן עיגולה גוף אחת אגודה תפושה אחת ובכל חד רבותא קמ"ל משא"כ בסיפא מאי קמ"ל כיון דתנינן היו ב' עיגולין א"כ מאי רבותא קמ"ל בב' אגודות ובב' ערימות ובאמת לא גרסינן במתניתין ב' עיגולין וב' אגודות וב' ערימות בוא"ו המחבר אלא ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות וה"נ גרסינן ג"כ בגמרא בכאן מכיון דתנינן היו ב' עיגולין ב' אגודות ב' ערימות מה צורכה ומתחלת הקושיא מב' אגודות וה"פ ב' אגודות ב' ערימות מה צורכה פי' מאי רבותא קמ"ל באגודות ובערימות ובירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל נמחק הוא"ו מן ושתי אגודות וכן גרסינן מכיון דתנינן היו ב' עיגולין שתי אגודות ושתי ערימות מה צורכה וזה סימן שהתחלת הקושיא מתחלת מן ב' אגודות ושתי ערימות דזה דבר מיותר ומאי רבותא יש בזה ע"ז משני אר"ח ב"א בערימה של קישואין ודלועין היא מתניתא פי' דאיתא במס' שבת (דף צא ע"ב) אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מלאה קישואין ודילועין אבל מלאה חרדל חייב פרש"י ז"ל דבקישואין ודילועין הוי ארוכין דממלא כל רוחב הקופה וע"כ דר"ל דאפילו הקופה ארוכה ביותר מ"מ תחובין אלו באלו ונמצא ממלא כל רוחב הקופה אבל חרדל הוי פירות קצרים וא"כ בשתי ערימות של קישואין ודלועין הסמוכים זל"ז במוקף מגיע עקרי הקשים ארוכים מערימה זו לזו נתחבים זב"ז משא"כ ענבים או דגן בב' ערימות במוקף כל אחד ואחד כרי בעצמו וא"כ בקישואין ודלועין שסוף ענפים של זה תחובים ומעורבים זה בזה הו"א דחשיבי כערימה אחת קמ"ל דחשיבי ב' ערימות ג"כ ואין תורמין מזע"ז ואילו תני עיגולין ה"א דוקא ב' עיגולין אין תורמין מזע"ז דהא אין מתערב ונתחב עגולה זו בזו אבל ב' ערימות של קישואין ודילועין דמתערב ונתחב זב"ז ה"א דחשיבי כערימה אחת קמ"ל:

תמן תנינן התורם את הבור ואמר על מנת שתעלה בשלום שלום מן השבר שלום מן השפיכה. פי' אפילו אם עלה ונשבר לבתר העלאה אינה תרומה דחשיב דלא נתקיים התנאי דהכונה שתעלה בשלום שלא ישבר ויעשה מדומע את החולין ולפיכך כשנשבר לבתר העלאה נמי אינה תרומה כלל מעיקרא כדי שלא ידמע ולא הוי תרומה אלא אם

הניחו במקום שאם ישבר שם לא ידמע ואם נתגלגל אח"כ משם ונשבר ונדמע הוי תרומה ועושה מדומע כדאיתא בתוס' במס' טבו"י וכמבואר ברמב"ם ז"ל פ"ה מהלכות תרומות. אבל לא מן הטומאה אם נטמא לבתר העלאה הוי תרומה טמאה רש"א אף מן הטומאה אריב"ח בטומאת טבו"י היא מתניתא וכדמסיק ר"א שכן טבו"י מצויין בין הגיתות ולפיכך התנה באם שיטמא בין הגיתות לא יהיה תרומה אלא טבל ובטבל לא יטמא בטומאת טבו"י כדמסיק ר' יוסי אין לטבו"י מגע אצל טבל דלא מטמא טבל. תני אר"י בד"א בת"ג שהיא צריכה לתרום מן המוקף פי' ע"כ כונתו שיעלה שלום אפילו לבתר העלאה אם ישבר בין הגיתות וידמע לא יהיה תרומה כלל דעיקר תנאו הוא לבטחון שלא ידמע כי צריך הוא ליטלו במוקף למטה וע"כ כוונתו בתנאי הזה לבטחון שלא ידמע החולין משא"כ בתרו"מ אין הכונה בהתנאי שלא ידמע משום דאי ס"ד דחושש לזה למה לו לקרא שם למטה יקרא לו שם לבתר העלאה כשיטלו לביתו וע"כ אין התנאי לבטחון על המדומע וע"כ אפילו נשבר אפילו שאר כל הדברים שלום הן ובתוספתא בפ"ב מטבו"י גרסינן אבל תרו"מ ושאר כל הדברים שלום הן פי' אבל בתרו"מ ושאר כל הדברים כמו מע"ש וביכורים שלום הן אם עלה בשלום למעלה אפילו שלא נתרחק עדיין מן הבור דאם נשבר יכול למדמע מ"מ שלום הן קרינן ביה דנתקיים התנאי דהכונה של התנאי אינו מחשש מדומע אלא תנאי בעלמא:

היה תורם תרומה ותרו"מ כאחת אינה שלום. פי' דאם נשברו מכיון דלא הוי שלום לענין התרומה וחוזרת הת"ג לטבלה ע"כ לא הוי נמי שלום לענין תרו"מ כדמסיק ר"י בר' אומר לא עלתה על דעתו של זה לעבור על דברי תורה פי' דכיון דלא הוי ת"ג א"כ לא עלתה על דעתו שיהא תרו"מ כדי שלא יקדים תרו"מ לת"ג מתיב רבב"מ והא תנינן אין תורמין מן הטמא על הטהור הגע עצמך שתרם ואמר לא עלתה על דעתו לעבור על דברי תורה וא"כ אמאי בשוגג תרומתו תרומה נימא ג"כ דכיון דאסור לתרום מן הטמא על הטהור בודאי אין רצונו לעבור והוא לא תרם אלא בשוגג וא"כ קשה אמאי הוי תרומה הא אנן סהדי דאין רצונו בזה ואלא ע"כ דלא אמרינן כן כיון שהיה שוגג ובשעת מעשה רצה שיהא תרומה אפילו לאח"כ שנתודע לו שהוא טמא נמי הוי תרומתו תרומה וכדמסיק רבב"מ גופי' הטעם דלא אמרינן דאין רצונו לעבור על ד"ת דאם אמר את כן דאין רצונו לעבור על ד"ת ואינו רוצה בתיקונו של הכרי א"כ מבריחו את מן הקלה ומכניסו לחמורה טבל דאם לא יתקן הטבל הוא בעון מיתה ותרומה טמאה אינה אלא בעשה וניחא ליה לתקן הפירות מאיסור טבל אע"פ שמכניס איסור עשה בפירות אחריתי ואולי צ"ל תורם מן הטמא על הטהור בעשה והוא או מתתן לו ולא לאורו והוי לאו הבא מכלל עשה או מכל

חלבו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות (דף פט ע"א) וע"כ מסתמא ניחא ליה שיתוקן הפירות מעון מיתה מלתקן הפירות מעון עשה ונמצא דרבב"מ אותיב על האי ברייתא דתרומה ותרו"מ כאחת ממתניתין דאין תורמין מן הטמא על הטהור וע"כ ניחא הא דלא הביא הרמב"ם ז"ל האי דינא דהתוספתא דהיה תורם תרומה ותרו"מ כאחת:

מתניתא בכלים גדולים כו' תרין אמוראין חד אמר בכלים שנטמאו בולד הטומאה וחרנה אמר בכלים שנטמאו באב הטומאה מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה כו'. פי' דקאי על הא דס"פ במה מדליקין דתני ספק חשיכה אין מטבילין את הכלים חד מ"ד מוקי בשנטמא בולד הטומאה וחד מ"ד מוקי שנטמא באב הטומאה וע"ז מתיב מ"ד בולד הטומאה למ"ד באב הטומאה דא"כ אפילו בחול נמי אסור לטבול בה"ש משום דצריך הערב שמש כדאיתא במס' ביצה דף י"ט ע"א רשש"ז אומר אף בחול אין מטבילין אותו מפני שצריך הערב שמש א"ל ברוצה להשתמש בהם חולין בטהרה וזה לא צריך הערב שמש ומייתי לה הגמ' הכא מפני מתניתין דידן המטביל כלים בשבת וכן כל הסוגיא מבואר במס' שבת ובמס' ביצה אגב גררא כדרך הש"ס הזה:

ר"י ר"ז בשם רחב"א אשה פיקחת מדיחה כוס כאן קערה כאן תמחוי כאן נמצאת מרבצת ביתה בשבת. איידי דאיירי לעיל דמערים להטביל כלים קטנים וכן דליו בבור נקט האי הערמה ג"כ:

ר"ש בשם ר' אבהו בשוגג באיסור ובמזיד באיסור. פי' דלאו דוקא ששגג ששבת היום אלא ביודע שהוא שבת ורק ששגג ולא ידע שאסור בשבת. והוי כההיא דגרסינן במס' גיטין בירושלמי פרק הנזקין גבי המטמא והמדמע והמנסך בשוגג עד כדון בשאינו יודע בו שהוא תרומה היה יודע בו שתרומה וסבר שמותר לטמאותה נשמעינה מן הדא כו' עיי"ש והכא נמי ה"ק דאפילו יודע שהוא שבת ורק סובר מימר שמותר להטביל בשבת נמי הדין כן ע"ז אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן פי' ברייתא מפורשת אמרה כן המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל בשוגג באיסור במזיד באיסור כן מסיים הברייתא מפורש הרי הברייתא אמרה כן מפורש:

ר"א אמר במזיד כר"מ. אבל בשוגג כר"י מותר מיד למוצאי שבת ולא בעינן כדי שיעשה ר' יוסי אמר בשוגג כר"י פי' דר"י דמתיר בשוגג למוצאי שבת הוא כדי שיעשה אר"מ ויאות א"ר יוסי פי' דע"כ ר"י דמתיר למוצאי שבת הוא בכדי שיעשה והראי' מהנוטע בשבת דס"ל לר"י בשבת בין שוגג בין מזיד יעקור וקשה למה במבשל ס"ל לר"י דבשוגג יאכל ובנוטע בשבת בין שוגג בין מזיד יעקור ואלא ע"כ מפני שהניית שבת עליו וכאן מכיון שאת אמר המתן למוצאי שבת כדי שיעשה כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום פי'

כיוך דראוי לאכול תיכף ואת אומר לו המתן עד כדי שיעשה מוכח שהוא משום שלא יהנה מחמת שבת כלום אבל גבי נטיעה בשבת דאין הוכחה בכדי שיעשה דלא נהנה מחמת שבת כלום דהא לא משכח"ל בכדי שיעשה דאם הוא נטיעה של אילני סרק אינו ראוי לאכול כלל שיאמרו לו המתן בכדי שיעשה וליכא כלל בכדי שיעשה ואם באילני מאכל הרי אינו ראוי לאכול במוצאי שבת תומ"י שאת אומר לו המתן וא"כ לא משכח"ל בכדי שיעשה ע"כ ס"ל לר"י דאפילו בשוגג יעקור וע"כ הא דסבר ר"י גבי המבשל בשבת בשוגג יאכל הוא ע"כ למוצאי שבת בכדי שיעשה וע"כ יאות אמר ר' יוסי:

מ"ט דרבנן נחשדו על השביעית כו'. פי' דחשדינן ליה שיעשה במזיד וע"כ קנסו שוגג מפני מזיד ד"א מונין לשביעית וע"כ לפ"ז אין חילוק בין שוגג למזיד בלא"ה ולאו משום דקנסו שוגג אטו מזיד ומפרש האיך עבידא פי' למאי נ"מ ומסיק נטע פחות מל' יום כו'. ואתיא כמ"ד מפני מנין ברם כמ"ד מפני חשד וקנסו שוגג אטו מזיד צ"ל איפכא אתיא כמ"ד מפני חשד ברם כמ"ד מפני מנין וקנסו שוגג אטו מזיד בתמיה פי' דבזה לא שייך משום קנסו שוגג אטו מזיד ושייך התיבות הללו למס' שביעית פ"ב ה"ד ומייתי הכא אגב גררא כדרך הש"ס הזה כמובן לכל הרגיל בו ועיין בתוס' הרי"ד ותמצא מבואר:

הלכה ב

כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן. פי' מדכתיב ב' פעמים חלב הוא ללמד שאין תורמין מן התירוש על היצהר [כדאיתא במס' בכורות דף נ"ג ע"ב] אם ללמד שהן תורמין מן התירוש על הדגן מדכתיב חד חלב אתרווייהו ז"א הרי תירוש ויצהר יוכיח כדמסיק שהן ב' מיני אילן ואין תורמין ומעשרין מזע"ז אף אני ארבה שני מינין שבדגן:

ר' ירמיה סבר מימר את רואה את הצמוק כאילו תפח ונסיב סלין כמה דאינון. פי' דר' ירמיה ס"ל להלכה דאמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח וע"כ מותר לתרום עשר גרוגרות על תשעים תאנים אבל את רואה את התפח כאילו צמוק לא אמרינן והילכך כשמפריש מתאנים על תאנים גופייהו במדה תורם אפילו מסל תפוח על סלין מתאנים פשוטים נמי ונסיב סלין כמה דאינון פי' סלין שוין ולא צריך ליטול תאנים תפיחין בסלין רברבי על סלין זוטרי משום דאל"כ הוי התפח כאילו צמק ונמצא חסר השיעור זה לא ס"ל לר' ירמיה אלא ר' ירמיה לנפשיה ס"ל להלכה דאמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח אבל אין את רואה את התפח כאילו צמק אבל ר"י ור"י ס"ל איפכא דדרך התפח לצמוק ואין דרך הצמוק לתפוח כן ס"ל לר"י ולר"י להלכה ע"כ נסיב סלין רברבין בתאני' פי' כשמפריש בתאנים גופייהו מתפוחין על שאינן תפוחין במדה אי איפשר דהא צריך ליטול סלין רברבין להפריש על שאינן תפוחין בתאנים גופייהו א"ל ר"א כן הוי ר"א רבכון

הוי בה תמן תנינן כביצה אוכלין שנתנן בחמה ונתמעטו כו' הרי אלו טהורין ובסיפא מסיק הניחן בגשמים ותפחו טמאין ופירש"י ז"ל במס' מנחות דף נ"ד דלאחר שנצמקו בחמה חזר והניחן על הגשמים ונתפחו טמאין והנה מרישא מוכח דלא אמרינן את רואה את הצמוק כאילו תפח ומסיפא מוכח דלא אמרינן דאת רואה את התפוח כאילו נצמק ע"ז פליגי דרומאי ור"י ורשב"ל דרומאי אמרין והוא שיהא כזית מעיקרו ועל הסיפא ועל הרישא קאי דמיירי שהיה בו כזית מעיקרא וע"כ ברישא טהור משום דאין את רואה את הצמוק כאילו תפח ובסיפא אפילו דנתפח ואמרינן דאת רואה התפח כאילו נצמק ה"מ דהוי כזית רק ע"י התפוח אבל כשהיה כזית מעיקרו ונצמק וחזר ונתפח אפילו את רואה אותו לכמו שהיה מעיקרא הרי היה בו כזית מעיקרו אבל אם לא היה בו כזית מעיקרא רק שע"י התפוח נעשה כזית אמרינן דהוי לכמו שהיה [עיין בבבלי במס' מנחות דף נ"ד] ואת רואה את התפח כאילו צמק והוא כשיטת ר' יונה ור' יוסי אבל ר"י ורשב"ל ס"ל דאפילו אין בו כזית מעיקרו מ"מ מכיון שנתפח הוי חשיב כזית ולא אמרינן רואין את התפח כאילו נצמק וכן ס"ל לר"י ורשב"ל ברישא ג"כ דלא היה בו כזית מעיקרו אלא שנתפח והניחן בחמה ונתמעט וכגוונא דסיפא דהא סיפא על הרישא קאי כדפירש"י ז"ל הנ"ל דאל"כ אלא שהיה בו כזית מעיקרא א"כ למה כשנתמעט בחמה טהור הו"ל למימר את רואה את הצמק כאילו נתפח אלא ע"כ דמוקמי הרישא ג"כ בשאין בו כזית מעיקרו וה"פ. כשנתפח ונתמעט טהור חזר ונתפח טמא דכשנתמעט טהור משום דאפילו את רואה את הצמק לכמו שהיה הא מעיקרא לא הוי כזית וכשנתפח טמא משום דאין את רואה את התפח לכמו שהיה ופלוגתייהו דדרומאי ור"י ורשב"ל בין ברישא בין בסיפא ונמצא דר"י ורשב"ל הוא בשיטת ר' ירמיה וע"ז מסיק תמן תנינן אמרו לו אף היא היתה חסירה או יתירה ע"ד דר' ירמיה ור"י ורשב"ל [כגי' הפ"מ ז"ל ותיבת דרומאי טעות דמוכח הוא] שלשתן אמרו דבר אחד ביתירה דס"ל דאת רואה את הצמוק כאילו תפח ושלשתן ס"ל בהא להלכה כר"מ וע"ד דדרומאי ור' יונה ור' יוסי שלשתן אמרו דבר אחד בחסירה דס"ל כר"מ בהא דחסירה דס"ל דרואין את התפח כאילו צמוק דהנהו ס"ל להלכה כההיא דר"מ ביתירה והנהו ס"ל להלכה כר"מ בההיא דחסירה:

הלכה ג

א"ר יוחנן דר"י היא דר"י מתיר מפני שהוא משביחו. פי' הרשב"א ז"ל בסי' כ"ד ח"א דה"פ דר"י הוא דס"ל בפי"א דתרומות דאין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו משותיו דכמה אנשים אין נוחין מיין כזה ואמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י פי' התם בפי"א מוחלפת השיטה והכי תנן התם אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעטו דברי ר"י

וחכמים מתירין ומתניתין דידן דתנינן ולא מן המבושל על שאינו מבושל ר"י היא ר"א אומר אינה מוחלפת תמן בכהן כאן בבעלים דהתם בפי"א דמיירי בכהן ע"כ מתיר ר"י מפני שמשביחו דיין מבושל משובח לכו"ע ורק רבנן ס"ל דאין מבשלין מפני שממעטו ממידתו והילכך אפי' לר"י דמתיר התם משום דמשובח הוא וע"כ לא איכפת לן מה שנחסר מהמידה משום דעולה המעלה מה שמשובח בגופו משא"כ הכא בבעלים משום דהבעלים מפרישין אותו כמידתו שהיה קודם שנתבשל לפיכך אסור לפי שנותן לכהן פחות מן הראוי לפי מדתו דעכשיו וע"ז מסיק ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו ממידתו וחד אמר מפני שממעטו משותיו ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מן מה דאמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י ואמר ר"א אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי ר"י דו אמר מפני שממעטו משותיו פי' מפני שס"ל שממעטו משותיו ונמצא דלכמה אנשים גרע מבושל אליבא דחכמים ור"י חולק וס"ל דלהכל הוא משובח א"כ קשה ' מתניתין דידן וע"כ דמוחלפת השיטה אבל אי היה ס"ל לר"י דממעטו ממידתו א"כ לא הוי מוחלפת השיטה דהא בבעלים אי איפשר לתרום מן המבושל מפני שממעט המידה דצריך ליתן לפי מידה דעכשיו והוא נותן לפי המידה דמעיקרא וע"כ ר"י דס"ל דממעטו משותיו ולא ממידה כן פי' הרשב"א ז"ל ומה דמסיק מתניתא פליגא על ר"י ואף משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל לשיטת הרשב"א ז"ל ה"פ דבשלמא לר"א דהטעם הוא מפני שממעטו ממידתו ולעולם המבושל משובח יותר שפיר ניחא הא דתנינן בברייתא אף לא משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל משום דמשאינו מבושל על המבושל הוי מן הרע על היפה וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל דחסר השיעור דמידה וחסרון השיעור גרע מן הרע על היפה משא"כ לר"י דהטעם הוי משום דממעטו משותיו דלכמה אנשים משובח מבושל ולכמה אנשים גרע א"כ היכי שייך ק"ו משאינו מבושל על המבושל שיהא כ"ש ממבושל על שאינו מבושל דאיזה כ"ש הוא דכיון דשניהם הוא מצד רע על היפה במאי גרע מבושל משאינו מבושל דהא רק ממעטו משותיו דלכמה אנשים גרע מאינו מבושל ולכמה אנשים משובח ומשני לא תני ר"י פי' ר"י לא תני הך ברייתא וא"נ כמו דגרסי תלמידי הגר"א ז"ל בירושלמי שת"י לא תני ר"י אף פי' בהא דקתני אף לא משאינו מבושל לא גרסי תיבת אף כן הוא שיטת הרשב"א ז"ל. והגר"א ז"ל בשנו"א מפרש באופן אחר א"ר יוחנן דר"י היא פי' דהא דתנן תורמין זית שמן על זית כבש דר"י היא דס"ל דתורם מן היפה דאילו רבנן הא ס"ל דתורם מן המתקיים ביותר [לעיל בהלכה ד'] וזית כבש הוי דבר המתקיים ביותר א"כ ע"כ דר"י היא [וע"כ דלא גרס דר"י מתיר מפני שמשביחו] ואר"י מחלפא שיטתיה דר"י

דהתם בפי"א ס"ל דמבושל משובח והכא ס"ל דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל ר"א אומר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו משותיו וחד אמר מפני שממעטו ממידתו כו' מן מה דאמר ר"י מחלפא שיטתי' דר"י ור"א אמר אינה מוחלפת תמן בכהן וכאן בבעלים הוי ר"א דאמר מפני שממעטו משותיו כצ"ל ומפרש דאם נאמר שפירוש ממעטו ממעטו משותיו והיינו מחמת שגרוע ואין כולם יכולין לשתותו ור"י סבר שמשביחו ולא איכפת לן מה ששאר בני אדם אין יכולין לשתותו כי אצלו הוא משביח א"כ לא קשה כלל מר"י אר"י דגם ר"י סבר שמבושל הוא גרוע ולכן אין יכולין להפריש מן המבושל אך שם מיירי. בכהן עצמו ויכול לעשות מה שלבו חפץ ואם נפרש מפני שממעטו היינו ממידתו ור"י סבר לא איכפת לן כיון שהוא משביחו וא"כ כ"ע סברי דהמבושל עדיף אך שהת"ק אוסר מפני שממעט ממידתו ור"י לא חש לזה וא"כ קשה דר"י אדר"י כיון שסבר שהוא משובח לכל אדם למה לא יתרום אף בעה"ב מן המבושל על שאינו מבושל דהא לפי מדה תורם וצ"ל מוחלפת השיטה וא"כ ר"א דמשני כאן בבעה"ב כאן בכהן ע"כ סבר שממעטו משותיו עכ"ל השנו"א ז"ל. ולפי זה מה דמסיק מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואף מן שאינו מבושל על המבושל ה"פ דע"כ דלר"י דס"ל מוחלפת השיטה לאו דמוחלפת השיטה במתניתין דפי"א דז"א דאפילו אם נחליף השיטה וס"ל לר"י דאין מבשלין וחכמים ס"ל דמבשלין מאי מהני הא סוף סוף יקשה מר"י אר"י דהא כל עיקר הטעם דאין מבשלין הוא מפני שממעט ממידתו ולא משותיו א"כ לכו"ע משובח המבושל יותר וא"כ הכא דתורם נפי מידה קשה למה אין תורמין מהמבושל על שאינו מבושל דהא לא שייך כאן ממעטו ממדתו כיון דלפי מדה הוא תורם ואלא ע"כ דפי' מוחלפת השיטה היינו מתניתין דידן ומחלפינן השיטה וכך צריך לומר ומן המבושל על שאינו מבושל אבל לא מן שאינו מבושל על המבושל דמבושל עדיף וע"ז פריך מתניתא פליגא על ר' יוחנן ואף משאינו מבושל על המבושל וכ"ש מהמבושל על שאינו מבושל פי' דבברייתא תני דאין תורמין אף משאינו מבושל על המבושל משמע דכ"ש מן המבושל על שאינו מבושל וא"כ מוכח בפירוש דאסור לתרום מן המבושל על שאינו מבושל בשלמא מתניתין מצינו לומר דמוחלפת השיטה וצ"ל ותורמין מן המבושל על שאינו מבושל אבל מברייתא מוכח בפירוש דאין תורמין מן המבושל על שאינו מבושל בשלמא לר"א דפי' ממעטו משותיו דיש בני אדם שאין שותין אותו ולשאר בני אדם משביח א"כ ניחא שפיר דבעה"ב אינו תורם משאינו מבושל על המבושל דלשאר בני אדם מבושל משובח יותר וכ"ש ממבושל על שאינו מבושל דלשאר בני אדם מבושל גרוע והוא ק"ו דמשאינו מבושל על מבושל הרי יכול

לבשלו ויהי' מבושל כמותו אבל ממבושל על שאינו מבושל דלשאר בני אדם מגרע גרע ואינו יכול לתקנו אבל לר"י קשה דהא בברייתא לא שייך לתרוצי מוחלפת השיטה דהא בפירוש תנינן אף לא מן שאינו מבושל על מבושל ומשמע דכ"ש ממבושל על שאינו מבושל ומשני א"ר אימי לא תני ר' יוחנן כלומר דר' יוחנן לא תני הך ברייתא כלל א"נ דלא תני תיבת אף כנ"ל:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

אמר ר' יוחנן עשו אותן כספק אוכל ר' יונה בעי ולכל הדברים עשו אותן כספק אוכל מטמא טומאת אוכלין ואין שורפין עליה את התרומה ואין חייבין עליה חומש ואין לוקין עליה חוץ לחומה. כן גי' הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו וכן הוא בשנו"א ז"ל:

תני בשם ר' יוסי אין לך מר בקישות אלא תוכו כיצד הוא עושה מוסיף על החיצון שלה ותורם רבב"ל בעי דבר שאיפשר לך לעמוד עליו חכמים חלוקין עליו אלא על עיקר בדיקתה חלוקין. פי' דבזה גופיה נחלקו מר סבר דבדקו ומצאו שהחיצון אינו מר ומר סבר דבדקו ומצאו שאף החיצון הוא מר וכן איתא בפ"ק דמס' חלה דת"ק וריב"נ שנחלקו על עיקר בדיקתה הן חלוקין מ"ס בדקו ומצאו שהיא באה לידי מצה וחמץ ומ"ס בדקו ולא מצאו אותה שהיא באה לידי מצה וחמץ וה"נ על עיקר בדיקתה הן חולקין כה"ג הוא:

ריב"פ ר"ש בשם ריב"ל לא אמרו אלא נמצא אבל בתחלה אין תרומתו תרומה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר' יעקב דרומיא בעי קומי ר' יוסי לא מסתברא בשראו אותו נוקר. פי' אלא מסתברא כשראו אותו נוקר אבל אם לא ראה אותו נוקר אלא שמצא כמין ניקור וספק אם הוא ע"י ניקור או מעצמו נעשה כמו ניקור בזה הוי תרומה א"ל יודע הוא אה הטיל בו אירס בתמיה ואפילו כשראה נוקר הוא ג"כ ספק מי יאמר שהטיל בו אירס וכיון דהוי ספק בלא"ה א"כ אין נ"מ בין ראו אותו נוקר או לא:

הבריא בעון קומי ר' יוסי מה בינה לטמא דקי"ל ואם תרם תרומתו תרומה א"ל טמא בעינו הוא אלא שגרמה טומאה כו'. כן מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ריב"א בשם ר"י הלכה כדברי רבי ר"ח בשם ר"י דרבי היא. הגר"א ז"ל בכי"ק מהפך הגירסא וכצ"ל ר"ח בשם ר"י דרבי היא דתני ריבר"י משום אביו תורמין מן היין על החומץ כו' רבי אומר יין וחומץ ב' מינים הן כמבואר בסוף פרק ב' עד הקישות עי' לעיל

סוף פ"ב ואבל לריבר"י משום אביו הוי בדיעבד תרומתו תרומה א"כ מתניתין דיין ונמצא חומץ ע"כ דאתיא כרבי ואח"כ גרסינן ריב"א בשם ר"י הלכה כדברי רבי:
ר' בא ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן ר"י ור"ש הלכה כר"י ואצ"ל ר"מ ור' יהודא הלכה כר"י ומינה את ש"מ ר"ש ור"מ הלכה כר"מ. כן מגיה הגר"א ז"ל בכתב יד קדשו:

הלכה ב

מה אנן קיימין אם בממחין אף רבנן מודין. פי' הגר"א ז"ל וגירסתו בכי"ק ופירושו בשנו"א הוא כך אם במוחה כל אחד על חבירו שלא יתרום עבורו בזה אף רבנן מודים דאין תרומת הראשון תרומה דהא אין לו רשות לתרום רק על חלקו לבד כי על חלק חבירו היה חבירו מוחה לו ואי בשאינן ממחין אף ר"ע מודה דתרומת הראשון תרומה דהא כשאין מוחין יש רשות לאחד לתרום אלא כי אנן קיימין בסתם ר"ע אומר סתמן ממחין וחכמים אמרי סתמן אינן ממחין ומסיק הגמ' על דעתי' דר"ע סאה של ראשון חצי' תרומה וחצי' טבל טבול לכל סאה של שני חצי' תרומה וחצי' טבל טבול למעשרות דהא סאה של שני כבר חצי' מתוקן מן תרומת הראשון לפיכך הוי חצי תרומה וחצי חולין מתוקנין מן ת"ג ולא הוי רק טבל למעשרות לא צורכה דלא פי' לא צריכה אלא חצי סאה של שני מהו שתפטור חצי סאה של ראשון מי אמרינן כיון דחצי סאה של טבל שנשאר ביד הראשון אינו בעת הפרשה לא נתכוין עליו ואינו מתוקן או דילמא נתקן גם הוא. ופשיט מן אריסטון כו' חזקה על הכל תרם ואח"כ שאל הגמ' אליבא דר' יוסי דס"ל אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה מה כשיעור תורה או כשיעור חבירין פי' כמו שרגיל בעין יפה או בינוני אין תימר כשיעור תורה האיך איפשר שיהיו חכמים סוברים אפילו עבר על שיעור תורה שיהא תרומתו תרומה אלא ע"כ שר' יוסי מפרש דברי חכמים שמה שאמרו תרומת הראשון תרומה בנותן כשיעור דוקא אבל אין תימר שהשיעור שאמר ר"י הוא שיעור חברין נוכל לומר דר' יוסי אינו מפרש דברי חכמים אלא חולק עם חכמים דחכמים ס"ל אפילו כשפיחת מן השיעור דחברין נמי תרומתו תרומה מידי דהוי על שליח שפיחת או שהוסיף עשרה ור"י סבר כיון שלא נתן כשיעור חברין אין תרומתו תרומה וחולק ר' יוסי עם חכמים וה"ג אין תעבדיני' כשיעור תורה ר' יוסי כרבנן ואין תעבדיני' כשיעור חברין לית ר' יוסי כרבנן כן גירסת הגר"א ז"ל בכי"ק וכן מפרש בשנו"א ז"ל:

ולית הדא פליגא על דרשב"ל דרשב"ל אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים. וא"כ האיך קתני דאם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ומשני תיפתר כגון שאמר ליה

לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום פי' דהלך בעה"ב וקידם וקבע בדרום והוי כההיא דמשני בבבלי במס' קידושין דף נ"ט כגון שקדם בעה"ב ותרם את כרי' דהוי ליה מעשה:

הלכה ג

נשמעיני' מן הדא מע"ש שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ולא קבע לו מקום ר"ש אומר קרא לו שם. כצ"ל וכן הוא מפורש בתוספתא וזו התוספתא מובא בתוס' ז"ל במס' יומא דף נ"ו ע"א ובסוכה דף כ"ה עיי"ש ועי' בדברינו במס' דמאי פ"ז:

דברי חכמים ר"ז בשם ר' אבדומא דחיפה בשם רשב"ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם מה תורם תורם במסוים אף במחשבה במסוים. כן גי' הר"ש ז"ל:

ר"ח ב"ע בשם ריב"ת מן מה שעובר בל"ת אתה יודע מה שעשה עשוי. דאי ס"ד דלא מהני אמאי לקי כדאיתא במס' תמורה דף ד'. וא"כ מוכח מזה דלוקה משום דדיבורו דקריאת שם חשיב מעשה עי' במס' תמורה הנ"ל וע"ז מסיק ר"ח ב"ע בשם ריב"ח אמר לוקה:

אר"ז מתיבין קומי ר' יוחנן מה עובר לוקה או אינו לוקה ושתיק [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י]. פי' הא דתני במתניתין אע"פ שעובר בל"ת מהו אם עובר בעלמא דמשני מסדר שאמרה התורה או שעובר בל"ת גמורה דלא תאחר אתא ריב"א בשם ר' יוחנן אינו לוקה וע"ז פריך מאי מקיים ר' יוחנן מלאתך וגו' פתר לה בביעור פי' דעיקר הל"ת הוא על נתינתו לכהן וללוי שזמן הנתינה לא יאחר ויתן לו קודם זמן הביעור וע"ז קאי הל"ת ומתניתין דידן דקאמרינן אע"פ שעובר בל"ת הוא רק אסמכתא על הקרא מלאתך וגו' וכן משמע פשטת לשון הגמ' וכן כתב בס' מלאכת שלמה ז"ל:

מה נפיק מביניהון נשרף הכרי נפק מביניהון. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י:

רשב"א בעי מע"ר שהקדימו בשבלים עובר או אינו עובר אלא על הגורן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דוקא בעת הגורן בזמן חיוב הפרשת המעשרות אז עובר אבל כשהקדימו בשבלים לא שייך הל"ת:

תניא קומי דר"א תרומה אינה מעכבת את הביכורים א"ל דאבא פנימון היא. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק דבא בנימין היא:

הלכה ה

הוציא להן מע"ר מתוך ביתו כו' רשב"ג אומר א"צ להפריש אלא תרומה בלבד. כצ"ל כדמוכח בסמוך וכן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק הוציא להן מע"ש מתוך ביתו נוהגין בו בטבל ומע"ש דברי רבי רשב"ג אומר א"צ להפריש אלא תרומה ומע"ר בלבד כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק ג"כ כדמסיק אריבר"ב רבי חשש שמא הפריש ממין על שאינו מינו וע"כ הוי

ספק דשמא לא הוי תרומה ומע"ר ומע"ש כלל והוי טבל גמור או שמא הפריש ממין על מינו והוי תרומה ומע"ר ומע"ש גמור אבל רשב"ג לא חשש ממין על שאינו מינו ובודאי הוי ממין על מינו והוי תרומה גמורה וכן מע"ר ומע"ש גמור אלא שחשש שמא הקדים והפריש רק מע"ר בלבד או מע"ש בלבד ע"כ צריך להפריש ת"ג על מע"ר ותרומה ומע"ר על מע"ש:

ותנינן תמן קדשי גוים חייבין עליהן משום פיגול כו' השוחטן בחוץ חייב דברי ר' יוסי ר"ש פוטר. כצ"ל וכן מוכח הוא וכן כתב בגליון:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ד

הלכה א

בשעת שהוא נוטל ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ובשעה שהוא מוציא למקום אחר מזה ומזה עלה בידו. פי' דעלה מידו מן טבל וחולין וע"כ אפילו אם יטול בכפלים השיעור שצריך לתרומה ונמצא דהוי בי' חלק הצריך לתרומה מ"מ כיון דמזה ומזה עלה בידו לא קידשו מדומעין כדאיתא לעיל בפ"ג ה"ג דבעינן תורם במסוים שצריך להיות מסוים התרומה מהחולין וע"כ כיון דמזה ומזה עלה בידו לא קידשו מדומעין דהא בעינן מסוים ופריך הגמ' וקשיא נטל להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו ונמלך להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו וכן להיפך נטל להוציא ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו נמלך להוציא ממנו עליו כל הטבל עלה בידו וכן קשיא פיחת ר"ל פיחת מהכרי כגון שהיה מתחלה ק' סאין כשהפריש מקצת תרומה ואח"כ נפחת בשעה שהוא משלים כל הטבל עלה בידו הוסיף מזה ומזה עלה בידו פי' אבל אם הוסיף עליו שהי' ק' סאין ובשעה במשלים התרומה הוסיף עליו עוד ק' סאין והוי כעת הפרשה שני' עליו ועל מקום אחר בב"א דהא מה שהוסיף הוי כלמקום אחר א"כ כשתורם בב"א עליו ועל מקום אחר נימא דחצי שהוא מפריש על הראשונים כל הטבל עלה בידו וחצי השני שהוא מפריש על ההוספה מזה ומזה עלה בידו ומסיק עוד אף בטועה כן פי' במפריש מקצת תרומה וצריך להשלים וטעה בההשלמה דהיה סבור שחייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחת ונמצא דסאה השני שנטל לשם הפרשה לא הוי תרומה ולא נתכוין עליו לפוטרו ונשאר חצי חולין וחצי טבל נימא ג"כ דכשיפריש ממנו על מקום אחר מזה ומזה עלה בידו ונימא ג"כ כן דסאה אחת הוי כל הטבל עלה בידו ובסאה השני' מזה ומזה עלה בידו והוי ג' קושיות א' דנטל עליו ונמלך למקום אחר ב' דנטל עליו ועל

המקום אחר בב"א ג' דנטל עליו גופי' הוי סאה אחד כל הטבל עלה בידו ובסאה השני מזה ומזה עלה בידו והולך ומפליג הקושיא ע"ז ר"א בשם רשב"ל אותה סאה שהוא מוסיף עושה אותה תרומה למקום אחר ר"ל דס"ל דשפיר עושה אותה תרומה למקום אחר ופריך והתנינן אבל לא למקום אחר ומשני תיפתר במרבה בתרומה פי' דמתניתין מיירי בשנתן השיעור ורק הי' בדעתו להוסיף וס"ל דהטבל כבר נסתלק ורק כיון דבדעתו להוסיף הוי כל מה שיתן שם תרומה עליהן כדאיתא במס' חגיגה דף ח' ע"א ברש"י ז"ל גבי חגיגה דאין לה שיעור כתרומה עיי"ש וכיון שכן אינו יכול להפריש על מקום אחר לתקן איסור טבל דהא הוי מן הפטור על החיוב דהא כבר הוי חולין גמור אבל ממנו עליו מפריש והכל הוי שם תרומה אבל בלא מרבה בתרומה אלא דהפריש מקצת ולא נתן השיעור ונתן רק מקצת השיעור שפיר תורם ממנו למקום אחר דתלינן דכל הטבל עלה בידו וע"ז פריך ניחא במרבה בתרומה ובמעשרות פי' אבל במעשרות דבמעשרות לא שייך מרבה במעשרות והא תנינן במתניתין המפריש מקצת תרומה ומעשרות לא תני רשב"ל מעשרות בתמיה מ"ט לא תני רשב"ל מעשרות ומשני אלא טעמא דרשב"ל מכיון שאמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר וע"כ לא תני רשב"ל מעשרות א"נ לא תני רשב"ל מעשרות הוא בניחותא ומפרש טעמא דרשב"ל דס"ל דעושה אותה תרומה למקום אחר מכיון דו אמר כל הטבל עלה בידו מה בין מוציא ממנו עליו למוציא ממנו למקום אחר ע"כ בודאי עושה למקום אחר ג"כ כמו ממנו עליו וע"כ מתניתין במרבה בתרומה מיירי אבל בלא"ה ס"ל דעושה גם למקום אחר ע"ז שאל מאי כדון כשנתקן רובה של כרי לא נתקן רובה של כרי פי' מאי כדון הוא כמו עד כדון דבסמוך ר"ל דמיבעיא לי' עד כדון דס"ל לרשב"ל דמוציא ממנו עליו ועל מקום אחר בלא מרבה בתרומה בשנתקן רובא של כרי א"כ מה"ת בטל ברוב רק מדרבנן אינו בטל כדאיתא במס' חלה פ"ג אם כן תלינן שכל הטבל עלה בידו כדאיתא במס' חלה פ"ק ולקמן בפרקין גבי עיגול בעיגולין אמרינן דבר ברור שתרומה עלתה בידו כיון דהוי מדרבנן עיי"ש א"כ ה"נ אמרינן כיון שנתקן רוב הכרי בין כרי שלו בין הכרי דמקום אחר ע"כ אמרינן דכל הטבל עלה בידו אבל בלא נתקן רוב הכרי האיך הדין אם מותר להוציא עליו ולמקום אחר דאפשר בשלא נתקן רובה של כרי אפילו ממנו עליו אינו מוציא וקאמר הגמ' דתליא בפלוגתא דחזקיה ור"י דחזקי' אמר הטבל בטל ברוב ור"י אמר אין הטבל בטל ברוב וא"כ ל"ל דתלינן דכל הטבל עלה בידו כמו עיגול בעיגולין דהוי מדרבנן דהא כשאינו בטל ברוב הוי מדאורייתא וע"כ ל"ש בשנתקן רובא של כרי ל"ש בשלא נתקן מכיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה כל חיטה וחיטה במקומה והוי

מסוים כל חיטה וחיטה בכל מקום שהיא ואמרינן שזאת היא התרומה שהיה בדעתו להפרישה ולעשותה תרומה ולא אמרינן דמזה ומזה עלתה בידו ולא הוי מסוים ז"א כיון שנתן דעתו להפריש נסתיימה אח"כ כל חיטה וחיטה במקומה שהיא וע"כ ראוי מן הכרי הזה להפרשה דכל חיטה וחיטה נסתיימה להפרשה מהכרי הזה. ואית דבעי מימר כהדא דתני ראב"י פי' אית דתני הפלוגתא דחזקיה ור"י לאו ארשב"ל דס"ל מוציא ממנו עליו ולמקום אחר ואמרינן עלה עד כדון כשנתקן רובה של כרי ואית דתני להיפך ותני על הדא דראב"י דתני ראב"י בברייתא דאינו מוציא לא עליו ולא על מקום אחר ותני להיפך עד כדון בשלא נתקן רובה של כרי אבל בנתקן רובה של כרי יש לומר דאמרינן כל הטבל עלה בידו כיון דהוי מדרבנן ותני עלה הא דחזקי' ור"י דלר"י ל"ש נתקן רובה של כרי ל"ש לא נתקן ומסיק הגמ' וייבא כהדא פי' הפלוגתא דרשב"ל והא דראב"י אתיא כהדא פלוגתא היו לפניו ב' כריים כו' תלמידוי דר"ח רובה שאלין לר"ח רובה א"ל הכסיל חובק את ידיו וגו' פי' שלא תהיה עצל ותפרוש מזע"ז ויהיה לך מה לאכול ר"א בשם ר"ח רבה אין תורמין ומעשרין מזע"ז וקמיפלגי אם יכולין לתרום ממנו למקום אחר או לא:

הלכה ב

ר"א בשם ר"ה עשו אותו כפועל שאינו מאמין לבעה"ב. פי' דהרמב"ם ז"ל מפרש פי' דמתניתין דידן וכן הר"ש ז"ל בפי' האחרון דפלוגתא דר"מ וחכמים אם יכול לאכול הטבל לפי שיעור כל הב' סאין ואם נאבדו קצת מאותן ב' סאין לא איכפת לן כיון שכבר נתקדשו לשם תרו"מ כן הוא שיטת ר"מ וחכמים ס"ל דאינו מפריש אלא לפי חשבון של הב' סאין ואם נאבדו קצת מן הב' סאין אינו יכול לאכול מן הטבל רק לפי חשבון הנשאר דס"ל דלא קדשו התרו"מ עד עת אכילה דלבתר אכילה אז קדשו התרו"מ למפרע אבל אם אבדו קודם אכילה לא שייך למימר דלבתר אכילה יתקדשו התרו"מ למפרע כיון שאינן בעולם ולא קשה ממתניתין דידן על משנה הקודמת דר"פ דהמפריש מקצת תרו"מ וה"נ הרי מפריש מקצת תרו"מ מן המגורה ז"א דהכא מירי ברוצה לאכול לע"ע מהמגורה ואומר שכוונתו בהפרשה זאת לתקן על מה שיאכל ולא דמי למפריש מקצת תרו"מ דהתם מפריש מקצת תרו"מ על כל הכרי משא"כ הכא דמפריש על דבר מיוחד מה שהוא יאכל וכן מוכח מהר"ש ז"ל יעו"ש וע"ז מסקינן בגמ' ר"א בשם ר"ה עשו אותו כפועל שאינו מאמין לבעה"ב פי' דאיתא במס' דמאי פ"ז במתניתין פועל שאינו מאמין לבעה"ב חושך גרוגרת אחת ואומר זו ותשע הבאות אחרי' עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל וכו' אלמא באומר בפירוש שמתקן מקצת רק על מה שיאכל שפיר דמי ולא נקרא מפריש מקצת תרו"מ וה"נ דכוותיה באומר שמתקן על מה שיאכל שפיר דמי

ע"כ מפריש עוד שמונת סאין ואוכלן ומדויק בלשון המשנה תיבת ואוכלן וע"ז מסיק פשיטא הדא מילתא נשרפו הפירות התרומה בטיבולה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א כיון דקדושת התרומה הוא על פירות הנאכלין וכיון שלא באו הפירות לידי אכילה לא נתקדשו בקדושת תרו"מ נשרף המעשר הפירות בטיבולה כן גי' הגר"א ז"ל כיון דלא הוי מעשר רק על פירות הנאכלין וכדמסיק לכשיאכלו הפירות קידשו התרו"מ למפרע וא"כ כיון שנשרפו קודם שבאו לידי אכילה האיך יתקדשו השתא למפרע כיון דהשתא אינן בעולם:

הלכה ג

כתיב ששית האיפה מחומר החיטים כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י ובשנו"א מגי' כאן ומפרש דב"ש פליגי אכל מתניתא דס"ל דעין יפה א' משלשים ובינונית אחד מארבעים ועין רעה א' מחמשים ועפ"ז עולה כל הסוגיא דמפרש כתיב ששית האיפה מחומר החיטים וששיתם את האיפה מחומר השעורים יכול תורם חיטים א' מששים ושעורים א' משלשים ת"ל אל התרומה הזאת [וכן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] שיהיו כל התרומות שווין שמואל אמר תן ששית על ששיתם ונמצא תורם אחד מארבעים בינונית אחד מחמשים אמר ר"ל כתיב וממחצית כו' מן החמשים כל מה שאתה אוחז ממקום אחר הרי הוא כזה והרעה אחד מששים דכתיב ששית האיפה מחומר החיטים זהו טעמא דת"ק ב"ש אומרים אחד משלשים דכתיב וששיתם את האיפה מחומר השעורים בינונית מארבעים מן הדא דשמואל והרעה מחמשים מן הדא דר' לוי כן גי' הגר"א ז"ל וקרוב לגי' הר"ש ז"ל:

דא"ר לוי בר חינא כל המוציא כו'. זה מביא הגמ' אגב גררא דדריש הנך פסוקי דיחזקאל ועכשיו חוזר הגמ' להא דלעיל דמחדש כי היכי דפליגי ב"ש אעין יפה ה"נ פליגי בכל המתניתין ופליגי בכל המדות על בינונית ועל הרעה ואכולהו פליגי ע"ז שאל לא צורכה דלא פי' לא צריכה אלא כלשון הירושלמי כמה דאנן אמרין במתניתין תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה וא"צ לתרום ר"ל ומסיק חזר והוסיף חייב במעשרות משום דאין עליה עוד שם תרומה כיון שכבר השלים השיעור האחרון כמו כן לב"ש דכוותיה גבי אחד מנ' אם לדידהו נמי כי או לא דדילמא לב"ש השיעור דאחד מחמשים הוא שיעור האחרון לענין לכתחלה מהא דשמואל אבל לענין אם חזר והוסיף מודו ב"ש דחל שם תרומה עליה עד ששים מהא דששית האיפה מחומר החיטים ופטורה ממעשרות ומשום דמסיק במתניתין תרם ועלה בידו אחד מששים ולא מסיק אחד מחמשים לב"ש שיעור האחרון לכל אחד אלא סתם אחד מששים ומשמע דזהו לכ"ע ע"ז ארחב"א לא תני ב"ק

אלא תרם ועלה בידו מחמשים ועד ששים תרומה וא"צ לחזור ולתרום כלומר דשנה בפירוש מחמשים ועד ששים ר"ל חמשים לב"ש וששים לת"ק והגר"א ז"ל בכי"ק מגי' על הדא דתני ב"ק שצ"ל מחמשים וששים ומחק תיבת עד והפי' הוא כדברינו:

ר' איסי בשם ר' יוחנן במתכוין לפטור את כריו אבל אם אינו מתכוין לפטור אפילו אחד על אחד. פי' דקאי אשעלה בידו אחד משש דוקא בשנתכוין לפטור את כריו אבל בשלא נתכוין לפטור לא איכפת לן מה שנתן כבר השיעור כיון שלא נתכוין עדיין לפטור ואז יכול להוסיף אפילו אחד על אחד:

כהנא אמר כמו שהוא למוד. פי' דקאי על הסיפא שעלה בידו משש ואחד תרומה ויחזור ויתרום כמו שהוא למוד ומירי ג"כ בשנתכוין לפטור ע"ז ס"ל לכהנא דיתן כמו שהוא למוד דוקא להשיעור שהוא למוד עד הנה אבל אין בידו להוסיף כיון שנתכוין כבר לפטור ומה"ת חטה אחת פוטרת את הכרי ור"י אמר אפילו אחד על אחד כיון דלא נתן בתחלה השיעור אפילו בשנתכוין לפטור לא מהני ויכול להוסיף אפילו אחד על אחד ופריך הגמ' והתנינן כמו שהוא למוד וס"ל דוקא כמו שהוא למוד אבל לא יתכוין להוסיף ע"ז משני דהא דקתני כמו שהוא למוד לאו למעוטי שלא יתכוין להוסיף ולא יתן רק כמו שהוא למוד ז"א אלא שכיון דפיחת מעיקרא צריך השתא ליתן כמו שהוא למוד להשלים הפחת שלא יפחות בע"כ אבל אינו ממעט שלא יתכוין להוסיף ואם ירצה יכול להוסיף ע"ז פריך ר"א ומתמה אש כמו שהוא למוד דוקא א"כ היכי מסיק דיתן במדה כיון שמשלים השיעור בודאי צריך ליתן כדינו במחשבה אלא ע"כ דרשאי להתכוין להוסיף ע"כ נותן אפילו במדה אבל השיעור צריך בודאי ליתן כדינו במחשבה ולא במדה וה"פ אר"א כמו שהוא למוד במדה בתמי' והיכי קתני כמו שהוא למוד במדה אך אם נתכוין להוסיף אפילו במדה וע"כ כר' יוחנן:

ר' יונה אמר רשב"ל בעי קומי ר' יוחנן תוספת תרומה מה היא. פי' אם בנתן השיעור בשלא נתכוין לפטור יכול להוסיף אפילו אחד על אחד [כההיא דר"א בשם ר' יוחנן דבסמוך] או לא ואפילו בשלא נתכוין לפטור אינו יכול להוסיף וחייב במעשרות ע"ז א"ל ר' יוחנן משום יחיד אני שונה אותה פי' הדין הזה דנשנית משום יחיד דהוא ר' יהודא קבלה בידי דחכמים פליגי ע"ז ור' יהודא יחידאה הוא ור' יהודא הוא משנה מפורשת במס' פיאה פ"ק ה"ב דגרסינן שם ר' יהודא אומר אם שייר קלח אחד פי' הגר"א ז"ל בשנו"א שלא נתן השיעור ושייר קלח אחד אז סומך לו משום פיאה ופטור השאר מן המעשרות ואם לאו אם לא שייר ונתן השיעור בשלימות כל מה שמוסיף חייב במעשרות ע"ז קבלה בידי ר' יוחנן דר' יהודא יחידאה הוא ופליגי רבנן עלה ע"ז שאל הגמ' מה

לחיוב או לפטור פי' במה פליגי רבנן אר"י אם על החיוב בשלא שייר דס"ל לר"י דחייב במעשרות ע"ז פליגי רבנן וס"ל כיון שאינו מתכוין לפטור מוסיף אפילו אחד על אחד או דפליגי על הפטור בששייר דס"ל לר"י דמה שהוסיף פטור ממעשרות ע"ז פליגי רבנן וס"ל דחייב ע"ז מסיק אין תימר לחיוב ניחא דפליגי רבנן על החיוב וס"ל דכיון דלא נתכוין לפטור לעולם הוא מוסיף אפילו אחד על אחד אבל אין תימר לפטור דרבנן פליגי על פטור דר"י בששייר וס"ל לרבנן דאינו כן אלא דחייב במעשרות א"כ יקשה מהמשנה דידן דיהא מוחלפת שיטתי' דר"י ורבנן במתניתין דידן ממתניתין דהתם דהא הכא בששייר ס"ל לר"י דיותר חליש כח התרומה הנוספת דאית לי' שלא מן המוקף ומ"מ ס"ל דפטורה ממעשרות ההוספה בששייר לרבנן דלדידהו הוי יותר כח בהתרומה מן דר"י דהא אית להו מן המוקף לא כ"ש דההוספה פטורה ממעשר א"ו דרבנן פליגי אמילתא דר"י וס"ל אפילו בשלא שייר אבל כיון שאינו מתכוין לפטור פטור מן המעשרות והוא כהא דאמר ר' איסי בשם ר' יוחנן כשאינו מתכוין לפטור אפילו אחד על אחד אתא ר' יוסי ר"א בשם רשב"ל תוספת תרומה חייבת במעשרות פי' דאפילו בשאינו מתכוין לפטור כיון שנתן כשיעור חייבת במעשרות ופליג אר' יוחנן אר"י המשנה אמרה כן דמוכח ממתניתין אפילו כשלא מתכוין לפטור כיון שנתן כשיעור חייבת במעשרות כו' היידא מתניתא כו' הדא דתנינן תרם ועלה בידו ששים ואחד תרומה וצריך לחזור ולתרום ולא תני עלה חזר והוסיף חייב במעשרות פי' דאי ס"ד דמיירי במתניתין שנתכוין לפטור א"כ אפילו בסיפא בששייר נמי צריך להיות חייב במעשרות כדאיתא במס' פיאה פ"ק ה"ב הנ"ל כדאיתא בשנו"א ז"ל שם ואלא ע"כ מיירי בשלא נתכוין לפטור ומכל מקום בשנתן כשיעור חייבת במעשר:

הלכה ד

אמר רבב"כ הפוחת אחד מעשרה לתרומה והוסיף אחד מעשרה תרומה. פי' בשנו"א ז"ל כגון דיש לו נ' סאה וצריך ליתן סאה והוסיף עשרה פי' דהוסיף עשירית סאה או פיחת עשירית סאה דבזה הפחת והתוספת שוין אבל לא בחולין פי' דאין הפי' הוסיף עשרה דתרם אחד מארבעים ופיחת עשרה שתרם אחד ששים דבזה אין הפחת והתוספת שוין כדמפרש האיך עבידא כלומר באיזה אופן לא יהיו שוין ומפרש דהוי יליף תרם חד מן חמשין כד דהוא תרם חד מארבעים מפסיד שיתא רובעין פי' דהוא קב וחצי כד הוא תרם חד משיתין מתגר ליה ד' רובעים פי' קב הכא את אמרת תרומתו תרומה פי' דוקא שהוסיף יותר מעשרה אז אין תרומתו תרומה משום שהפסידו קב וחצי אבל אם לא היה ההוספה באופן זה אלא שהוסיף יותר מקב תרומתו תרומה וכשפיחת יותר מעשרה הא

לא פיחת אלא יותר מקב ומ"מ אין תרומתו תרומה וא"כ לענין תוספת את אמר תרומתו תרומה בקב ולענין פחת את אמר אין תרומתו תרומה בקב א"כ אין הפחת והתוספת שוין באופן זה ויקשה מתוספת אפחת א"ו דקאי על תרומה וה"פ פיחת עשרה כו' שהוסיף על הסאה חלק עשירית סאה או פיחת עשירית סאה ובזה תרווייהו שוין ע"ז קאמר ר"ח בריה דר"ה דז"א דלעולם פיחת והוסיף קאי אחולין ואי דקשיא לך למה בהוסיף רק קב הוי תרומתו תרומה ובפיחת קב אין תרומתו תרומה ז"א דבאמת לא דמי הפחת להתוספת דבהוסיף אם לא הוסיף רק קב ניחא ליה לבעה"ב אבל בשפיחת לא ניחא לבעה"ב דבשביל קב אחד יהי' מעין רעה ולא ניחא ליה בזה משא"כ בתוספת בקב אחד ניחא לי' רק בקב וחצי לא ניחא לי' כן מבואר בשנו"א ז"ל:

ר"ח בעי קומי ר"י תמן תנינן א"ל תן להן חתיכה כו'. פי' דקשיא למה שם בחתיכות קי"ל דבעה"ב מעל דנחשב על חתיכה אחת דעשה שליחותו והשאר השליח נתן בעצמו ולא נחשב שליח אבל עכ"פ על אחת נחשב שליח וא"כ ה"נ נימא דעל מה שבדעתו נעשה שליח ובשאר לא הוי שליח אבל עכ"פ מה שבדעת בעה"ב יהיה שליח ויהיה תרומה ע"ז משני תמן מחתיכה הראשונה נסתיימה שליחותו של בעה"ב פי' דהתם בחתיכות דיש לסיים באיזה חתיכה הוי שליח ובאיזה לא הוי שליח נסתיים החתיכה הראשונה דבה הוא שליח ברם הכא על כל חטה וחטה לא נסתיימה שליחותו של בעה"ב כן גי' השנו"א ז"ל ומפרש דלא נעשה שליחותו על כל חטה וחטה מהכרי עד שיגמור הפרשת כל הכרי ולאחר שנגמר ההפרשה על כל הכרי כבר שינה השליחות. ובירושלמי שת"י מוגה בכי"ק ברם הכא על כל חטה וחטה מקוימה שליחותו של בעה"ב פי' דעל כל חטה וחטה שנטלה להפרשה מקוים עלי' שליחותו של בעה"ב ולא יכול לסיים על איזה נתקיים שליחותו ועל איזה לא נתקיים שליחותו ע"כ כולן שוין ונתבטל כל השליחות משא"כ בחתיכה דאת יכול לסיים דנתקיים שליחותו של בעה"ב על חתיכה ראשונה אבל כאן אין כאן ראשונה ושני' דכולם שוין ומסיק מה נפיק מביניהון פי' מה נפק מזה התירוץ לענין דינא ומסיק היו לפניו ב' כריים כו' ובזה דמי להא דמעילה דמכרי האחד נסתיימה שליחותו דבעה"ב:

ר' ירמיה בשם ריב"א בשם רשב"ל אתיא דר"א כב"ש כמה דב"ש אומרים קדשו מדומעין כו' ע"ד דר"י ניחא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול למעשרות לפום כן צריך מימר יותר מכאן יעשנה תרומת מעשר למקום אחר ע"ד דחזקי' קשיא אחד מעשרה שבו קידש לשם תרומה והשאר טבל טבול לכל ותנינן יתר מכאן יעשנה תרומת מעשר למקום אחר ויעשנה תרומה על מקום אחר. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק

בירושלמי שת"י וכן מוכרח הוא והפירוש לזה כבר מבואר אצלינו בתוס' הרי"ד בספ"ק דדמאי דחזקיה ור"י פליגי בפ"ק דמכילתין בנוטל ב' סאין על הפרשת תרומה על הכרי ולא חל התרומה רק על סאה אחת וס"ל לחזקיה דהוי תרומה וטבל מעורבין ור"י ס"ל דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה אם לא נתקדש בקדושת תרומה נעשה מתוקן ע"י הפרשה מהסאה שהוי תרומה כמו הכרי דנעשה כאומר הר"ז תרומה על מה שבידו ועל הכרי עיי' בדברינו דמבואר כ"ז היטב לעיל בפ"ק ה"ב בפלוגתא דחזקיה ור"י והיינו דקפריך הכא בדר"א דס"ל דלא חל תרומה רק על אחד מעשרה א"כ לר"י השאר הוי חולין מתוקנין מתוקן מת"ג דכל מה שנטל בידו לשם הפרשה נעשה מתוקן כמו הכרי דהפרשה הוי עליו וגם על הכרי ע"כ השאר יעשה תרו"מ למקום אחר ולא ת"ג משום דמת"ג כבר אתוקן הוא אבל ע"ד דחזקי' דס"ל דאינו חל הפרשה עליו והוי תרומה וטבל מעורבין ונמצא דהשאר הוי ת"ג א"כ קשה למה נקט והשאר יעשנה תרו"מ למקום אחר יעשנו ת"ג על מקום אחר ומשני דסבר חזקי' כהדא דתני ר"ח דר"ח תני באמת יעשנו תרומה למקום אחר כגי' הגר"א ז"ל ועיי' בתוס' הרי"ד בספ"ק דמס' דמאי ותמצא מבואר היטב וקילורין לעינים בע"ה:

הלכה ז

ר"א בשם ר"י כך הי' ר"א משיב לר"י תאנים שחורות שנפלו לתוך הלבנות אוכל את הלבנות והלבנות מעלות את השחורות מילתה אמר לר' יהושע בידוע מה נפלה מעלות זו את זו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א וה"פ דכיון דשאלתו דר"א לר"י הוא מכיון דמותר לאכול הלבנות האיך תעלה זו את זו מוכח מזה דס"ל לר' יהושע דאפילו בידוע מה נפלה מעלות זא"ז כהנא אמר אין מעלות פי' דאפילו לר"י אין מעלות בידוע מה נפלה אלא א"כ אינו ידוע מה נפלה וע"ז פריך א"כ ר"י הוא כר"ע כנ"ל:

שמעון בר בא בשם ר"י והוא שנפלה שחורה אחת לתוך שתים שחורות כדי שתבטל ברוב ר"ז בעי קומי ר"מ לא מסתברא פי' אלא מסתברא בתוך שלש שאם תעלה אחת מהן יהי' שם שתים. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א:

בר פדי' אמר טוחן ומתיר. פי' הר"ש ז"ל והרע"ב ז"ל דהוא מפרש טעמא דר' יהושע דס"ל עולה משום דאם רצה טוחן ומתיר שאם דורסן הוא מערב הכל ועולה עכ"ל ז"ל פי' דאם ירצה לדורסן לא יהיה ניכר השחורות והגדולים ויהיה עולה וכיון שבידו לעשות כן ע"כ עולה. וצ"ב א"כ לפ"ז בכ"מ דנתערב תרומה בפחות מק"א תעלה משום דאם רצה ירבה עליו לבטלו למ"ד דמבטלין איסור דרבנן לכתחלה והיכי משכח"ל דלא תתבטל בפחות מק"א אבל ז"א דהכא ה"ט דכבר חשיבי בלול השחורות והלבנות והגדולים והקטנים

ולא חשיבי כמו שכל אחד בפני עצמו אלא דחשיבי כגוש אחד וחשיב שנבלל בק"א רק דאינו יכול להתבטל משום דניכרים השחורות והגדולי' ע"כ בידי לעשות תחבולה שיתבטל בהגוש הוה והוא ע"י ואז לא יהיה ניכר והיינו דמסיק אע"פ דבר פדי' אמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללות וחשיבי הגדולים והקטנים נבללות וגוש אחד הוא ע"כ נבטלין אע"פ שניכרים משום דיכול לעשות תקנה שלא יהיה ניכר ע"י טחינה ואי דלא הי' חשיב בלול וכל אחד בא בפ"ע בידו רק דאינו ניכר מי הוא א"כ הכא דניכר מי הוא לא חשיב תערובות כלל אך מכיון דחשיב נבללות ומזה ומזה בא בידו אך בחסרון דניכרות ע"ז יש לו תחבולה לבטל החסרון הזה ונמצא לפ"ז דטעמא דר"י משום דחשיבי כגוש אחד ונבטלין והחסרון דמינכר בידו לעשו' תקנה לזה ע"כ שפיר שייך בהו תורת ביטול ע"ז אמר מילתהון דרבנן פליגא כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה פי' דקאי אהא דתנינן במתניתין בפ"ק דמס' חלה המדומע פטור מן החלה וס"ל לכהנא משום דמיירי ברובה תרומה וחשיב הכל כתרומה אבל במיעוט תרומה צריך להיות חייב בחלה דאפילו כשלקח ה' רבעים מצומצמים ממש כדפירש הר"ש ז"ל במס' חלה מ"מ מאן יאמר לן דעלה בידו גם חלק מתרומה דיהא חסר השיעור אלא ע"כ במדומע שרובה תרומה והוי הכל תרומה וע"כ כשלקח ה' רבעים מצומצמים הוי הכל תרומה א"ל אוף אנא סבר כן כו' אפילו סאה אחת שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין א"ר אבהו כך משיב רשב"ל לר"י ואותה הסאה פוטרת את הכל ר"ל דהאיך תלינן שבכל ה' רבעים נמצא חלק מה מתרומה ע"ז א"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמר קל הוא אוף הכא קל הוא פי' דס"ל דכל עיקר הטעם דעיגול בעיגולין הוא לאו כדאמר בר פדי' דהוא מתורת ביטול שנתבטל כיון דהכל גוף אחד וחסרון הניכר הגדולים מתוך הקטנים בידו לבטלו ע"י טחינה והא דמעלה אחד ונותן לכהן הוא משום גזל השבט זה לא ס"ל לר"י אלא ס"ל טעמו דר"י משום דתלינן כשמעלה אחד ונותנו לכהן שתרומה עלתה בידו ובדרבנן אמרינן זאת הקולא והא דצריך ק"א הוא משום חומרא בעלמא דכל דתיקון רבנן כעין תרומה דאורייתא תיקון ובתרומה דאורייתא בעינן ק"א משום ביטול וע"כ בתרומה דרבנן אפי' במקום שאינו מועיל הק"א לבטל העיקר מקילינן בלא"ה דתלינן דתרומה עלתה בידו ולא צריך כלל להביטול ומ"מ בעינן ק"א כמו תרומה דאורייתא והעיקר הוא התלי' שתרומה עלתה בידו וע"כ אפילו דהק"א הוא גדולים וקטנים לא איכפת לן כיון דזהו לא עיקר ההיתר אוף הכא בחלה בזה"ז דרבנן אמרינן ג"כ הקולא הזאת דתרומה עלתה ג"כ בידו בהה' רבעים הללו וא"כ פליג על בר פדי' כדמסיק ויתביני' שניא הוא

עיגול בעיגולין שכבר בטלו ר"ל דהוא לאו משום דתלינן שתרומה עלתה בידו אלא כבר פדי' דהוא מהני מתורת ביטול וע"כ מילתיהון דרבנן פליגי על בר פדי' דס"ל דהוא משום ביטול ע"ז אמרי ר"י ור"י תרוייהו בשם ר"ז אפילו חיטין בחיטין טוחן ומתיר ר"ל דס"ל דגם במדומע דחלה צריך להיות טוחן ומתירו מאיסור טבל דחלה דאז אמרינן מזה ומזה עלה בידו אבל בלא טוחן לא תלינן דבה' רבעים מזה ומזה עלה בידו ודלא כר"א בשם ר"י דכן השיב ר"י משום הקולא דתלינן דתרומה עלתה בידו ז"א אלא דאמרי בשם ר"ז אליבא דר' יוחנן דס"ל דלפיכך אותה הסאה פוטרת את הכל משום דטוחן ומתיר ואם הוא קמח א"צ לטחון והוי לח בלח אבל אפילו חיטים בחיטים טוחן לכתחלה ומתיר וכן משמע לקמן בפ"ט ה"ב דר"י ור"י בשם ר"ז קאמרי אליבא דר' יוחנן כך:

היו לפניו עשרים תאנים כו' מודה ר' יוחנן שאם תרם מהן למקום אחר או שריבה מהן למקום אחר או שריבה ממקום אחר לתוכן שספיקן בטל ברוב כן גי' הכ"מ ז"ל בפי"ד מה"ת ה"ח וה"כ אע"ג דר"י ס"ל דאין ספיקו בטל ברוב וס"ל דלא אמרינן דתלינן שנאבד התרומ' כיון דאיכא רוב לא ס"ל לר"י כן מ"מ מודה שאם תרם מהן למקום אחר דאמרינן דמהחולין הוא תורם ולא הוי ספק שמא מן התרומה הוא תורם משום דתלינן שנאבדה התרומה וזהו חולין וכן אם ריבה מהן למקום אחר להשלים המנין ק' והי' פ' וצריך עוד עשרים דתלינן שעשרים הללו הכל חולין והתרומה נאבדה וכן אם ריבה ממקום אחר עליהן עולה כל העשרים לתוך מנין החולין. ומהרא"פ ז"ל מביא גי' הכ"מ ז"ל ומפרש באופן אחר והנראה לפענ"ד כמ"ש:

ר"ז בשם ר"פ התרומה אוסרת כו' וספיקה בחמשים עד חמשים צריכה רוב. בניחותא הא ששים לא שבעים לא הכל בניחותא כן פי' הרמב"ם ז"ל כמבואר בכ"מ ז"ל בפי"ד מה"ת דאם היו פחות מחמשים צריך רוב ר"ל לרבות עליהן חולין ממקום אחר עד שיהיו שם ק"א אבל אם היו יותר מחמשים אפילו אחת א"צ לרבות אלא הרי הן מותרות והראב"ד ז"ל מפרש באופן אחר עיי"ש:

א"ר יוחנן תניין אינון. לפי השנו"א ז"ל נראה שיש כאן טעות הדפוס ונתהפך הגי' מר"מ לר' יהודה ובאמת צ"ל כמו בבבלי ברישׁ מס' ביצה וה"פ דמשנה הזאת הבבא דתאנים שחורות והבבא דליטרא קציעות הוא אליבא דתרי תנאי דהא דתאנים שחורות דנשנית הפלוגתא דר"א ור' יהושע הוא אליבא דר' יהודא דאילו לר"מ הוי פלוגתתן באופן אחר ואילו הבבא דליטרא קציעות הוי פלוגתתן אליבא דר"מ דאילו לר' יהודה הוי פלוגתתן באופן אחר כמו דמסיק נמצאת אומר הוא לשון הברייתא בידוע לא תעלה בשאינו ידוע תעלה דברי ר"א כו' דברי ר"מ ר' יהודה אומר בין בידוע בין שאינו ידוע לא תעלה דברי

ר"א כו' ר"ע אומר בידוע לא תעלה בשאינו ידוע תעלה א"כ במתניתאי דידן נשנית הפלוגתא דר"א ור' יהושע אליבא דר' יהודא ובליטרא קציעות איפכא הוא וגרסינן ליטרא קציעות כו' ר"א אומר אם יש שם מאה ליטרין כו' ר' יהושע אומר אם יש שם מאה פומין כו' דברי ר"מ וכן הוא בבבלי ר' יהודה אומר ר"א אומר אם יש שם מאה פומין תעלה כו' ר' יהושע אומר אפילו יש שם ג' מאות פומין כו' א"כ בליטרא קציעות שונה התנא במשנתינו הפלוגתא דר"א ור' יהושע אליבא דר"מ וברישא בתאנים שחורות שונה פלוגתתן אליבא דר' יהודה וכדמסיק הדא מסייע לר"י תנאין אינון. הדא מסייעא למ"ד דברי ר"מ כל הדברים מקדשין. הדא מסייעא למ"ד תנאין אינון זה מיותר הדא אמרה דלעת זה קאי התם במסכת ערלה בדפי' הפ"מ ז"ל דרסה ואינו יודע היכן דרסה סיומא דברייתא הוא:

הלכה ח

מחלפא שיטתיה דר"א תמן הוא אומר התחתונות מעלות את העליונות והכא אמר אם יש בקיפוי הא ארעייתא לא ר"י ר"ח בשם ר"י שמעון בר ווא בשם כהנא דברי ר"א עשו אותו כמרבה מזיד. עד סוף הסוגיא מבואר בשנו"א ז"ל וק"ק לירד לכונתו. ונראה לפענ"ד דהענין הוא כשקפה את הסאה תרומה שנפלה ע"כ דאותה הסאה היא למעלה וקפאה כדי להוציאה מן המגורה שלא תיאסר המגורה א"כ ניכרת היא ליה הסאה ואינה מתבטלת רק בנוטלה וקפאה בב"א עם התבואה העליונה ונתבלבלה למעלה ס"ל לר"א דתעלה ע"כ אסור לרבות לכתחלה לטול הרבה כדי שתתבטל ופי' עשו אותו כמרבה מזיד וקושית הגמ' מחלפא שיטתי' דר"א הוא כך דפריך כיון דס"ל לר"א התחתונות מעלות את העליונות הגם שנודע שהתרומה היא למעלה ואינה בלולה עם התחתונות מ"מ כיון דאינו מכיר הכד ואינו יודע באיזה כד ע"כ אינו מכיר הסאה דתרומה ביחוד ס"ל דתעלה וה"נ דכוותי' הגם דיודע דהסאה דתרומה למעלה היא מ"מ כיון דאינו מכירה ביחוד א"כ צריך להיות בטילה דלר"א לא בעינן בלול כדאיתא בסוף פרקין וע"ז משני כיון דקפאה כדי להציל המגורה חזינן לדעתי' שאינו מצרפה להתחתונות [כמו במס' נדה דף נ"ג ע"ב והוא שבדקה עיי"ש] ואם אין מאה סאה בקיפוי אם יצטרף השתא לבתר הקיפוי התבואה שבארעייתא הוי כמו מרבה מזיד וכן נמי בעת הקיפוי גופיה בשעת מעשה אם ירבה בכוון שיטול מאה סאין בב"א לבלבלם הוי מרבה מזיד כיון דע"י הקיפוי לא נתבטל ע"י התחתונות ואינו נתבטל רק ע"י הקיפוי גופי' א"כ כשירבה הוי מרבה מזיד ועוד נמי דלר"כ צריך לשייר למטה דנמצא הקיפוי לאו כדי להתבטל אלא להציל המגורה אבל בלא שייר הוי כמרבה מזיד דכל כונתו בהקיפוי כדי לבטל

שיתבלבל בקיפוי וכיון דבמקפה ס"ל לר"כ דאינו נתבטל ע"י כל הכרי וכל הביטול הוא ע"י הקיפוי א"כ בששייר אין הקיפוי כדי שיתבטל ע"י הקיפוי אלא הקיפוי הוא להציל המגורה והביטול ע"י הקיפוי הוא בא ממילא משא"כ בשלא שייר נמצא דכל הקיפוי הוא כדי לבטלו בהתבוללת הקיפוי וכן קפה וחזר וקפה בפעם הראשון קפאה כדי ולהציל המגורה ונמצא דבפעם השני הוא כדי לבטלו בהקיפוי אבל לר"א דס"ל דמצורף עם התחתונות וכבר נתבטל והא דצריך ק"א בקיפוי הוא משום דדמי כסאה שעלתה מתוך מאה ונתערב פעם שני' דצריך אליבא דר"א מאה סאה בתערובות השני ע"כ צריך בקיפוי מאה סאה מאי איכפת לן שהקיפוי השני הוי מזיד כדי לבטלו הא לר"א מותר אפילו במזיד כיון שכבר נתבטל כן הוא כונת השנו"א ז"ל ועולה יפה פירושא דשמעתתא בע"ה ובספרי הדפוס נדפס בטעות ובמשניות עם הפירושים שנדפס בשנת תרמ"ו הגי' אחד אבל האמת הוא כמו שכתבנו בע"ה וצ"ל שם דלר"א אפילו במזיד נמי שרי וכן ראיתי בס' מעייני הישועה שמתקן ג"כ גי' השנו"א ז"ל:

תני בלול מעלה ושאינו בלול אינו מעלה. פי' דהברייתא ס"ל כר"י דאינו מעלה כשנפלה ע"פ מגורה וכן בליטרא קציעות ע"פ הכד כי אם בבלול ודלא כדר"א דס"ל דע"פ הכד נמי מעלה:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ה

הלכה א

תני ר"ח טבל מעלה שביעית מעלה. והאיך יעשה ומפרש בטבל מעלה וקורא שם למעשרותיו. פי' הסאה שמעלה חיישינן לחלק הטבל שבו ע"כ קורא שם למעשרותיו ויאכל הכהן ובשביעית מעלה וינתנו לאוכליהן כדלעיל במס' שביעית פ"ט א"ר יוסי מתניתא אמרה כן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה נ"ב בירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל כו' ואם למע"ר נפלה כו' עכ"ל ז"ל כוונתו דמתניתין דידן נמי בטבל דהא מע"ר טבול לתרו"מ ומשמע ממתניתין דידן דוקא בפחות ממאה הא למאה תעלה אלמא דבטבל נמי מעלה כדמסיק הא למאה תעלה ולא טבל הוא:

תמן תנינן מדליקין בפת ושמן של תרומה כו' ר' יודן קפודקיא בעי חיטין כפת זיתים כשמן. כתב הגר"א ז"ל בשנו"א דזה לר"י:

רשב"נ בשם ר' יונתן המדליק בפת ושמן של תרומה ישרפו עצמותיו. הגר"א ז"ל בכי"ק כתב המדליק בשאר דברים פי' דס"ל כחזקיה דלא שרי אלא פת ושמן ותלמידיו ז"ל כתבו

בשמו ז"ל כשלמד עמהם אמר דגרסינן המדליק בפת ופליג על הברייתא דמתיר בפת ושמן אלא דאינו מותר אלא בשמן לבד אבל לא בפת וכדמסיק הכל מודים בשמן שהוא מותר כו':

ניחא טהורין ירקבו. פי' הר"ש ז"ל דמקשה על מתניתין דתני לחולין או למע"ר או להקדש בין טהורין בין טמאין ירקבו ניחא טהורין דירקבו דהא כיון שנעש' מדומע נעשה הכל תרומה ונמצא דלהחולין יש ג"כ דין תרומה והוי תרומה טהורה ע"כ שפיר ניחא דירקבו דאין תקנה לשורפן משום דתרומה. טהורה אסור לשורפה ולאכלן אסור משום תרומה טמאה ולשורפן אסור משום תרומה טהורה אבל על טמאין קשה לר"י אמאי ירקבו תשרף בשלמא לחזקיה ניחא דמיירי בחיטים ולא התירו להדליק אלא בפת ושמן אבל לר"י קשה ומשני סבר כהדא דריבר"ח שמא ימצא בהן עלי' פי' דצריך להניח שמא ירבה עליו שוגג ויעלה ובדבר שאין דרכו להאכל אבל דבר שדרכו להאכל שמא ימצא בהם תקלה [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א] ופריך על הקדש ולא כן סברינן מימר אין להקדש אלא מקומו ושעתו א"כ למה לי להמתין על העלאה ימכרנו על דמי עצים להסקה ומשני אר"ח תיפתר שחרב אותו המקום ולא מצי למוכרו אפילו בדמי עצים ולא שוה כלום עכשיו:

הדא אמרה טהורה בטהורין אבל טהורה בטמאין הדא דתנינן אם טמאין היו אותן החולין עד סוף הסוגיא. פי' הא דתנינן ואם טהורה היתה אותה הסאה ימכרו לכהן בדמי תרומה חוץ מאותה סאה ואם למע"ר נפלו וקרא שם למעשרותיו וכו' זהו מיירי הכל בנפלה תרומה טהורה לתוך חולין או למע"ר טהורין אבל בשנפלה תרומה טהורה לתוך טמאין לא נקט סתם ואם טמאין היו ויהיה קאי על רישא ורק נקט בפרוטרוט חולין בלבד דמסיים ואם טמאין היו אותן החולין חולין דוקא ולא מע"ר דבזה לא שייך שיקרא שם למעשרותיו כדפי' הרמב"ם ז"ל ברישא דיעשה תרו"מ בתוכו ויצרף לאותה ת"ג וימכור לכהן חוץ מדמי הת"ג ותרו"מ זה לא שייך כאן משום דיהי' תרו"מ טמא ואסור באכילה אלא יפריש ממקום אחר עליו ויעשנה חולין גמורים ע"כ נקט חולין דוקא בסיפא וע"ז פריך ע"ד דר"י ניחא דא"ר יוסי בשם ר' חזקיה ר' יונה בשם ר' ינאי ונתתם ממנו וגו' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו ע"ד דכהנא דו אמר טול מן המקודש שבו ואמר אף הכא טול מן המקודש שבו פי' דלעיל בפ"ב נחלקו ר"י בשם חזקיה ור"י בשם ר"י עם כהנא מפני מה תרו"מ נטלת מן הטהור על הטמא דר"י בשם חזקיה ור"י בשם ר"י ילפי מן ונתתם ממנו את וגו' לאהרן הכהן עשה שינתן לאהרן בכהונתו וכהנא יליף מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו והנה פשטת הכתוב מכל חלבו את

מקדשו ממנו ה"פ דקרי התרו"מ מקדשו דצריך לקדשו לתרו"מ וצותה התורה דצריך לקדש לשם תרו"מ מכל חלבו וה"פ דצריך מכל חלבו ליטול מקדשו ממנו ומקדשו נקרא התרו"מ אבל לפי דרשא דכהנא דדרש טול מן המקודש שבו ומפרש את מקדשו דלא קאי על קידוש דתרו"מ אלא דיטול תרו"מ מן הדבר המקודש כבר בתוכו וע"כ קפריך א"כ דרשאי להפריש תרו"מ מן דבר המקודש שבו שיש לו שם קודש לפ"ז מותר להפריש מן ת"ג שבו את תרו"מ וגזה"כ הוא גבי תרו"מ אם נתערב במע"ר ת"ג ונמצא מקדשו בתוכו רשאי ליטול את מקדשו ממנו לקרא שם לתרו"מ ונמצא מקיים את מקדשו ממנו א"כ לפ"ז בשלמא למ"ד דנפקא לי' מן הטהור על הטמא מן לאהרן הכהן עשה שינחן לאהרן בכהונתו ולא דריש את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו אלא דתרו"מ גופיה נקרא את מקדשו ע"כ שפיר ניחא הא דמסיים בסיפא אותן החולין דחולין דוקא אבל לא משכחת לה הדין דרישא דאו למע"ר דיקרא שם למעשרותיו דאם יקרא שם למעשרותיו ויהיה תרו"מ טמאה מעורב בת"ג טהורה יהא אסור לשורפו ולאכלו לאכלו אסור משום תרו"מ ולשורפו אסור משום ת"ג וע"כ צריך להפריש עליו ממקום אחר ויעשנה חולין כדאיתא בר"ש ז"ל א"כ לא משכחת לה דינא דסיפא רק בחולק וע"כ מדייק התנא בסיפא ואם טמאין היו אותן החולין חולין דוקא אבל לכהנא קשה הא הדין דרישא יכול להיות גם בסיפא בטהורה בטמאין דאם נפלה למע"ר יקרא שם למעשרותיו ויתרום תרו"מ מן המקודש שבו דהוא מהת"ג טהורה גופה דהא יכול לתרום מן המקודש כבר דהא ר"כ דרש הקרא את מקדשו ממנו דגזה"כ הוא במע"ר שנמצא בו חלק מקודש צריך ליטול מן חלק המקודש שבו שיש עליו שם קודש התרו"מ בין עליו בין למקום אחר א"כ כמו כן בנמצא במע"ר חלק מקודש דיש עליו שם קודש דהוא ת"ג יכול ליטול ממנו בשלמא בעלמא בשאינו מעורב במע"ר אינו יכול לעשות תרו"מ מת"ג אבל ממנו גופי' דהוא מע"ר כשמעורב בו דבר מקודש יכול להוציאו על תרו"מ עליו ועל מקום אחר כדכתיב את מקדשו ממנו דיטול ממנו אף דבר המקודש שבו לתרו"מ וע"ז משני אע"ג דכהנא אמר טול מן המקודש שבו הנ"מ במקודש בטהרה שבו לחוד אבל מודי ובלבד בדבר שהוא זקוק ליתנו לכהן כלומר דאע"ג דכהנא ס"ל דפירוש המקרא את מקדשו לא קאי על תרו"מ אלא טול מן הדבר המקודש שבו כבר הנ"מ במקודש בטהרה אבל בדבר המקודש שזקוק ליתנו לכהן בלא"ה כגון ת"ג דמתנות כהונה היא אין מפרישין ממנו לתרו"מ א"כ לא משכחת לה הדין דסיפא רק בחולין ודו"ק:

והדין ניקודין כהדא חציי ביצים. הגר"א ז"ל בשנו"א גרס כביצה והוא דכשנפלה סאה תרומה טהורה לפחות ממאה סאה כגון לעשרה סאין או עשרים לפי הערך שיאכל מזה

צריך לאכול כביצה ולא יותר דנמצא דלא הוי בביצה הזה שיעור ביצה שלימה של חולין טמאים דאם יאכל יותר מביצה יהי' נמצא ביצה חולין טמאין ומשהו תרומה טהורה ויטמאנו ובא לאפוקי מסיפא גבי סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין דשם הפי' יאכל נקודים הוא דיאכל חצי חצי סאה דבכל חצי סאה נמצא ג' חלקי ביצה מתרומה טמאה ע"ז נקט כאן דנקודים דהכא הוא כביצה דבכל ביצה נמצא חלק קטן מתרומה טהורה וחסר שיעורא דטומאת אוכלין משיעור ביצה:

א"ר סימון ר"א כדעתי'. זה קאי על תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורי' דס"ל לר"א דתירום ותשרף ע"ז אמר ר"ס דר"א לדעתי' דס"ל דתרומה טמאה עלתה בידו וע"ז אמר ר"ז מפני גדירה ר"ל מפני חומרא ס"ל דתישרף דהא בנפלה לתוך טבל צריך לקרות שם למעשרותי' וע"כ דאזלינן לחומרא לאידך גיסא דשמא לא עלתה כל התרומה בידו ור"מ ס"ל כר"ז והראי' מסיפא בסאה תרומה טהורה שנפלה לתוך ק' חולין טמאין לא פליג ר"א וס"ל דהסאה שעלתה תאכל נקודים אמרין חבריא קומי ר' יוסי יאות א"ר סימון דע"כ דס"ל היא סאה שעלתה בודאי דאם לא כן האיך שורפין תרומה מספק וכי שורפין את התרומה מפני גדירה בתמי' הא הסאה שמוציאה יש לה קדושת תרומה מדרבנן ואוכלה בתורת תרומה מדרבנן כדאיתא בתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה תעלה וכן איתא ג"כ לקמן בסמוך וא"כ האיך שורפין אותה מספק מפני גדירה א"ל ר' יוסי וכי ששה ספיקות דתנינן לא מפני גדירה שורפין וה"נ מפני גדירה שורפין אותן כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק בירושלמי שת"י:

חבריא בעון קומי ר' יוסי [ותיבת אמרין מחק הגר"א ז"ל בכי"ק] ממ"נ אם תרומה טמאה תישרף אם חולין הן מה בכך שיטמאו. פי' דפריך על רבנן דס"ל דתעלה ותאכל נקודים דלמה לן נקודים דממ"נ אם טמאה היא תישרף ואם חולין הן מה איכפת לן דיטמאו דס"ל הא דאמרי רבנן תאכל נקודים הוא קאי אתרומה דווקא על מה שהעלה ע"ז משני ר"י לחבריא לאו לשם תרומה אוכלה כלום תרומה טמאה נאכלת אלא טהורה ושמא טמאה פי' דהתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב כתבו דהסאה שהעלה תאכל לשם תרומה בקדושת תרומה והוא מדרבנן א"כ אפילו נימא דחולין עלתה בידו מ"מ צריך לאכול בקדושת תרומה ולפ"ז תרומה טמאה נאכלת בתמי' והאיך נאכלת בקדושת תרומה הא בעינן טהורה ושמא טמאה היא וע"כ צריך שיאכל נקודים דאל"כ נמצא דיש בהסאה הזאת חלק א' מק"א תרומה טמאה ויטמא את הכל ומסיק אי אתם מודים [ותיבת לא מחק הגר"א ז"ל] שאם נולד לה ספק טומאה במקומה שאינו יכול לאוכלה [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] מה לי נולד לה ספק טומאה במקומה מה לי נולד לה ספק טומאה במקום

אחר פי' במקומה הוא שספק אם נטמאה בעצמה או לא וכמו כן בספק טומאה במקום אחר דשמא נתערב בה טומאה וע"כ יאכל נקודים שלא תטמא הכל ויהי' הכל תרומה טמאה אבל כשיאכל נקודים ולא נטמא הכל אוכל אף חלק התרומה טמאה שיש בו אחד מק"א מפני שבטל החלק תרומה טמאה בהשאר כההיא מתניתין בה"ד דתרומה טמאה בטל בטהורין [עיי' בתוס' ז"ל במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה ובלבד] אי בעיתון למיקשייה איקשון על הדא דתני ר"ה דתני ר"ה סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה חולין טהורין כצ"ל והדין נקודין כהדא חציי סאין ע"כ דברי ר"ה פי' דר"ה ס"ל דהא דס"ל לרבנן יאכל נקודים הוא כל החולין יאכל נקודים כמו בש"ס דילן במס' בכורות דף כ"ב וכ"ג נמצא לפ"ז הנקודים הוא שיאכל חציי סאין ונמצא דבכל חצי סאה יש מחלק התרומה טמאה ג' חלקי ביצה בקירוב לפי חשבון סאה בק' סאין א"כ לפ"ז גם החולין צריך לאכול נקודים אליבא דר"ה ע"ז קשה קושייתכם אם חולין הן מה בכך שיטמאו ובש"ס דילן. משני עולא משום גזירה שמא יביא קב מן החולין עיי"ש והכא משני חזקי' ומפרש אפילו חולין ששם לא יאכלו אלא נקודים מפני חלתן פי' שלא יטמאו את החלה ע"ז קאמר מילתי' אמרה איסור זרות בטילה איסור טומאה אינה בטילה דאל"כ כיון שנתבטל מטומאה מכבר האיך יטמא ע"י הכשר משא"כ לתירוצא דעולא בש"ס דילן הוא משום דחוזר וניעור וגבי איסור נמי כן אע"פ שנתבטל חוזר וניעור משא"כ לשיטת חזקי' דע"כ לא נתבטל הטומאה מכל וכל ומטמא במשא דאי ס"ד דנתבטל האיך תטמא אח"כ ע"י הכשר ע"ז פריך מחלפה שיטתי' דחזקי' תמן הוא אמר כמה יהא בעיסה ויהא יכול לעשותה בטהרה חזקי' אמר שתות ד' קבין פי' כמה יכול להיות בעיסה טמאה שנתבטל' שיכול לעשותה בטהרה חזקי' אמר שתות ד' קבין אלמא דכיון דנתבטל' אינה מטמאת ע"י הכשר. אר"י תמן בשגיבל ואח"כ הפריש פי' דהתם דקאי על נדמעת עיסתה עד שלא גילגלה כדפי' הפ"מ ז"ל דהוי טומאה שאינה מטמא' חולין אלא חלה ותרומה ואין בכוחה לטמאות אחרים ע"כ כיון שנתבטלה גוף הטומאה מעיקרא אינה חוזרת לטומאתה בעצמה כיון שאינה מטמאת אחרים א"כ היא בטילה משא"כ הכא כשהפריש ואח"כ גיבלן ביחד נמצא דבשעת הגיבול דמכשר דמטמאה אחרים ולא שייך ביטול. וראיתי בירושלמי שת"י שתלמידי הגר"א ז"ל מחקו הא דגרסינן והדין נקודין כחצי סאה. ובאמת לפי דברינו הוא כל עיקר הקושיא הא דפריך על ר"ה מזה כמבואר בדברינו ובאמת בשנו"א ז"ל גרס מפורש האי והדין נקודין כחציי סאין ומסיק דחזקי' בא לפרש דלאו דוקא חציי סאין אלא ד' קבין ושתות קב ואין ביצה בשלימות מן הטמא ולפ"ז ה"פ דחזקי' בא לפרש דברי ר"ה דחציי סאין לאו דוקא אלא ד' קבין ושתות ומשני הא דהחולין

שיאכלו ניקודין הוא מפני חלתן ומשנו"א ז"ל משמע דהי' לו גירסא אחרת בהאי סוגיא מהא דחזקי' ולפי הגי' שלפנינו אין להעמיד על החשבון ובל"ס שיש כאן ט"ס:

הלכה ב

אר"י סאה תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלין אותן. דאפילו אין בתוך החולין אלא כ"ש מבטלות אותם משום דכבר נתבטלו בק"א מתניתא פליגא על ר' יוחנן אינה מדמעת אלא לפי חשבון משמע דעכ"פ בעינן ק' לבטל החלק ק"א שבאותה סאה ע"ז משני ר' יוסי בשם ר' יוחנן לא תני בשם ר' יוחנן אלא אינה מדמעת כל עיקר ברם אמר והוא שרבו חולין על חשבון תרומה כדי שתבטל ברוב כן גי' השנו"א ז"ל ומפרש דהא דקתני במתניתין מדמעת לפי חשבון לאו דצריך ק' חולין לבטל חלק הק"א של אותה סאה ז"א אלא דצריך רוב חולין לבטל חלק הק"א בהסאה הזאת אר"א והוא שנפלה למקום מדומע אחר מפרש בשנו"א ז"ל דנפלה לתוך צ"ט סאין שנדמעו מסאה אחת וחסר שם סאה להעלותה ונפלה לשם הסאה. שעלתה מתוך מאה לא אמרינן דתצטרף עם החולין ז"א מחמת שלפי החשבון מצטרף החלק ק"א עם התרומה דשם ע"כ דברי השנו"א ז"ל ועפ"ז יתפרש כל הסוגיא בע"ה דר"א ס"ל הא דתני במתני' לפי חשבון הוא דצריך ק' חלקים חולין לנגד החלק ק"א שבסאה זו ואי דבלא"ה כבר יש כנגדו ק' חלקים חולין ז"א משום דחוזר וניעור עכשיו שנפלה למקום מדומע ואינו בטל עכשיו ואי דמאי נ"מ הא עכ"פ אינו חסר כעת רק סאה אחת להצ"ט סאין דמדומע ואי דמצטרף השתא החלק ק"א מסאה הזאת מה בכך הא לנגד החלק ק"א הזה יש כנגדו גופי' ק' חולין וא"כ למאי נ"מ דתני במתני' דמדמע לפי חשבון משמע דצריך להוסיף מחולין על חלק הק"א הזה והיינו הא דפריך ע"ד דר"א חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין לעלות פי' חולין שלמעלן מהסאה שנפלה וחולין שלמטן הוא הצ"ט סאין שנפלו לתוכן יצטרפו לעלות וא"כ מאי נ"מ בהא דמצטרפין התרומה הא עכ"פ לא נתדמעו יותר ומשני סבר ר"א חולין שלמעלן [גי' הגר"א ז"ל] נעשו חרשין פי' דחרשין הוא כמו בצק החרש במס' פסחים דף מ"ו ע"א עיי"ש בפרש"י ז"ל דדבר שאינו ניכר נקרא חרשין וקי"ל דביטול ההיתר לאיסור רק דווקא שניכר ההיתר קודם שנפל האיסור לתוכו אבל כשאינו ניכר תחלה ההיתר היכין הוא אלא ידעינן שיש כאן רוב היתר ואינו ניכר מקום ההיתר אינו בטל כמו שכ' הפלתי ז"ל בסי' ק"ב עי' בתוס' ותמצא כן וא"כ הכא שהסאה שלמעלן הי' רוב היתר ומיעוט איסור ונתבטל ברוב ואינו ניכר מקום ההיתר רק שנתבטל ברוב מטעם אחרי רבים להטות ונעשה הכל היתר ועכשיו שחוזר וניעור התרומה נעשה האיסור לאחר התערובות וחלות האיסור בתערובות ולא הי' ניכר תחלה היכין הוא ההיתר אינו

בטל כדמוכח מרבינו משולם ז"ל במרדכי ז"ל סוף מס' חולין וכמבואר באחרונים ז"ל דאם חלות האיסור הוא בתערובות ולא ניכר קודם לא האיסור ולא ההיתר רק שידעינן שיש כאן רוב היתר ומיעוט איסור אינו בטל א"כ הכא שחוזר וניעור התרומה ונעשה האיסור בתוך התערובות וקודם חלות האיסור דעכשיו לא הי' ניכר לא האיסור ולא ההיתר אינו בטל והגם דהי' ההיתר ניכר קודם שנפל בו החלק ק"א דתרומה מ"מ עכשיו שכבר נתערב והותר מצד רוב היתר והאיסור נתחדש בתוך התערובות אמרינן דהחולין שלמעלן נעשו חרשין אע"פ שלא היו חרשין מתחלה אבל עכשיו נעשו חרשין ע"כ אינו מצטרף החולין שלמעלן וצריך ק' מחולין לנגד החלק ק"א ועי' בתוס' ותמצא יסודות חזקים ע"ז [ולא דמי לכ"מ בלח בלח דחוזר וניעור דמועיל ההיתר לבטל התם הוא דהאיסור בנ"ט א"כ כיון שנתבטל הטעם לא שייך כלל הזה ורבינו משולם ז"ל לא מיירי באיסורין דנ"ט] ונמצא לפ"ז דאוקימתא דר"א דמוקי מתניתין דעכ"פ מדמע לפי חשבון דצריך ק' מהחולין לנגד החלק ק"א שבו הוא בנפלה למקום מדומע אחר אבל בלא נפלה למקום מדומע אחר לא שמעינן דעתי' דר"א אם דס"ל כדתני ר' יוסי בשם ר"י דבעינן רוב חולין או דסגי בכ"ש והשתא קאי לפרש הסיפא סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה דס"ל לחכמים דלפי חשבון ור"א ס"ל כתרומה ודאי ע"ז קאמר ריב"ח והוא שנפלה לתוך חמשה מקומות וחיישינן על כל מקום ומקום שמא בו נפלה החלק תרומה אבל במקום אחד אף ר"א מודי דהוי לפי חשבון ור' יוחנן ס"ל אפילו במקום אחד חילפיי אמר על דר"א חולין שלמעלן נעשו חרשים פי' דהא דס"ל לר"א גבי פחות ממאה דמדמעת כתרומה ודאי הוא לאו דצריך ק"א לנגד כל הסאה ז"א אלא דצריך ק"א לנגד חלק התרומה והעיקר החומרא דאינן מצטרפין חולין שלמעלן לזה וחכמים ס"ל לפי חשבון משום דמצטרפין גם חלק החולין ע"ז פריך והא ר"א אמר על דרבנן חולין שלמעלן נעשו חרשין פי' דהא ע"כ בסאה שעלתה מתוך מאה דס"ל לרבנן לפי חשבון ע"כ דאינו מצטרף החולין שלמעלן דאל"כ לא משכח"ל לעולם האי דינא דהא איכא לעולם ק"א ואיכא לעולם החשבון הזה דק"א וע"כ דס"ל לרבנן בסאה העולה מתוך מאה דנעשו החולין חרשין דאל"כ לא משכח"ל הא דמדמעת לפי חשבון וע"כ דס"ל דנעשו חרשין א"כ ק"ו הוא מה בסאה העולה מתוך מאה ס"ל לרבנן דנעשו חרשין לא כ"ש בסאה מדומע בפחות מק' דהא ע"כ נעשו חרשין וכוונתו להקשות מהמשנה גופה דע"כ לרבנן החולין נעשו חרשים דאל"כ האיך מדמע לפי חשבון הא איכא לעולם ק"א שיעור ביטול ורק דמייתי מר"א משום דר"א אמר בפירוש על המשנה הזאת דלרבנן נעשו החולין חרשין ע"כ מייתי הא דר"א כדרך הש"ס הזה וקס"ד דאף ר"א ס"ל כדתני

ר' יוסי בשם ר"י דבעינן עכ"פ רוב החולין בחולין גרידא ורק בנפלה למדומע מחדש ר"א דבעינן ק"א אבל לית מאן דפליג על הא דר' יוסי בשם ר"י דבעינן רוב חולין וא"כ ק"ו הוא לסאה שנדמע לפחות מק"א דאל"כ נמצא סאה העולה מתוך מאה סאה חמור מסאה שנדמע בפחות מק"א כדמסיק חומר הוא בסאה שעלתה ממאה או אינו אלא קל בתמי' ופשיטא דסאה שעלתה מתוך מאה קל וק"ו לסאה שנדמע דנעשו חרשין דדייניגן לי' לתערובת שאינו ניכר קודם הביטול ואין יכולין החולין האלו לסייע להחולין השניים לבטל משום דלא הי' ניכר קודם התערובת השני לא האיסור ולא ההיתר וכמו בסאה שעלתה מתוך מאה ונפלה לחולין אחרים דמדמע לפי חשבון ולכל הפחות בעינן רוב חולין לנגד כל החלק ק"א אלמא דהחולין הראשונים אינן מסייעין לבטל כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן א"ו דלכו"ע אינו מצטרף לחולין הראשונים לבטל רק דנחלקו ר"א ורבנן דר"א ס"ל דצריך ק"א לנגד כל הסאה ולרבנן בעינן רק לנגד חלק התרומה ע"ז משני דז"א דרבנן לא ס"ל ברישא דנעשו חרשין החולין וא"צ רוב חולין לנגד חלק הק"א אלא כיי דאמר ר' יוחנן סאה של תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלין אותן ולא כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן דבעינן רוב חולין ז"א דלא בעינן רוב חולין ומתני' דתני מדמע לפי חשבון דמשמע דעכ"פ מדמע הוא דווקא בשנפלה למקום מדומע אתר ומשום חוזר וניעור ונתחדש האיסור בתוך התערובת ולא הי' ניכר לא האיסור ולא ההיתר קודם חלות האיסור דעכשיו אבל בלא"ה אלא בחולין גרידא בטל בכ"ש ולא כדתני ר' יוסי בשם ר' יוחנן דבעינן רוב חולין אלא דסגי בכ"ש ולא נעשו חרשין רק בשנפלה למקום מדומע אחר כדפירשנו. ודע דהגר"א ז"ל בכי"ק מגי' כאן בירושלמי כך קודם ע"ד דר"א חולין שלמעלן וחולין שלמטן מצטרפין נקד ב' נקודות וגורס במקום ר"א ע"ד דרבנן וכו' ומסיק סברי רבנן חולין שלמעלן נעשו חרשים ומגי' אח"כ התיבות הללו והוא שרבו חולין על התרומה שתיבטל ברוב ברם תרומה על חולין מודו רבנן לר"א ואח"כ מתחיל אריב"ח ונראה מהגהתו זאת דמפרש דקאי על הסיפא בשנדמע לפחות מק"א ע"ז יקשה לרבנן דס"ל דמדמע לפי חשבון משמע דמחדש הדימוע ע"ז פריך ע"ד דרבנן כו' מצטרפין לעלות וע"ז משני דנעשו חרשין וע"ז מסיק באיזה מדומע פליגי רבנן על ר"א וס"ל לפי חשבון דווקא ברוב חולין אבל ברוב תרומה הוי כתרומה ומודו רבנן לר"א דמדמעת כתרומה ודאי ואינו מבורר האיך מפרש לכל הסוגיא והמעתיק הגהת הגר"א ז"ל לא שם לבו להב' נקודות הנ"ל וזהו עיקר גדול:

תני רבת התרומה נעשה כמרבה מזיד. אע"פ דקמא קמא בטל מ"מ כשרבתה התרומה ונתרבה כ"כ עד שרבתה התרומה הרי דינו כמרבה במזיד אע"פ שיש רוב היתר מ"מ

לא מועיל הביטול ברוב שלא כהוגן כמו כן ה"נ אע"ג דקמא קמא בטל מ"מ כשריבה התרומה הוי רוב שלא כהוגן וע"ז פריך ממקוה דנתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו של מקוה פי' אפילו דנגע ברובו של מקוה הנתינה והנטילה מ"מ מהני משום דקמא קמא בטל [ודלא כשיטת הבבלי במס' יבמות דף פ"ב ע"ב] ע"ז משני דלא דמי דגבי מקוה כשהיו מי המקוה רוב כשנטל סאה הראשונה יכול להוסיף אפילו מאה סאין שאובין ויהי' לכתחלה מי המקוה מיעוט משום דהכל כשר וע"כ יכול לכתחלה לעשות המי מקוה מיעוטא והמים שאובין רובא כיון שנתכשרו ע"י מקוה שלימה ע"כ כשר גם אח"כ כשנעשה מי המקוה מיעוטא נגד המים השאובים שנתכשרו וכיון דקמא קמא בטל והוי מקוה כשירה ולא חשיב חסרון מה שמי השאובים שנתכשרו מרובים על מי מקוה דהא יכול לכתחלה לעשות כן כשהיו מי המקוה רובא להעמידה על מיעוטא משום הכי לא חשיב חסרון מה שמי השאובים שנתכשרו מרובים מן מי המקוה משא"כ בתרומה מחויב לכתחלה שיהיו חולין מרובים וכל סאה וסאה צריכה מאה סאין ואם היו מאה סאין חולין אינו כשר רק כשנפלה בהם רק סאה אחת אבל כשנפלו בהם שתים אסור וע"כ אינו כשר רק שיהיה תמיד הרוב מחולין וע"כ כשנתכשרה התרומה ע"י קמא קמא בטל ונעשה התרומה רובא והחולין מועט חשיב שלא כהוגן מה שהתרומה שנתכשרה מרובה על החולין אע"פ שיש בהם תורת ביטול לא מהני כמו דלא מהני בביטול במזיד אע"פ שנתרבה ההיתר מ"מ בהיתר כזה לא נתבטל משום דהוי היתר שלא כהוגן כמו כן הכא נמי הוי היתר שלא כהוגן ומדויק לשון הגמרא תמן הי' בו רוב ר"ל מתחלה כשהי' בו רובו את מרבה עליו ר"ל על רוב מקוה ולעשותו מיעוטא והוא כשר ומעולם לא הי' חסרון מה שמי המקוה מיעוטא לנגד השאובים שנתכשרו ברם הכא כל סאה וסאה צריכה מאה סאה ותורת ביטול הוא דצריך להיות רובא מן החולין וע"כ כשנתהוה הרובא מהתרומה שנתכשרו לנגד מיעוטא דחולין הוי כמרבה מזיד ולא מהני ביטול ופי' זה ברור בע"ה. ועתה ראיתי בס' מלאכת שלמה ז"ל שמביא הירושלמי הזה ומפרש ג"כ עד רובו של מקוה כדברינו אפילו הגיע לרובו של מקוה אולם דרך בדרך אחרת ובאמת פירושינו הוא אמת בע"ה:

תני סאה תרומה שנפלה למאה חולין. כלומר תרומה טמאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך. הסוגיא זו צריכה ביאור ולא מצאתי פירוש מספיק במהרא"פ ז"ל ובפ"מ ז"ל ונראה לפענ"ד דה"פ ע"פ דעת התוס' במס' בכורות דף כ"ב ע"ב ד"ה תעלה דבסאה תרומה שנפלה למאה חולין והגביהה צריך שתיאכל בקדושת תרומה וצריך ליתן להכהן גוף התבואה ולא דמים והכהן יאכל בקדושת תרומה וישראל אסור לאכול עפ"ז נתבאר

הסוגיא הזאת דתרומה טמאה של הכהן שנפלה למאה של חולין של ישראל ונתבטלה ותאכל נקודים אליבא דחכמים ע"ז טוענים הכהן והבעלים דהבעה"ב טוען לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך אני לא לקחתי מאתך כי אם דמי עצים שקודם התערובת היתה עומדת רק להסקה בעלמא ועכשיו שראויה לאכילה הוא מצד הכרי שלי ולא משלך הוא בא השבח הזה ונמצא שאני איני חייב לך רק דמי עצים כמו שהייתי לוקח עצים ממך וכדקי"ל לקמן בפ"ב דמס' מע"ש עיסה של מע"ש שאפאה פת והשביחה השבח שניתוסף על המדה לשני ואינו שייך לחולין רק דמי עצים בלבד וע"ז טוען הכהן ומאי קמדמית השבח הזה לעצים שנשבח מידת הפת ע"י עצים דהתם אפילו אי יש שבח עצים בפת מ"מ אין כאן רק שבח העצים אבל לא ממשות של העצים כדאיתא לקמן בהדיא בפ"ב דמע"ש ובפ"ה דמס' ביצה עצים אין בהם ממש ונמצא דכשהוא מוכר את הפת או אוכל אותו בעצמו אינו נוטל דמים בעד הממשות של העצים וכן אינו אוכל הממשות של העצים אבל הכא בסאה תרומה הרי גוף הממשות של הסאה מעורב בהכרי וכשאתה מוכר לכהן לאכול בקדושת תרומה נוטל אתה ממנו דמי תרומה ולא דמי עצים ונמצא דאתה נוטל דמים מעליא בעד גוף הממשות שלי ומביא לו ראיה ע"ז דלא דמי לעצים דהשבח שהשביח לו מן העצים אין בו ממשות של העצים משא"כ בתרומה דנחזי אנן בסאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שמא אינה מדמעת הכרי מדמעת פי' מעורב ועצים מדמעין את הכרי בתמי' הא ממשות העצים אין מעורבים עם הכרי אם אפאה פת והרי בחינה גמורה היא מפחות ממאה דסאה תרומה לא דמי לעצים ולמה לך להרויח בהסאה שלי והיינו דקמסיים ולית סופך מיתנינה לכהן חורן והוא נותן לך דמי עצים בתמי' הרי דמים מעליא אתה נוטל ונמצא אתה מוכר הממשות של הסאה שלי לכהן אחר בדמים ומראה לו הכהן הבחינה שלא דמי הסאה שלו לעצים והבחינה היא מפחות ממאה והרי אתה משתכר מן הסאה שלי ולמה לך להשתכר משלי ותיבות הללו הכל בלשון בתמיה שמא אינה מדמעת הכרי בתמיה ועצים מדמעין את הכרי בתמיה וכן נמי מסיק והוא נותן לו דמי עצים בתמי' וע"ז מסיים מאי כדון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו פי' והשאר השבח ששוה יותר מן דמי עצים יחלוקו כי השבח בא מכרי של הבעה"ב ונשבח גוף הממשות של הכהן ע"כ יחלוקו וע"ז מסיק דכוותי' חד בר נש אפיל שעורין גו חיטין אתא עובדא קומי ר"י ב"ש ואמר יתן לו דמי שעורין והשאר יחלוקו פי' דע"י שנפל השעורין לכרי חיטין נמכר גם השעורין בדמי חיטין ונשבח גוף הממשות שלו בכרי של חבירו ע"כ יתן לו דמי שעורין והשבח יחלוקו:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק ו

הלכה א

ולא כן אר"א בשם ר"י הזיד בחלב שוגג בקרבן. כצ"ל וכן הוא בכמה מקומות וטעות הדפוס דמוכח הוא. אמר אני פורש מכזית ואיני פורש מחצי זית ארבב"ח נעשה כאוכל חצי זית שוגג וחצי זית מזיד ואין יסבור רבב"ח כרשב"ל פי' הפשוט דמקשה דלרשב"ל האיך משכח"להחיוב בשוגג על כזית תרומה הא מן הדין מותר לו לאכול כל הכזית בחסר משהו וא"כ מה שהוא חייב הוא רק על משהו האחרונה וא"כ בכל הכזית לא שב לעילם מידיעתו והיינו דמסיק דאמר רשב"ל אכל חצי זית בהעלם אחד פטור העלם אחד לאו דווקא ורהיטת הלשון הוא והכא אכל שני חצאי זיתים וחסר כ"ש פטור כלומר דאפילו אוכל ב' חצאי זיתים כ"ז שחסר כ"ש פטור ומותר א"כ לדעתו דרבב"ח אינו נקרא שב מידיעתו וע"ז משני מודי רשב"ל בעתיד להשלים כיון דאוכל אדעתא להשלים ומשלים באמת חייב על משהו הראשונה ונמצא דלא אכל כלל בהיתר ושב מידיעתו דאילו היה יודע שהיא תרומה לא הי' אוכל משהו הראשונה על דעתא להשלים נמצא ששב על אופן אכילתו אפילו במשהו הראשונה אבל בההיא דרבב"ח דאמר בפירוש שלא שב כלל על חצי זית מה שאכלו שפיר. הוי כאוכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד משום שלא אכל חצי זית הראשון על דעתא להשלים אבל בשאכל חצי זית הראשון על דעתא להשלים הוי שב מידיעתו מדעתא הזאת וז"פ:

תני תשלומי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש. גי' הגר"א ז"ל גידולי תרומה אין משלמין מהן קרן וחומש וחייבים בחלה ואין הידים וטבו"י פוסלות כדרך שאין פוסלין בחולין ואוף ר"ש ור"י מודים בה אע"ג דפליגי בדימוע במס' נדה דף מ"ו ע"ב אם חייבין בחלה ולענין פיסול טבו"י ובכ"מ הגידולין הוי כתערובות מ"מ לענין חלה ופיסול טבו"י לכו"ע הוי כחולין וגרסינן וחייבין בחלה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א והוא משום דהגידולין יש להם דין כסאה העולה מתוך מאה סאה כדאיתא לקמן בפ"ט ה"ב ולא כמדומע בפחות מק' סאה עיין בפ"ט ה"ב:

אם רצה הכהן למחול בשלא הפריש אבל אם הפריש ואח"כ מחל תפלוגתא דרבי ור"א בר"ש דתני ונתן לכהן את הקודש מתנתו מקדשתו ואין הפרשתו מקדשתו לחייב עליו חומש דברי רבי ראבר"ש אומר אף הפרשתו מקדשתו. כן גי' הגר"א ז"ל ולפ"ז למ"ד דהפרשתו מקדשתו וכבר קודש הוא יכול למחול:

מחל ואח"כ אכל תפלוגתא כו' משלם שני חומשין וקרן אחד וישלם ג' ר"י בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילו. בפירוש הירושלמי הזה נחלקו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל

בפ"י מה"ת ועמלו המפרשים ז"ל להבין הפלוגתא שבין הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל וכבר ביארנו פי' האמיתי לאמיתה של תורה בפ"ג במס' דמאי בתוס' הרי"ד ד"ה ולא וה"פ דהרמב"ם ז"ל מפרש להירושלמי כך דהנה לר' יוחנן דס"ל דמשלם לשבט הוי כאילו אכל תרומה מהשבט אבל לרשב"ל לא חייב כלום להשבט אלא משלם לעצמו משום כפרה וע"כ מותיב רשב"ל לר"י והא תנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם ב' חומשין וקרן אחד וקמהדר התנא לתשוב יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ב' חומשין והוא גנב תרומת הקדש משלם ב' חומשין חומש בעד תרומה וחומש בעד הקדש ולמי משלם חומש דתרומה תלי בפלוגתא דר"י ורשב"ל דלזה משלם לשבט ולזה משלם לעצמו מכדי מצינו בתורה ג' חומשין תרומה והקדש ושבועת גזילה א"כ קשה וליתני ג' חומשין דהא משכח"ל גנב או גזל תרומת הקדש ונשבע א"כ מצינו ג' [והוי כמו דפריך בבבלי בכמה מקומות יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ארבעה חטאות וכו' ואי איתא משכח"ל חמש וכן גבי חורש תלם אחד ואי איתא משכח"ל כו' עיי"ש] בשלמא לדידי דאמינא משלם לעצמו א"כ לא משכח"ל שבועה דהא אין נשבעין להקדש ואי דנשבע מעצמו לא חייב חומש [עי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף נ"ד] אבל לדידך דס"ל דמשלם לשבט והוא לחבר העיר כדפסק הרמב"ם ז"ל לר' יוחנן א"כ משכח"ל ג' כגון שנשבע ע"ז משני לי' התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' משבועת גזילה יצא ע"י החומש של תרומה משום דכתיב ונתן לכהן את הקודש דדי בחומש אחד דהקדש וע"כ פסק הרמב"ם ז"ל דפטור בתרומה על חומש דגזילה ומפרש יצא ידי גזילו חומש דגזילה אבל הראב"ד ז"ל מפרש דלא כהרמב"ם ז"ל דפי' יצא ידי גזילו הוא חומש דשבועת גזילה ז"א אלא ה"פ דהנה לרשב"ל דמשלם לעצמו הוא משום כפרה ע"כ דאינו משלם אלא החומש דהא הכפרה הוא רק החומש כדאיתא בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב אבל לא הקרן אבל לר"י דס"ל משלם לשבט דדמי כאילו גזל מהשבט ע"כ דמשלם קרן וחומש ובפירוש כתב הרמב"ם ז"ל דפסיק כר' יוחנן דמשלם קרן וחומש לכהן חבר העיר ע"כ שפיר פריך רשב"ל לר"י דבשלמא לדידי לא משכח"ל רק קרן אחד להקדש דהא לא שייך ב' פעמים קרן דהא לשבט אינו משלם כלל ואינו משלם רק חומש לעצמו וע"כ ליכא רק קרן אחד דהוא להקדש ואפילו כשגנב ואיכא ב' קרנים אחד קרן ואחד כפל אבל אין בהקדש תשלומי כפל כדמסיק המשנה גופי' שאין בהקדש תשלומי כפל אבל לדידך דצריך לשלם לשבט קרן וחומש א"כ צריך לשלם ב' קרנים אחד להקדש ואחד לשבט וכיון דמיירי בגנב א"כ איכא כפל על קרן דשבט וא"כ קשה דישלם ג' קרנים ע"ז משני ר"י בשם ר"י התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' דקרן וחומש דאמרה תורה הקרן הוא השבת גזילה וחומש כפרה וה"פ התורה אמרה

יצא ידי גזילו פי' בקרן אחד יצא על שניהן על השבט ועל ההקדש כדדרש מונתן לכהן את הקודש דדי בתשלומי קרן אחד ומשלם להקדש הקרן וע"כ לא פליגי לקמן בה"ב למי הוא משלם אלא לענין חומש אבל הקרן לכו"ע משלם להקדש ודין דהרמב"ם ז"ל בשבועת גזילה לא נמצא כלל בהירושלמי ועי' ברמב"ם ובראב"ד ז"ל ונושאי כליו ז"ל ויאיר עיניך:

א"ל ר"ז לר"א תרתין מילין אמרין בשם ר"י ולית אתון אמרין מהן. פי' דלא גיליתם לן טעמו ונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילו פי' דה"א דהקודש מיותר ע"כ אתי לומר לך הקודש הידוע ר"ל חומש הידוע וע"כ אין כאן אלא קודש אחד והראב"ד ז"ל מקשה מזה על הרמב"ם ז"ל דמפרש דאינו משלם רק חומש אחד במקום שבועת גזילה דגזה"כ הוא דדי בחומש אחד א"כ למה משלם בגונב תרומת הקדש ב' חומשים וע"כ מפרש דהפי' הוא קרן אחד דהקודש הידוע ואין כאן אלא אחד ועי' לעיל במס' דמאי פ"ג ה"ה בתוס' הרי"ד דמתורץ היטב קושייתו ז"ל:

הלכה ב

הא ר"מ אמר משלם כו' ורבנן אמרין משלמין מה ביניהון אר"י עיקר סעודה ביניהון ר"מ אומר עיקר סעודה לבעה"ב ורבנן אמרין עיקר סעודה לפועלים. פי' דמקשה מאי נ"מ בין רבנן ור"מ הא לכו"ע משלם הבעה"ב ומאי נ"מ אם משלם לפועלים או לכהן וקאמר ר"י דבזה אין נ"מ אך הנ"מ ידעינן בעיקר סעודה וילפינן מזה דין דסעודה לר"מ הרי החיוב על בעה"ב ליתן להם אכילת הסעודה ולא יכול ליתן להם דמים ע"כ החיוב עליו לשלם לכהן ולרבנן עיקר החיוב על בעה"ב ליתן להם דמים ולא אכילה ע"כ אינו משלם רק דמי סעודתן לפועלים והגם דהכא במתניתין דידן אין שום נ"מ דבין כך ובין כך משלם הבעה"ב ומאי נ"מ אם משלם לפועלים או לכהן אבל נ"מ לענין דינא בעיקר הסעודה אם צריך ליתן עיקר הסעודה לפועלים או דמים ורשב"ל קאמר הנ"מ בזה בטפילה פי' הר"ש ז"ל על מי החיוב לטפל ליקח חולין מתוקנים בעד תשלומי תרומה דלר"מ הטירחא על הבעה"ב ולרבנן הטירחא על הפועלים וא"כ יש בזה נ"מ בין שמשלם לכהן או לפועלים דלכהן צריך לשלם בתבואת חולין ולא דמים ולפועלים משלם דמים ואינו מחויב לטפל ליקח תבואה ונמצא דלר"מ הטירחא מוטל על בעה"ב ולרבנן על הפועלים ולדעתי' דרשב"ל בעיקר סעודה לא פליגי ולכו"ע עיקר סעודה על בעה"ב ואעפ"כ נחלקו ר"מ וחכמים דר"מ ס"ל דהטירחא מוטל על בעה"ב דישלם הקרן לכהן דדמי כאילו אכל בעצמו וחכמים ס"ל דכיון דהוא בעצמו לא אכל אין עליו חיוב הקרן לכהן אלא הפועלים האוכלין עליהן מוטל חיוב התשלומין של חולין מתוקנים כדין תשלומי

תרומה והבעה"ב מכיון שלא אכל אין עליו רק חיוב דמים ולא דין תשלומי תרומה אבל לכו"ע הבעה"ב משלם להכהן רק דר"מ ס"ל דהבעה"ב בעצמו מטריח ומשלם ורבנן ס"ל דהפועלין משלמין בעד הבעה"ב דהא הסעודה שמוטל על בעה"ב להפועלין כבר נתן להם ע"כ הטירחא דהשתא על הפועלין. ר"א בשם רשב"ל הא למה זה דומה למוכר חפץ לחבירו ונמצא שאינו שלו שהוא חייב להעמיד לו מקחו זה אמר למשל על מתניתא דידן ונמצא לפ"ז דעיקר סעודה על בעה"ב והוא מחויב להעמיד לו מקחו ע"ז קאמר אלו כרשב"ל איתאמרת ניחא דלדידי' עיקר סעודה על בעה"ב ואין לר"י הא קאמר עיקר סעודה ביניהון ולרבנן עיקר סעודה על הפועלין והאיך שייך מוכר חפץ לחבירו דמשמע דעיקר סעודה על בעה"ב וקאמר דלעולם אליבא דר"י קאמר ורק אליבא דר"מ איתאמרת דהא הוא ס"ל דחייב להעמיד לו מקחו. ר"א בשם ריב"ח שבח סעודה ביניהון בשפסק עמהן להאכילן דבשני חולין והאכילן דבשני תרומה ולא כבר אכלו כמ"ד טבלים נפשו של אדם חתה מהן פי' דלר"מ אינו משלם לכהן רק דמי תרומה כדין גזל תרומה ולא אכלה ולרבנן הפועלין משלמין קרן וחומש והבעה"ב משלם להן שבח סעודה הוא דמי חולין מתוקנין וע"ז פריך ולא כבר אכלו פי' דהא אם לא הי' נפשו של אדם אותה מהן והוי אכילה גמורה לא הי' מחויב לשלם להן רק דמי תרומה הגם דהן היו מחויבים לשלם קרן מחולין מתוקנין מ"מ נפטר בעה"ב מזה מחמת דבזה הוי בעה"ב גרמא בנזקין ופטור דגרמא בעלמא הוא דהא אם לא הי' גזה"כ לשלם תשלומי תרומה מחולין מתוקנים לא הי' חייב לשלם להן רק דמי תרומה שגזל לאחר שהנגזל הוציא מידן הגזילה אך מפני גזה"כ לשלם חולין מתוקנים וזה מדין קנס כדאיתא לקמן בירושלמי פ"ז בהדיא ובתוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ה ע"ב וכן הוא שיטת הירושלמי לקמן דהקרן קנס וחומש כפרה וכשם שפטור להחזיר להם החומש כן פטור להחזיר להם הקנס דקנס וכפרה הוא על האוכל דוקא ולא על בעה"ב והוא רק גורם בעלמא שגרם להם קנם וכפרה וא"כ הי' די לפני בעה"ב שישלם להן רק דמי תרומה אחרי שכבר אכלו ואי דהי' גזילה בידו דהם שילמו להנגזל ולא אכלו משלו ע"ז הי' מחויב לשלם להן דמי תרומה ומה שהם היו מחויבים לשלם קנס וכפרה בזה הוי רק גרמא בעלמא ונמצא דדי לפני בעה"ב לשלם להפועלין רק דמי תרומה שכבר אכלו וע"ז משני כמ"ד טבל נפשו של אדם חותה בהן וע"כ לא נהנו כלום מסעודתו ע"כ משלם להן מחדש דמי סעודתן מן החולין ומה שאכלו תרומה ושילמו קנס וכפרה הוא רק הגורם אבל אם לא הי' נפשו של אדם חותה בהן הי' די לפני בעה"ב לשלם דמי תרומה. ופי' הרע"ב ז"ל מסכים לפירוש זה ומתורץ קושית הרא"ש ז"ל דהא בירושלמי משמע דאף אליבא דר"מ משלם בעה"ב חולין מתוקנין דפריך

הא ר"מ אומר משלם ורבנן אמרין משלמין מה ביניהון ולפי דברינו ניחא דלאוקימתא אחרונה דר"א בשם ריב"ח שפיר ניחא:

א"ר ינאי לצדדין היא מתניתא יש בו כזית ואין בו שו"פ משלם להקדש. פי' דקאי על החומש ולא על הקרן ולפי פסקי הרמב"ם ז"ל כתב הכ"מ ז"ל דהי' לו גירסא אחרת יש בו כזית ואין בו שו"פ משלם לכהן יש בו שו"פ ואין בו כזית משלם להקדש יש בו כזית ויש בו שו"פ ע"ז פליגי שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן משלם להקדש פי' ב' החומשין ר' יוחנן אמר משלם לשבט פי' ב' החומשין ונמצא דמשלם הקרן להקדש והחומשין להשבט ע"ז א"ל ר"ז דז"א דגזה"כ הוא ואיש כי יאכל קודש בשגגה למקום שהקרן מהלך שם החומש מהלך ע"כ משלם ב' החומשין להקדש וכהנא ס"ל דמשלם קרן להקדש וב' החומשין משלם לשניהן אחד לשבט ואחד להקדש:

רשב"ל אמר להן על תרתין אחרייתא. פי' על מע"ר שנטלה תרומתו ומע"ש והקדש שנפדו דמע"ש והקדש שנפדו כחד חשיבא תוס' אנשי שם ז"ל בפי' המשניות. ופריך הגמ' למה מפני שיש בהם זיקת תרו"מ דמע"ש ומע"ר והקדש שנפדו הי' להם זיקת תרו"מ משא"כ לקט שכחה ופאה מעולם לא הי' להם זיקת תרו"מ ופריך הגמ' בשלמא פיאה ניחא דמעולם לא הי' לה זיקת תרומה ומעשרות אבל לקט קשיא דהא חילפיי שאל לקט בנשיכה מהו שיקדש אם נתקדש תיכף בנשירה או דווקא בשהגיע לארץ ונשאר איבעיא דלא איפשיטא ואם כרשב"ל אם כן בע"כ נפשט האיבעיא דע"כ נתקדש תיכף בנשירה קודם שנפל לארץ דאי ס"ד דווקא בשנפל לארץ א"כ הי' בו זיקת תרו"מ בין נשירה לבין נפילה לארץ ע"כ פריך ולקט וכו' אין בהם זיקת תרו"מ בתמי' א"כ למה לא נפשוט איבעיא דחילפיי ומשני אלא בנשיכת פיאה ובקמת פיאה אנן קיימין פי' דהא דתני במתניתין אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ה"פ אין משלמין מן לקט ושכחה של פיאה בנשיכת פיאה כלומר נשירה דפיאה ובקמת פיאה אנן קיימין ר"ל דהבע"ב הניח פיאה בקמה וקצר העני הפיאה ונשר מידו דס"ל לרשב"ל דהעני הקוצר קמת הפיאה שלו מחויב בלקט ושכחה כמבואר בתוס' ע"כ מוקי בנשיכת פיאה והפיאה לא בעומרין אלא בקמת פיאה ותיבת נשיכת פי' נשירת כמו משילין משחילין משירין במס' ביצה דף ל"ה ע"ב וע"כ לית הדא פשטה שאילתי' דחילפיי בניחותא דחילפיי שאל לקט בנשיכה מהו שיקדש דאפילו תימר דנתקדש דווקא בהגיע לארץ מ"מ משכח"ל במתניתין דידן בנשיכה דקמת פיאה א"כ לא הי' לו מעולם זיקת תרו"מ דקודם שנפל לארץ הי' פיאה ואח"כ הוי לקט והא דמכריח רשב"ל לפרש כן המשנה משום דמדייק לשון המשנה וחכמים מתירין באלו תיבת אלו מיותר והו"ל למימר וחכמים מתירין סתם

ומדנקט אלו משמע דהת"ק נקט תחלה דברים שאין בהם זיקת תרו"מ ואח"כ דברים שיש בהם זיקת תרו"מ וע"ז קמיפלגי רבנן ומתירין דווקא באלו וזהו לשיטת רשב"ל דס"ל דהעני חייב בלקט בקוצר קמת פיאה אבל ר' יוחנן לטעמי' דס"ל דהעני פטור מלקט בפיאה שקוצר ע"ז א"ל ר"י והא תנינן לקט אית לך מימר פיאה בלקט בתמי' ר"ל דהאיך אית לך מימר פיאה שתתחייב בלקט אלא אמר ר' יוחנן על כולהן דאין חילוק בין כולהן וחכמים מתירין בהכל דליכא לחלק במתניתין דהא לקט נמי אפשר שהי' לו זיקת תרו"מ ועי' בתוס' הרי"ד ותמצא דכן הוא שיטת ר"י ורשב"ל דאזלי לטעמם:

הלכה ג

לא אמר אלא קישואים דבר שהוא פירות איסור אבל פירות היתר לא. פי' דתיבות הללו קאי הכל ביחד וה"פ דמפרש המשנה לא תימא דהתנא לא אמר אלא דווקא בקישואין דבר שהוא פירות איסור אבל פירות היתר לא אמר התנא ז"א דזה לא אמר ותיבות אבל פירות היתר קאי על תיבות לא אמר וקאי הלא אמר אכולה מילתא ר"ל לא אמר אבל פירות היתר לא אלא דווקא קישואין ז"א דקישואין דנקט התנא לאו דווקא אלא כל פירות שביעית שאם את אמר כן פי' שאם תימר דקישואין דווקא אבל מפירות היתר משלמין א"כ נמצא דפורע חובו מדמי שביעית וזה אסור דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה וא"כ נמצא לוקח לו קורדם מדמי שביעית:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ז

הלכה א

ואין יסבור רשב"ל כל מתניתא דר"מ קרייא דר"מ. עד סוף הסוגיא עיין בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה זר שאכל תרומה ובמס' פסחים דף ל"ב:

והתני מודים חכמים לר"מ בגונב חלבו של חבירו כו' ומשני שכן האוכל חלב לוקה. פי' דאימתי פליגי רבנן על ר' מאיר דווקא בעדים זוממין משום דלא משכח"ל הל"ת דמלקות בלא הפסד לחבירו וע"כ ענין אחד הוא ואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות כשעשה רשעה אחת דמלקות דמקושר לה תמיד הפסד דחבירו וגזר רחמנא ע"ז רק משום רשעה אחת לבד משא"כ בגונב חלבו של חבירו דמשכח"ל הל"ת דמלקות בלא הפסד ממון ואינו מקושר הל"ת בהפסד ממון וע"כ ב' ענינים הן ולא איכפת לן מה דלוקה הא מ"מ הפסיד במקום הזה גם ממון ולא גזר רחמנא ע"ז משום רשעה אחת כו' אלא דווקא במקום דברשעה הזו מפסיד לחבירו משא"כ הכא דלא קשורים להדדי וכן בגונב תרומה של

חבירו נמי שכן אוכל תרומת עצמו לוקה וכן גבי חסימה ג"כ אינו קשור הל"ת בהפסד ממון דהא חוסם פרת עצמו נמי לוקה ואינו מקושר עם הפסד דחבירו וב' ענינים הן ולא איכפת לן מה דלוקה הא במקום הזה מפסידו ממון ומוסיף ר' יוסי ראי' לדבריו שכן במחויבי מיתות ג"כ כן דהא גזה"כ בהזיד במעילה דישלם כדנפקא לן בתו"כ מאת אשר חטא מן הקודש ישלם והא הזיד במעילה הוי במיתה אליבא דרבי ואפילו אוכל תרומה דהקדש דהוי ב' מיתות בידי שמים בלא התראה דזר שאכל תרומה הוי ג"כ מיתה בידי שמים ומ"מ חייב בתשלומין לד"ה דהא גזה"כ הוא [וס"ל לר' יוסי כאביי דאליבא דרנבה"ק הוי מיתה בידי שמים ככרת ומ"מ גזה"כ הוא בהקדש דהזיד במעילה ישלם ועי' בתוס' ז"ל במס' כתובות דף ל' ע"ב ד"ה זר שאכל תרומה דבהקדש אליבא דרנבה"ק גזה"כ הוא עיי"ש היטב ובמהרש"א ז"ל שם ורק דלשיטת הבבלי לא סברינן האי כללא כיון דאיכא בי' מלקות בלא תשלומין לא שייך בי' במקום תשלומין אין לוקה ומשלם] ומת ומשלם כצ"ל משום דמ"מ הפסיד ממון ולא איכפת לן מה דלוקה משום דבהזיד בהקדש דעצמו כגון בעולתו ונדבתו דאינו מפסיד כלום להקדש נמי במיתה וע"כ לא איכפת לן מה דמחויב מיתה במקום הזה דהא מ"מ מפסידו ממון במקום הזה בגנב תרומת הקדש דלבד"ה ע"ז פריך לי' ר"מ לר"י על הכלל הזה א"כ הבא על אחותו נערה ילקה וישלם דהא בבא על אחותו בוגרת משכח"ל מלקות בלא תשלומין וע"כ חזר ר"מ ואמר תירוץ אחר דהתם אינו בא כאחת משא"כ באחותו נערה בא כאחת וע"כ בתרומה ובחלב פשיטא דאינו בא כאחת דהא בעידנא דאגבה קניא כדאיתא בש"ס דילן משא"כ בחסימה האיך משכח"ל דלא בא כאחת וס"ל כאביי ורבא ולא כר"פ במס' ב"מ דף צ"א ע"א ע"ז מפרש דבחסימה נמי אינו בא כאחת דבחסימה המלקות קודם דמחסימה הראשונה נתחייב מלקות והתשלומין בא אח"כ ע"ז התיב ר"ז ממצית גדישו כו' אלא על כל שיבולת כו' והכא נמי על כל חסימה יש בה התראת מכות כו' ע"ז משני ריבר"ב תרין אמוראין תרצו להך ברייתא דחסימה דלוקה ומשלם דמשום דמלקות דחסימה קדים ואי דעל כל חסימה וחסימה בא עליו חיוב דהתראת מלקות ז"א דמיירי בחסם אח"כ בתרומה וקדשים כגון שהקדישו או דעשאו תרומה ונמצא דבשעת חיוב התשלומין אין עליו התראת חסימה והתראת חסימה הי' קודם שעשאו תרומה והקדש והתשלומין לא תלי בלאו דחסימה כר"פ בבבלי וחד אמר דמיירי שחסם אח"כ ע"י שליח בשעת תשלומין דאין עליו בשעת תשלומין התראה דחסימה וע"פ המסקנא גם הירושלמי ס"ל כהבבלי דאין לחלק בין מקום דלא משכח"ל המלקות בלא הפסד ממון למקום דמשכח"ל מלקות בלא הפסד ממון ואפילו כשיטת אביי בבבלי במס' כתובות דף ל' ע"ב דמיתה בידי שמים פוטר

נמי מתשלומין וע"כ הא דהזיד במעילה חייב במיתה ותשלומין הוא ע"כ דגזה"כ הוא בהקדש כדאיתא בתוס' ז"ל שם ולא משום דמשכח"ל מיתה בידי שמים בלא הפסד ממון:

הלכה ב

והא תנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר גבי האשה או עבד שאוכלים בתרומה לא בתורת מצוה אלא כבהמת כהן כדאיתא במס' גיטין דף י"ג ע"א מפני שהוא כקנינו כפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ואעפ"כ ס"ל לר"י דפטורין בשבאו ואמרו לה מת בעלך או גירשך או בעבד שמכרך לישראל ע"ז פוטר ר' יהושע וקס"ד דטעמו דר"י הוא משום דאין חיוב רק על זר גמור אבל לא מי שהי' לו שעת הכושר ונפסל בזה לא חל שום חיוב ע"ז משני דז"א דר"י לא פטר רק מחומש משום דאנוס הוא אבל בקרן חייב ואינו פוטר רק על למפרע משום דאנוס הוא ולא ידע שמכרו רבו או האשה לא ידעה שנתגרשה אבל לאחר שנתודעו חייבים הקרן והחומש ג"כ והכא משום דבת כהן היא ואינה זרה מעיקרא חייב בקרן ופוטר מחומש:

היו לו נכסים שאין לרבו רשות בהם נותן. זה קאי על המאכיל את עבדיו ושאל האיך עבידא לשון איבעיא הוא ראובן שגזל משמעון והאכילה ללוי. פי' ראובן שגזל תרומה משמעון והאכילה ללוי נמצא דחיוב גזילה מוטל על ראובן לפרוע דמי תרומה ולוי האוכל עליו החיוב לשלם קרן וחומש מן החולין כדין אוכלי תרומה קרן מצד קנס וחומש מצד כפרה ע"ז מיבעיא לי' אם יצא ידי גזילה פי' אם ראובן יצא ידי גזילה בתשלומי קרן וחומש של לוי או דיכול לתבוע הגזילה מראובן אם ירצה ע"ז אמר דתלי בפלוגתא דר"ח רבה ור' ינאי דר"ח רבה אמר הדין עם הראשון ור' ינאי ס"ל דאף עם השני וא"כ הכא נמי כן ע"ז קאמר דלא היא אוף ר"ח רובה מודה מכיון שנתנה ללוי יצא ידי גזילה פי' דהכא לא דמי לדיני ממונות דהכא מודה ר"ח רבה דע"כ מחויב האוכל לשלם קרן וחומש משום אכילת תרומה וממילא אין כאן חיוב דגזל ויצא ידי גזילה בחומש וקרן של חיוב אכילת תרומה ואינו יכול לתבוע מראובן כלל והוי כההיא דאמרינן בפ"ו ה"א באוכל תרומה ונשבע עליו לפטור מחומש דגזילה דאמרינן דכיון דיש עליו חיוב חומש דתרומה פטור מחומש דגזילה דגזה"כ דבמקום חומש דתרומה אין מקום לחומש דגזילה דדרשינן מונתן לכהן את הקודש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה וא"כ מצינו דיצא ידי גזילה בחומש של תרומה א"כ הכא נמי כיון דאיכא החיוב של קרן וחומש מאכילת תרומה על לוי אין כאן חיובא דגזילה על ראבן כלל ובזה מובן פסקי דהרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ג מה"ת הכ"ו גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש עכ"ל ז"ל. ולכאורה אין מקום להלכה זו בהל' כ"ו אלא בהל"י גבי המאכיל את פועליו ולדברינו ניחא מאד

דבהל' כ"ו כתב וז"ל הגוזל ארומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא ידי גזילו שנאמר ונתן לכהן את הקודש אינו חייב אלא בחומש של קודש בלבד גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש עכ"ל ז"ל והוא מבואר מפורש כדברינו דסוגיא דידן הוא נובע ממקור אחד עם הסוגיא דבפ"ו ה"א הנ"ל ומזה הירושלמי מוכח ראי' גדולה לפי' הרמב"ם ז"ל בסוגיא דפ"ו ה"א הנ"ל ועיין בדברינו בתוס' הרי"ד במס' דמאי פ"ג ולעיל בפ"ו בפירושינו:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק ח

הלכה א

רבי אלעזר אומר ואפילו תימר כמשנה אחרונה תיפתר שאמרה התקבל גיטי במקום פלוני והי' דרכו כו' ולא ר"א כר"א. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ולא מתני' ר"א ותנינן ר"א אוסר מיד פי' דהא במתניתין דידן פליגי ר"א ור"י אם כן קשיא מר"א אר"א דהא ר"א אוסר מיד ואם כן האיך אכלה ומשני ולא מודי ר"א שאם אמרה אל תקבל גיטי אלא במקום פלוני [כן גירסת הגר"א ז"ל בשנות אליהו] שהיא אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ואם כן שפיר משכחת לה באופן זה ועל זה פליג ר"ח וסבירא ליה דאינו כן דאם אמרה אל תקבל אלא במקום פלוני והיה דרכו להביא בעשרה ימים הוי כמו תנאי שלא תחול הגט אלא עד עשרה ימים ונמצא מה שאכלה בהיתר אכלה ואפילו מצא סוס רץ בחמשה ימים אין בכך כלום ואינה מגורשת עד עשרה ימים ונמצא דמה שאכלה הוא בהיתר ע"כ לא ניחא לי' אוקימתא זאת:

ר"ח שאל לחברייא מנין לאוכל ברשות שהוא פטור מה בין סבר שהוא חולין ונמצא תרומה שחייב מה בין סבר שהוא כהן ונמצא ישראל שפטור. פי' דבעבד שאמרו לו מת רבך או מכרך לישראל מנין לנו שהוא פטור א"ל מהוריית ב"ד פי' דאוכל שומן אינו אוכל ע"י היתר שהתירה התורה לאכול שומן ז"א דהיכן התורה התירה לאכול שומן דהא א"צ היתר לזה אך מפני שלא מצינו איסור מותר ממילא כמו אכילת פת אינו אוכל ע"פ היתר שהתירה לו התורה אבל כלאים בציצית וכדומה הרי דרשאי רק מכח היתר שהתירה התורה מכלל איסור וכן שומן אינו אוכל מכח היתר שהתירה התורה אבל אוכל חלב ע"פ הוריית ב"ד שהורו הב"ד להתיר החלב הרי שאוכל מכח היתר מכלל איסור ומצינו דפטור מקרבן ואבל אוכל חלב ויודע שחלב אסור רק דסבר מימר דשומן הוא דאינו אוכל מכח היתר אלא דידע דחלב אסור רק שסבר דשומן הוא חייב וע"כ

מצינו נ"מ בין אוכל מכח היתר בין אוכל דבר שלא ע"פ היתר א"כ באוכל תרומה וסבר שהוא חולין דאינו אוכל מכח היתר חייב אבל בת ישראל שניסת לכהן או עבד הנמכר לכהן דאוכל רק מכח שבפירוש התירה התורה אותו ואילולי דהיתה התורה מתרת הי' אסור לאכול ונמצא דאוכל ע"פ היתר מכלל איסור דהותרה לו מכלל איסור וכשנתודע לו שאינו בכלל היתר פטור כמו באוכל חלב ע"פ היתר ב"ד שהתירו לו חלב מכלל איסור ונתודע שטעו ואינו בהיתר מכלל איסור שפטור:

מה בין סבור שהוא אסור ונמצא מותר שהוא פטור. פי' הר"ש ז"ל דמ"ש בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה שהוא פטור כן פי' הר"ש ז"ל. לא אגיבו א"ל נמלכין מינן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק נמלכין אנן כלומר אנן נמלך יחד בזה ונתיישב:

אמר רב ופועל ידיו תרצה כל שהוא מזרעו של לוי. תיבות הללו כל שהוא מזרעו של לוי מחק הגר"א ז"ל בשנו"א ע"ד דרב ובלבד כהן מקריב פי' הראוי לעבודה אבל בע"מ או ממא שאינו ראוי לעבודה ואכל תרומה חייב ע"ד דר"י ואפילו כל כהן כן פי' בשנו"א ז"ל ונראה שהשנו"א ז"ל מהפך הגירסא וגרס ע"ד דרב ובלבד בקדשי מקדש ע"ד דר"י אפילו בקדשי הגבול ע"ד דרב ובלבד כהן מקריב ע"ד דר"י ואפילו כל כהן ע"ד דרב ובלבד בשעת מקדש ע"ד דר"י אפילו בזה"ז ונראה לפענ"ד דה"פ דשאל ע"ד דרב ובלבד בקדשי מקדש וע"ד דר"י אפילו בקדשי הגבול בתמי' דנמצא דלדרשת רב ופועל ידיו משמע דווקא בקדשי מקדש ואך לר"י אפילו בקדשי הגבול ומדחה דז"א דלרב לא בעינן בעבודה דהקרבה אלא דבעינן כהן מקריב דהכהן יהא ראוי להקרבה אבל לא בעינן בעבודת הקרבה אלא כהן מקריב ובשעת המקדש שעת הקרבה אבל לא הקרבה גופה דווקא:

ר' ירמי' בעי אף לשאר הדברים כן. ר"ל אם מותר לגמור הכפרה ופשיט מחטאת גזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת הדא אמרה שמותר לגמור:

ריב"ז בשם ר' יצחק שאל היה עומד כו' מה את עביד לי' כמו שהוא מת ויחזור הרוצח למקומו או כמו שנגמר דינו בלא כ"ג. ועיקר האיבעיא הוא לענין רוצח וע"ז פשיט לי' נשמעיני' מן הדא מעשה של מגורת דיסקי ביבנה שנמדדה כו' פי' דפשיט הך איבעיא דרוצח מהא דמקוה דהנה ר"ט ור"ע דפליגי במקוה מר מדמי לבן גרושה ובן חלוצה ומר מדמי לבע"מ הוא דהא דכשר העבודה בבן גרושה ובן חלוצה לאו דגזה"כ הוא דהעבודה כשירה אלא גזה"כ הוא דהכהן שעבד עבודה הוא כשר עד השתא עד שעה שיופסל בב"ד ואבל קודם שיופסל בב"ד הרי הוא בחזקתו חזקת כהן כמו שהיה לו עד הנה חזקת כהונה [דהא לא היה ודאי כהן אלא חזקת כהן] דגזה"כ הוא דהרי הוא בחזקתו לענין עבודה עד שעה שיופסל בב"ד ומכאן ואילך איתרע חזקתו כדאמרינן ויש כהן עכשיו

ואין כהן לאחר זמן מ"מ בימים ההם כהן הוא והנה ר"ט ור"ע פליגי דר"ט ס"ל דאזלינן בתר חזקת המטהר ולא בתר חזקת המתטהר ונטהר חזקת הטמא רק מחזקת המטהר ולא בעינן שיטהר מחזקת טומאה שלו מודאי מטהר ז"א אלא דאף מחזקת מטהר נמי נטהר חזקת טומאתו אבל ר"ע ס"ל דבעינן שיטהר חזקת טומאתו מודאי מטהר אבל אינו מועיל חזקת מטהר לטהר חזקת טומאה דמשום דאזלינן בתר חזקת המתטהר ולא בתר חזקת המטהר ע"ז מביא ר"ט ראי' לדבריו מבן גרושה ובן חלוצה דהקריב כפרת טהרת מצורעים וכל הכפרות טהרה ונמצא בן גרושה ובן חלוצה דגזר רחמנא דנטהר המצורע והטמא ע"י קרבנו משום דגזר רחמנא דחזקת כהונה שהי' לו עד הנה לא איתרע למפרע אלא מכאן ולהבא איתרע וגזה"כ גבי בן גרושה ובן חלוצה הוא דדמי למקוה דאע"פ שנתברר שהיה בן גרושה ובן חלוצה למפרע מ"מ עד שעה שיופסל בב"ד הוא בחזקתו והשתא הוא דאיתרע ולפי זה מוכח דאזלינן בתר חזקת המטהר משום דמוקמינן להכהן בחזקתו עד עכשיו ונטהר הטמא בכפרה זו ולמה לא מוקמינן הטמא בחזקת טומאה דלא יועיל חזקת כהן ולא יועיל לחזקת טומאתו אלא מן ודאי כהן ולא יועיל חזקת כהן לגבי חזקת טומאה דהא לא הי' ודאי כהן אלא חזקת כהן וע"כ דמוקמינן לי' עד השתא רק בחזקת כהן כמו שהיה ולא בודאי כהן דהא אין סברא לומר דעכשיו נתעלה על מעיקרא על ודאי כהן אלא ע"כ דמוקמינן לי' עד השתא בחזקת כהן כמו שהי' ולא הוי חידוש דגזה"כ גבי בן גרושה ובן חלוצה רק דדמי למקוה דמוקמינן לי' עד השתא בחזקתו ועכשיו הוא דאיתרע ואין תימר דלא מהני במקוה מה מועיל כאן אבל ר"ע ס"ל דאזלינן בתר חזקת המתטהר ולא מועיל חזקת המטהר להוציא מחזקת טומאה אלא ודאי מטהר ומביא ראי' מבע"מ דאם נמצא בע"מ ולא נדע אם עכשיו נעשה בע"מ או למפרע דעבודתו פסולה ולא מהני חזקת תמות שלו לטהר חזקת טומאתו ונמצא דעכשיו נפשט האיבעיא דאם דמי למת הכהן או שנגמר דינו בלא כ"ג מוכח מברייתא הזאת דדמי למת הכהן משום דעד עכשיו הוא בחזקת כהן ולא דבטל כהונתו למפרע רק העבודה כשר ז"א דא"כ מאי שייכות מקוה לבן גרושה ובן חלוצה אלא ע"כ דדמי כאילו מת הכהן וחוזר הרוצח למקומו ע"ז קאמר אר"י הדא אמרה הי' עומד ומקריב כו' עד שיופסל בב"ד דאפילו העידו עדים עליו קודם העבודה מ"מ קודם שיצא דינו מב"ד כשר העבודה מדתני בברייתא פסולו בב"ד ומסיק עוד הדא אמרה ספק בע"מ כו' ר"ל דהאיך הדין בספק בע"מ אם זה הוי מילתא דפשיטא דעבודתו פסולה או לא משום דבמתניתין תני נודע שהוא בע"מ לבתר נודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה משמע כמו בן גרושה ובן חלוצה דנודע שהי' כן מעיקרא אבל האיך הדין בספק בע"מ וקאמר דזה תלי

ג"כ בר"ט ור"ע דלר"ט דלמד מקוה מבן גרושה ובן חלוצה וכשר במקוה ה"נ כשר בספק בע"מ דמוקמינן לי' בחזקת תמותו אבל לר"ע דמדמה לי' לבע"מ ע"כ דס"ל דבספק בע"מ נמי פסול דאל"כ אלא בודאי בע"מ פסול אבל בספק בע"מ כשר א"כ האיך מדמה מקוה לבע"מ דהא בע"מ הוי פסול דווקא ודאי בע"מ אבל מקוה ספק הוא אלא ע"כ דאף בספק בע"מ פסול והיינו דגרסינן הדא אמרה ספק בע"מ עבודתו כשירה לר"ט דאת מדמי לבן גרושה ובן חליצה אבל אם מדמה לבע"מ ר"ל אליבא דר"ע עבודתו פסולה אפי' בספק ומקוה לאו ספק הוא בתמי' וא"כ האיך קמדמית לבע"מ אלא ודאי דאפילו בספק בע"מ עבודתו פסולה אליבא דר"ע ועיין בתוס' הרי"ד שמבואר באריכות ע"פ התוס' ז"ל במס' קידושין ובמהרש"א ז"ל שם:

אר"י מה פליגין בעבד ואשה. פי' דהא דתני וכולם שהיתה תרומה בתוך פיהם ר"א אומר יבלע הוא דווקא בעבד ואשה אבל בכהן אף ר"א מודה כן גי' הגר"א ז"ל וכפי' הפ"מ ז"ל:

הלכה ג

יין שנתגלה ישפך אפילו של תרומה. הגר"א ז"ל בכי"ק מחק זאת משום דמאי קמ"ל הא מתניתין הוא:

חברייא בשם ר' יוחנן יין שנתגלה אסור לשתותו. הגר"א ז"ל בכי"ק כתב להשהותו ואם שיהו והחמיץ מאליו מותר:

באתרי' דר"ח רובא הוו מנקרא בתאנייא בגין דלא יכלון חברייא והוי ר"ח רובא אכל מנהון ולית אסור בתמי' ומשני ידע מההוא עובדא ואפילו כן לא אסר. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דאפילו דידע דמנקרי בתאנים לא אסר להם לעשות הערמה הזאת ואח"כ פריך על גוף הדין לא כן תני ראה ציפור דמ"מ יש לנו למיחש. ולפיכך מגי' ידע מההיא עובדא ולא כהגי' שלפנינו לדעתי' משום דהפי' דלדעתו הוא ע"פ דעתו ובעצתו עשו א"כ לא שייך לשון אפ"ה לא אסר להם לעשות. זאת ע"כ מגי' ידע מההיא עובדא ואפ"ה לא אסר להם העובדא הזאת והמעתיק הגהות לא שם לבו שהגר"א ז"ל גורס במקום אסור אסר דהפי' דר"ת לא אסר להם לעשות כן:

לא כן אמר רשב"ל מתוק אין בו משום גילוי. גי' הגר"א ז"ל מבושל:

קרינא צריכה לר"י לא כ"ש יין מבושל. כן גי' הגר"א ז"ל:

הדא אמרה ישן מותר בור הוה. כן גי' הגר"א ז"ל פי' דרצה להוכיח דישן מותר מהדין עובדא דהוה משתעי ריב"ש שהאיש הישן רצה לאכול וע"ז מדחה דז"א דבור הוה פי' ע"ה דאין בור ירא חטא:

א"ל ארפינון. הגר"א ז"ל מחק תיבת א"ל:

מעשה בחסיד אחד שהיה מגלגל. צ"ל מלגלג. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ד

וירבו ר"מ ור"ש על ר' יוסי וישרופו ועוד מן הדא ואנן חמיין רבנן. הגר"א ז"ל מחק תיבות ועוד מן הדא:

פרק ט

הלכה א

ובמזיד יופך קנסו בו. גי' הגר"א ז"ל ובפשתן מזיד יופך דקאי על פשתן כדמסיק קנסו בו שלא יהנה בקיסמין ופי' בשנו"א ז"ל דהפשתן אינו תרומה:

ר' יוסי בעי הפריש עומרין שלו. פי' לתרומה ונתחלפו עם עומרי לקט וקי"ל ספק לקט לקט עניי ישראל ועניי כהנים מלקטין:

תני אשתו של ע"ה טוחנת כו' אבל בזמן שהיא טהורה. ר"ל אשת ע"ה טהורה ועושה בטהרה כו' וכדברי ר"ט אפילו בזמן שהיא טמאה לא תטחון כדס"ל במתניתין דעניי ישראל לא ילקטו שמא יאכלו כמו כן אינה טוחנת בשעה שהיא טמאה שמא תתן לתוך פיה ובאמת ס"ל לר"ט כן דטמא אסור ללקוט תרומה טהורה וכדמותיב לו ר"ע במתניתין א"כ לא ילקטו אלא טהורין:

כן היא מתניתא א"כ לא ילקטו אלא טהורים. גי' הגר"א ז"ל לא ילקטו אלא כהנים טהורין וה"פ דמלשון המשנה דגרסינן לא ילקטו אלא טהורין משמע הכי דא"כ דאסרת על ישראלים והוא רק משום דחיישת שמא יתן לתוך פיו הלא לזה יש עצה שלא ילקטו אלא טהורין ע"כ קאמר הגמרא כיני מתניתא לא ילקטו אלא כהנים טהורין דלפ"ז ה"פ דאם חיישת לזה שמא יאכל הלקט מתוך שהוא בהול א"כ צריך גם למיחש על טהרה ולא ילקטו אלא כהנים וטהורין:

א"ר יוסי זאת אומרת עשה לה כן בחולין כו' המרכין בקטניות ובתלתן אינו עובר משום בל תחסום שור בדישו אבל אסור מפני מראית עין אית תניא תני בדישו שהוא מותר לך עד סוף הסוגיא. הגר"א ז"ל גרס המרכין בקטניות כו' אית תניא תני לבתר דמסיים כל הסוגיא דרבב"מ אז גרסינן המרכין בקטניות כו' אית תניא תני בדיש וכו' מתניתא כמ"ד אף בדיש שהוא אסור ויהי' הגירסא כמו שיהי' יש להבין מאי שייכות הוא האי דרבב"מ לכאן הלא סוגיא הזאת מבואר אות באות בר"פ דלקמן. ונראה לפענ"ד דה"פ המרכין בקטניות ובתלתן אינו עובר משום בל תחסום משום דהוי לאחר גמר מלאכתו למעשרות וא"כ הוי טבל והוי דיש ישל איסור ואינו עובר משום בל תחסום וכן איתא בשטמ"ק ז"ל

במס' ב"מ פרק השוכר את הפועלים בשם הרמב"ן ז"ל וז"ל שמירח והוקבע למעשרות והרי הוא טבל גמור מן התורה ואסור להאכיל לבהמה וא"ת יעשר רחמנא אמר בדישו הראוי לו ולא האסור ודומיא דתרומה ומעשר כו' עכ"ל הרי לפנינו מפורש כיון דהוי אסור משום טבל הוי דומה לתרו"מ ואינו עובר בלא תחסום משום דדיש המותר לך בעינן וז"ב וא"כ לכאורה יקשה ממתניתין דלקמן ר"פ בצל דגרסינן שם בצל שנתנו לתוך עדשים אם שלם מותר אם חותכו בנותן טעם ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנו"ט ע"כ ובלא פירושו וחידושו של רבב"מ קשה ממתניתא זאת להך ברייתא דהמרכין בקטניות דלמה נקרא דיש האסור הרי בקטניות מצינו היתר בטעמו דלא גזרו רבנן על טעמו והוי דיש הראוי לו לאכול טעמו וטעם כעיקר הוא דהיינו בעדשים דהוא מין קטניות דבישלם בבצלים שלימים של חולין הבצלים מותרים וקס"ד דמקלינן בקטניות של תרומה בבצלים של חולין שלימים אפילו אם בלעו הבצלים מ"מ אינן אסורים דקס"ד אפילו העביר פטמתו דנקרא שלם ואז בודאי בולע מ"מ מותר וכן אפילו אינו בקליפתו החיצונה דודאי בולע מ"מ מותר כיון דהוי שלם דסתמא קאמר דשלם מותר א"כ לפ"ז למה פסיק ותני המרכין בקטניות אינו עובר בלא תחסום משום דנקרא דיש שאינו ראוי ואמאי הרי בעדשים הגם שהן אסורים מ"מ הבצלים שבלעו מהן מותרין כשהן שלימים א"כ ראוים הן לאכול טעמם כשבישלם עם בצלים וקפלוטות והבצלים וקפלוטות מותרים וא"כ לא נקרא דיש שאסור לך דהא יש לו היתר בטעמו וכיון דראוי לו לטעמו א"כ הוי דיש הראוי לו וע"כ מסיק הא דרבב"מ מתניתין בשהוציאו עדשים מימיהן עדשים צופרות אותו שלא יתן וע"כ מותר העדשים של חולין וע"כ כמה דאת אמר עדשים צופרות אותו שלא יתן דכוותי' עדשים צופרות אותו שלא יבלע כלומר דכמו דפשיטא לן דעדשים מתוך שהן צופרות אין בולעין כן נמי מתוך שהן צופרות יש להן כח שלא יבלע האחר מהן וע"כ מותר בצל השלם מפני שלא בלע כלל מהן ואין בו שום טעם מהן וע"כ זה דווקא ביבש אבל בלח שפיר בולע וזה דוקא בצל אבל קפלוט בולע וכיון דכל עיקר החילוק שבין שלם לחתוך דבחתוך בולע ושלם היינו טעמא דמותר לפי שאינו בולע כלל לפיכך בשלם אם העביר פטמתו ממנו בולע אע"פ ששלם הוא דומה כמחותך ושנים שלשה ג"ז כמחותך הדא דתימר בשאין בקליפתו החיצונה בנותן טעם לפי פי' הרמב"ם ז"ל בפט"ז מה"ת ה"א עי' בכ"מ ז"ל ה"פ הדא דתימר בשאין בקליפתו החיצונה כלומר דמיירי מתניתין בשלם שהוא בקליפתו החיצונה ע"כ אינו בנותן טעם ומותר אבל בשאין בקליפתו החיצונה אז הוא בנותן טעם וה"פ הדא דתימר כלומר מהאי דרבב"מ דחידש לן טעמא דמתניתין דנ"מ בין שלם למחותך דשלם אינו בולע וחתוך בולע ע"כ

שלם מותר וחתוך בנו"ט מזה נשמע בשאין בקליפתו החיצונה בנו"ט כלומר אף שלם כשאין בקליפתו החיצונה אף שהוא שלם מ"מ בנו"ט א"כ שפיר נקרא המרכין בקטניות דיש שהוא אסור לך דאין היתר אף בטעמו ולא כדקס"ד דבקטניות דהוא תרומה מדרבנן לא גזרו רבנן רק על גופו אבל לא על טעמו ז"א אלא דהרי הוא ככל תרומה מדרבנן וגזרו אף על טעמו וע"ז מסיק מתניתא דידן גי' הגר"א ז"ל מתניתא כמ"ד אף בדיש שהוא אסור לך דתנינן תולה כפיפות בצואר בהמה א"כ מוכח דאף בגידולי תרומה שהוא דיש האסור לך מ"מ עובר בלא תחסום ואין להקשות דילמא שאני גידולי תרומה דהוא מדרבנן ע"כ עובר בלא תחסום אבל בתרומה דאורייתא אינו עובר וכמו דאיתא בש"ס דילן במס' ב"מ דף צ' דבגידולי תרומה שפיר עובר משום דמדאורייתא הוי דיש שהוא מותר לך והאיך יעבור בקום ועשה מפני שהוא תרומה דרבנן והאיך תקנו רבנן לעקור דבר מן התורה בקום ועשה כמו שכ' השטמ"ק ז"ל בשם הריטב"א ז"ל עי"ש ז"א דהא הירושלמי ס"ל דהמרכין בקטניות אינו עובר משום דהוי דיש האסור ולהרבה פוסקים ז"ל כל תרומת קטניות הוא מדרבנן ואעפ"כ אינו עובר משום דהוי דיש האסור אלמא דאף בדיש האסור מדרבנן נמי אינו עובר וע"ז קאמר דממתניתא דידן מוכח דאף בדיש האסור לך ג"כ עובר וטעמא דמ"ד דבדיש האסור אף מדרבנן נמי אינו עובר משום דהוי דיש האסור דס"ל כמ"ד במס' יבמות דף פ"ט דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אפילו בקום ועשה וכן הוא שיטת הירושלמי במס' גיטין פ' השולח כאשר בארתי בעז"ה לעיל פ"ד וכן בירושלמי במס' ר"ה פ"ד עי"ש בדברינו וע"כ שפיר מסיק דמוכח ממתניתא דידן דאף בדיש האסור לך נמי עובר דהא מצינו דעובר גבי גידולי תרומה ועפ"ז ניחא הא דמביא הך דהמרכין בקטניות הכא בסוגיא הזאת:

מבואכם אל אוהל מועד לא תחסום כו'. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ב

מע"ש בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה נפדה בדמי אותה סאה. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

א"ר יוסי זאת אומרת היו לפניו מאה סאה העולות מתוך מאה סאה ואחת של חולין נתחלפו לו מותרות. פי' דגידולי תרומה יש להן הדין של סאה העולה מתוך מאה וכן איתא לעיל בפ"ו ה"א דגידולי תרומה לא דמי לסאה דימוע בפחות מק' אלא כסאה העולה מתוך מאה סאה וכשם שבגידולין אחת של חולין מתרת את כולן ותולין בכל כל אחת שהיא מן החולין כמו כן בסאה העולה מתוך מאה סאה ואחת של חולין ונתחלפו לו מותרות תמן אר"י סאה תרומה שעלתה מתוך מאה חולין כ"ש מבטלות אותה וה"נ גבי

גידולי תרומה כן ליקט את הגינה של גידולי תרומה שהיה לו ונפל לתוכן חולין כ"ש מבטלין אותן:

כמו דר"י אמר תמן טוחן ומתיר. פי' דזה קאי על הסיפא בדבר שאין זרעו כלה אפילו ק' חולין ואחת תרומה הוי מדומע וקי"ל דמדומע פטור מן החלה וקאמר ע"ז ר' יוחנן דטוחן ומתיר המדומע מחלה והוא לעיל בפ"ד ובפ"ק דמס' חלה וכמבואר בדברינו לעיל בפ"ד דר' יונה ור' יוסי ס"ל אליבא דר' יוחנן דס"ל דטוחן ומתיר ואמרינן על כל ה' רבעים שנמצא בתוכם חלק תרומה וחסר לי' שיעורא דה' רבעים עכ"פ ס"ל לר"י דבמדומע פטור מן טבל דחלה ע"י שטוחן ומתיר וה"נ מכיון דהוי מדומע ואינו בטל משום מחובר ואפילו אם יתלוש במתכוין נמי אינו בטל אליבא דכמה תנאים עיין בשנו"א ז"ל א"כ הוי מדומע ואינו טבל לחלה ע"י טוחן ומתיר ע"ז פריך מאי דמיון הוא תמן בדר' יוחנן מזה ומזה עלה בידו ע"י טוחן ומתיר ואמרינן דחסר לי' שיעורא ברם הכא כל הטבל פי' טבל לחלה עלה בידו ע"ז משני הנ"מ שכל הטבל עלה בידו בשליקט מאחת אבל אם ליקט משתיהן פי' מכולם [דלא גרסינן משנים אלא משתיהן משמע דאיירי בדליכא רק שנים דאין נ"מ בין מאה ואחד בין שנים] שפיר אמרינן דמזה ומזה עלה בידו אבל אם ליקט מאחת אע"פ דהוי גם לו דין מדומע מ"מ חייב בחלה משום דגרסינן לקמן בפ"ק דחלה דספק דימוע חייב בחלה ר"ל אם ספק לנו אם יש שם תרומה או לא והוי ספק מדומע חייב בחלה דאמרינן דכל הטבל לחלה עלה בידו רק בדפשיטא לן דנמצא כאן חלק תרומה והוי מדומע רק דלא ידעינן אם יש בה' רבעים הללו שהוציא מתוכן חלק תרומה או לא אמרינן ע"י טוחן ומתיר דמזה ומזה עלה בידו וקמ"ל הכא דמותר לכתחלה לטחון ולהתירו מטבל דחלה משום דהוי מדומע מכבר כמו בדר' יוחנן ואע"פ דבדר' יוחנן כבר נתערב ואינו רק טוחן אבל לערב לכתחלה לפוטרו מטבל דחלה אסור אבל הכא מותר לערבו לכתחלה משום דכבר הוי מדומע במחובר והא דאיתא לעיל בגידולי תרומה אף דהוי מדומע מ"מ חייב בחלה ועיין לעילבפ"ו ה"א ובשנו"א ז"ל התם מיירי בדבר שזרעו כלה אבל הכא מיירי בדבר שאין זרעו כלה:

ר"א בשם ריב"ח עד כשעורין כדבר שזרעו כלה מכאן ואילך כדבר שאין זרעו כלה ריבר"ב בשם ריב"ח השום כשעורין לכל. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ופירושו מבואר דנ"מ בין ר"א בשם ריב"ח ובין ריבר"ב בשם ריב"ח בתיבת עד דר"א בשם ריב"ח מפרש עד כשעורין וריבר"ב בשם ריב"ח לא מפרש עד אלא השום כשעורין משום דר"א בשם ריב"ח מפרש כשעורין הוא לשיעורא דשעורה אם הגיע רק כשיעור שעורה הוי זרעו כלה מכאן ואילך פי' אם גדול יותר משעורה בשיעורא הוי כדבר שאין זרעו כלה וריבר"ב בשם ריב"ח

לא מפרש עד שעורה ומכאן ואילך אינו כן כדאמר ר"א בשם ריב"ח אלא כשעורה הוי לכל פי' דדינו כמו שעורים דמין שעורים הוי דבר שזרעו כלה יותר מכל המינים כדפי' הרמב"ם ז"ל והוא ז"ל מפרש כריבר"ב בשם ריב"ח והר"ש ז"ל מפרש כר"א בשם ריב"ח ופירוש דריבר"ב בשם ריב"ח דכשעורים לכל ה"פ לכל בין שגדל כשעורה או פחות או יותר דלא תלי בגידולו אלא איך שיהיה מין השום בין בגדלו בין בקטנותו הוי כמין שעורין:

הלכה ג

שתילי תרומה שנטמאו שתלן ועושה אותן תרומה. תיבת שתלן מחק הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א הגי' שתילי חולין שנטמאו שתלן כו':

מה בין לקולא בין לחומרא. ב' פעמים בין מחק הגר"א ז"ל וה"ג מה לקולא לחומרא וה"פ במה פליג אלקולא או אלחומרא וכלשון זה מצוי בש"ס הזה כו"כ פעמים:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק י

הלכה א

כשהוציאו עדשים מימיהן עדשים צופרות אותו שלא יבלע. גי' הגר"א ז"ל שלא יתן וכמה דתימר עדשים צופרות אותו שלא יתן ודכוותה עדשים צופרות אותו שלא יבלע האיך עבידא בצל של חולין שנתנו לתוך עדשים של תרומה אפילו כן עדשים צופרות אותו שלא יבלע אבל אם נתנו עד שלא הוציאו עדשים את מימיהן לא בדא הדא דתימא ביבש כו' כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הגי' לעיל בפ"ט:

הלכה ב

אר"ז בעון קומי ר' ינאי נתנה ע"פ מגופת חבית. פי' בשנו"א ז"ל דר"ל באם היתה חבית מגופה מהו א"ל יגיד עליו ריעו פי' דהמשנה הזאת מפלוגתא דר"מ ור"י ור' יוסי נישנית אות באות במס' מכשירין לאו לענין ריחא מילתא אלא לענין אם שואב הלחלוחית לענין הכשר והתם במשנה הסמוכה לה גרסינן חבית שהיא מליאה פירות ונתונה לתוך המשקין או שמליאה משקין ונתונה לתוך הפירות שואב הלחלוחית ומכשרת וע"כ מיירי התם בחבית מגופה מדקתני ונתונה לתוך המשקין ע"כ מיירי כאן במתניתין ג"כ בחבית מגופה וע"כ כמה דאת אמר תמן והוא שתהא משקין נוגעין בחבית והכא והוא שיהא יין נוגע במגופה ר"ל דהחבית הוי מלאה אר"מ ומינה כמה דתימר והוא שתהא פירות נוגעות בחבית עצמה והכא והוא שתהא הככר נוגעת במגופה עצמה מילתי' אמרה

אפי' בצוננת ר"ל כיון דלאו משום ריח אלא משום שאיבת הלחלוחית ע"כ לא צריך לזה חמה אלא ה"ה צוננת ופריך הגמ' והא תנינן חמה ע"ז משני ר"ח דנקט חמה לרבותא שלא תימר בחמה החום מבטל השאיבה דלחלוחית הואיל וההבל כובש. ע"כ קמ"ל אפילו חמה ופריך כמה רשב"ל אמר מים עושין פירות ומשקין אין עושין פירות כר"י פי' מים עושין הכשר אבל יין אין עושה הכשר ס"ל כר' יהודא בתמי' והאיך פליג על ר"מ ור' יוסי אלא כך אמר רשב"ל מים עושין פירות ואין חסירין ר"ל מה ששואב מן המים לא נחסר מדת המים אע"פ שנשאב ממנו אבל משקין מה שעושין פירות חסירין בהמשקין ונמצא דלא כר' יהודא דהא ר"י ס"ל דמשקין אין עושין פירות כל עיקר ולפיכך נקט במכשירין ג"כ יין דלכאורה קשה מאי נ"מ לענין הכשר בין מים ליין אבל משום דאף ר' יהודה לא פליג אלא במשקין אבל במים אף ר' יהודה מודה והש"ס דילן דס"ל דהפלוגתא במתניתין היא לענין ריח אע"פ דבמכשירין פליגי ג"כ בזה והתם לא שייך ריח וע"כ משום שאיבה ולמה לן ריח דילמא הוא משום שאיבה אך הש"ס דילן מוקי הך מתני' דאין היין נוגע במגופה ולא שייך שאיבה אלא ריח כן פי' בשנו"א ז"ל:

הלכה ד

אר"י זאת אומרת פצועין פולטין ובולעין שלימים פולטין ואינן בולעין. כן גי' השנו"א ז"ל הדא אמרה לא לשבח ולא לפגם אסור מתניתין דר"ש היא והא ר"ש אמר נו"ט לפגם מותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וגם בשנו"א ופי' מאי דוחקיה לאוקמי מתניתין כר"ש ולהוכיח מזה דנו"ט אפי' אינו לשבח נמי אסור דלא בעינן נו"ט לשבח אפילו לר"ש ז"א דילמא ר"ש ס"ל דבעינן דווקא נו"ט לשבח ומתניתין לא אתיא כר"ש אלא כמ"ד אפילו לפגם נמי אסור אבל לר"ש דס"ל לפגם מותר ס"ל דבעינן ע"כ טעם לשבח ומסיק דע"כ מתניתין דר"ש היא משום דס"ל כרוב של שקיא כו' כן פי' בעל מגי' דשנו"א ז"ל אבל לפענ"ד נראה דה"פ לפי גי' השנו"א ז"ל ובכי"ק דמוכיח ממתניתין דידן דלא לשבח ולא לפגם אסור ע"ז מדחה דמכאן אין ראי' דאיכא למימר מתניתין ר"ש היא אבל להחולקין עליו יש לומר דלא לשבח ולא לפגם מותר דבעינן דוקא לשבח ואך מתניתין ר"ש היא וקס"ד דהא דקאמר דר"ש היא היינו דר"ש ס"ל דאפילו לפגם נמי אסור אבל למ"ד דלפגם מותר ס"ל דבעינן נתינת טעם לשבח ע"ז מקשה והא אדרבה ר"ש ס"ל דלפגם מותר ע"ז משני כהדא דר"ש כרוב של שקיא ששלקו עם כרוב של בעל אסור מפני שהוא בולע הרי דס"ל בפירוש דאפילו דבר שאינו לשבח ולא לפגם נמי אסור אבל לר"ע דמתניתין בה"ו לקמן דפליג עליו י"ל דלא לשבח ולא לפגם מותר:

הלכה ה

הורי ריבר"ב בעכברא חד לאלף אמר ר' אבהו חשבית יתי' קרוב למאתים ר' אבהו בשם ריבר"ח רובע ציר בסאתים ציר ואין דג טהור מציל ר"א בשם רשב"ח רובע ציר בסאתים דגים וציר אתא עובדא קומי ר' יאשי' והורה כן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ א"ר אבהו חשבית יתי' זהו התחלת ענין וקאי על המתניתין דר' יהודה ס"ל רביעית בסאתים ע"ז אמר ר' אבהו חשבית יתי' קרוב למאתים ר"א בשם ריבר"ח רובע ציר בסאתים ציר ופריך הגמ' על הא דקאמר ר"א בשם ריבר"ח בסאתים ציר דמחדש דהסאתים יהיו ציר ולמה לנו ציר והלא דג טהור ג"כ מציל והיינו דקפריך ואין דג טהור מציל בתמי' ע"ז קאמר ר"א בשם רשב"ח לא כדקאמר ר"א בשם ריבר"ח בסאתים ציר אלא רובע ציר בסאתים דגים וציר דאף הדגים מסייעין לבטל [ובשנו"א כתב גי' אחרת וכתב בס' מעיני הישוע' שמצא כתוב בכתבי תלמיד החסיד זי"ע גירסא אחרת רובע ציר בסאתים ציר שאין דגים מציל עכ"ל ז"ל ובאמת בכי"ק ממש מפורש כמו שכתבנו]:

אתא עובדא קומי ר' יאשי' והורי כן. דאף הדגים מצטרפין ותני כן ר"ל דאף הדגים מצטרפין בד"א בזמן ששולה ראשון ראשון ומניח לפניו אבל אם הי' שולה ראשון ראשון ומניח לאחריו אפילו יותר מכסדר הזה מותר כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק כיון ששולה מן הים ומניח לאחריו יש לומר שהיו כמה דגים טהורין אלמא דהדגים מצטרפין:

ע"י עילה. ר"ל הא דמקילינן דתלינן שהי' כמה דגים טהורין הוא משום דבאמת משורת הדין א"צ סאתים וא"צ לשיעור הזה וחומרא בעלמא היא ומ"מ עילה בעלמא לתלות עליו צריך לזה וע"כ אם הניח לאחריו כיון שיש עלילה לתלות תלינן אבל לא זהו העיקר ההיתר וכן איתא בירושלמי רפ"ד דדמאי דע"פ הדין מותר ורק צריך דבר מה לתלות ותלינן אפילו בעילה כל דהו ועיין בשנו"א ז"ל שם וכן איתא כה"ג בירושלמי בפ"ב במס' ע"ז ה"ט דצוה רבי לבדוק רק חבית אחת ונמצא שהראשים והשזרות קיימין והתיר את כל הג' מאות חביות ריב"א אמר ר"א מקשי לא מסתברא דאותה החבית יהיה מותרת ושאר החביות יהיו אסורות אלא ע"י עילה פי' דלפיכך צוה לפתוח חבית אחת לבדוק הוא רק שעשה עילה על מה לתלות כיון דמצד הדין א"צ כלל לחוש ורק דאנו מחמירין על כן בעילה כל דהוא מקילינן ע"ז מסיק שם וכן אותה הסוגיא כאן גבינתא איקלקלת פי' גבינתא הוא שם הנהר איקלקלת פי' שעבדו אותו שאל ר"ח לרבב"ז א"ל דבר של רבים אינו נאסר פי' דנהר שהוא מחובר אינו נאסר אלא משום דבנהר איכא חשש שמא תלשינהו גלי דלפעמים נתלש או שמא טפחינהו בידים כדאיתא במס' ע"ז דף נ"ט ע"א אך כיון דשל רבים הוא אינו נאסר כדאיתא בבבלי מים של רבים אינן נאסרין ואע"פ

שדבר של רבים אינו יסוד גמור להתיר דלא שייך אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דווקא בשל חבירו אבל בדבר הפקר דלא הוי לא שנו ולא של חבירו אוסר אבל מכיון דע"פ הדין אין לנו למיחש שמא טפחינהו בידים רק חומרא בעלמא היא ע"כ סמכינן ע"י עילה דמים של רבים אינן נאסרים וסמכינן ע"י עילה זו דלא טפחינהו בידים וכמו כן גבי לוקח מע"ה בדמאי התירו משום כבוד שבת ורק ע"ז לא סמכינן אלא בצירוף דשאלה ואף דשאלה לבדלא מהני כדגרסינן שם ע"י עילה דבצירוף עילה כל דהו סגי וה"נ על המחובר לבד אין לסמוך דשמא טפחינהו בידים ועל דבר של רבים אין נאסר לבד לא סמכינן אלא ע"י צירוף סמכינן והעיקר דסמכינן משום שהוא מחובר ועל החשש דשמא טפחינהו בידים בצירוף עילה כל דהוא סגי וע"ז מסיק ר' יעקב בר זבדי וקאי שם על הא דקאמר ריב"א דר"א מקשו דלא מסתברא דאותה החבית תהא מותרת והשאר יהיו אסורין ולא סמך על צירוף עילה כל דהוא ע"ז קאמר ריב"ז דר' יצחק מקשי על קושי' דר' אסי ואילין אגרת לא גוים לוקס כתיב בהן ואת אמרת ע"י עילה וכא ע"י עילה כן הגי' במס' ע"ז הנ"ל פי' דאיתא במס' גיטין בירושלמי בפ"ק ה"א גוים לוקס כתיב בהן וע"כ צריך להכיר שמותן של עדים ומסיק דדי בחנות של ישראל אם נכתב הגט בחנות ישראל סמכינן ע"ז וקשה כיון שכתוב בהגט גוים לוקס האיך תסמוך על מה שנכתב בחנות ישראל אלא ע"כ דהעיקר סמכינן שהן ישראל מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותן כשמות עכו"ם רק ע"ז לבד היו מחמירין ע"כ צריך שיהא צירוף עילה כל דהו שיהי' נכתב בבהכ"נ או בחנות ישראל כמבואר במס' גיטין בירושלמי הנ"ל ע"כ קאמר ר' יצחק על קושית ר"א הא בגיטין בגוים לוקיס וכי לא סמכינן רק ע"י צירוף עילה כל דהוא כיון דלא הוי רק חומרא וה"נ מה שצוה רבי לפתוח חבית אחת והתיר כולם הוא לאו דזהו העיקר אלא דזה הוי לצירוף כל דהוא ופי' זה ברור בע"ה והירושלמי גרס כאן הסוגיא הזאת כמו בע"ז הנ"ל כדרך הש"ס הזה ועיין בתוס' הרי"ד:

סליק פירקא בסייעתא דשמיא:

פרק יא

הלכה א

ר"א ור"י חד אמר מפני שממעטו ממידתו כו'. עיין לעיל בפ"ב בדברינו שמבואר הסוגיא הזאת יפה בע"ה ע"פ שיטת הרשב"א ז"ל והגר"א ז"ל:

הלכה ב

הוון בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה מה פליגין לשעבר כו'. ופריך והתנינן דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות ור' יהושע פוטר א"כ מוכח דתרומת דבש לא הוי תרומה דהא פטור מלתרום על הדבש כל עיקר א"כ למה לכתחלה הוי תרומה ומשני כאן שזבו משנתרמו כאן שזבו עד שלא נתרמו פי' אם זב הדבש קודם שנתרמו התמרים ס"ל לר' יהושע דפטור מלתרום על הדבש אבל אם תרם מתמרים ואח"כ זב הדבש מהן ס"ל לר"י דלכתחלה אסור לזרים משום דבא מן תמרי תרומה ובדיעבד פטור כן גי' הגר"א ז"ל במקום שנטבלו גרס בכי"ק נתרמו [ומודה ר"א שאם עישר כו' גרס הגר"א ז"ל לקמן לאחר תני ר"נ] מילתי' אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ מילתי' דר"א אמרה וקאי על הברייתא דבש תמרים ר"א מחייב במעשרות ור"י פוטר ע"ז קאמר הגמרא מילתי' דר"א אמרה מדס"ל דדבש חייב במעשרות ע"כ דס"ל כשהוא מעשר תמרים צריך לעשר מן התמרים על הדבש ועל התמרים לפי דבש ולפי תמרים ר"ל לפי חלק הדבש והתמרים כן מילתי' אמרה מפשטת הברייתא כיון דר"א מחייב במעשר בדבש כשזב הדבש מהתמרים קודם שנתרמו ע"כ כשמעשר תמרים צריך לעשר לפי דבש ולפי תמרים תני ר"נ אומר לא שר"א מחייב במעשרות ר"ל מן הדבש אלא שר"א אומר לא יאכל עד שיתקן את הדבש מודה ר"א שאם עישר על התמרים אפילו באספמיא דבשן מותר כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק [דלא כבשנו"א ז"ל] וה"פ דלעולם ס"ל לר"א דדבש גופי' אינו חייב במעשרות ר"ל שיתן תרו"מ על הדבש אלא שצריך לתקן את הדבש כלומר שלא יאכל בלא תיקון אבל מ"מ מודה ר"א שאם עישר על התמרים אפילו באספמיא אם התמרים שהדבש יצא מהן הן בעצמן כעת באספמיא ותרם מהן על עצמן לחוד נתקן הדבש ונמצא דלר"א אין צריך הדבש רק תיקון מהתמרים אבל הדבש בעצמו פטור ממעשרות מילתי' אמרה פי' לפי דתני ר"נ אמרה שהוא מעשר מן התמרים על התמרים ועל הדבש לפי תמרים ר"ל דלעולם בעי הדבש תיקון אבל לעשר על חלקו א"צ ואינו מעשר רק את התמרים ועי"ז מתוקן חלק הדבש:

ר"מ דו אמר אין מי פירות מבטלין לעולם. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

חברייא בשם ר"א מודו חכמים לר"א במשקה סרוח מעיקרא שהוא טהור. כן גי' השנו"א ז"ל:

הלכה ג

כיני מתניתא אין מביאין ביכורים משקין. בסוף מס' חלה גרסינן אין עושין ביכורים משקין אפילו משזכו בהם הבעלים וכן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק הכא ג"כ כן ופי' דהכהן שזכה בהם לא יעשה מהם משקין:

הלכה ד

תמן תנינן הרכינה ומיצת הרי היא של מוכר והכא את אמר הכין אר"י לית כאן למוכר אלא ללוקח אריב"א משום יאוש. כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ה

מנין לפרתו של כהן שאינו מאכילה בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה קנין כספו הם ולא בהמה יכול לא יאכילנה בכרשינין ת"ל נפש. כן גי' הגר"א ז"ל דתרומה אסור ליתן לבהמה אך כרשיני תרומה מותר מפני שהן מאכל בהמה ומפני שראוים קצת לאדם ע"כ הוי עליהם שם תרומה כדאיתא בתוס' ז"ל במס' יבמות דף ס"ו ע"ב:

ר"ח ר"י ר"ח בשם ר"י לי ת כאן תלתן. פי' דלא גרסינן כאן תלתן דתלתן אסור ליתן לבהמה ותיבות ד"ת לא כן מחק הגר"א ז"ל ומתחיל תני מנין לכהן כו' אפילו אחד ממאה שבו כו' ת"ל כי יקנה קנין כספו כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני בר קפרא אחד זו ואחד זו. ר"ל בין שומא אצל ישראל בין שומא אצל כהן לא תאכל בתרומה ופליג על מתניתין דידן:

תני ר"ח ביקור חולים אין לה שיעור. פי' מהרא"פ ז"ל בין ביום בין בלילה ומביא ראי' ממתניתין דמדליקין בשמן שריפה ע"כ מיירי בלילה:

ר"י בעי קומי ר"ז עד כדון בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן. דאז מדליק הישראל בביתו בשביל כהן אבל בתרומת גורנו דצריך לקיים מצות נתינה לא קיים מצות נתינה בהא דמדליק בשביל כהן. ר' יונה כר"י ור"י כר"ז מ"ד בתרומת גורנו נחלק ואתא אתיי הגר"א ז"ל מחק תיבות הללו וגרס הא דבתרה מ"ד בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן בחלקו אתיא פי' ניחא דהוי אתא לו בחלקו ר"ל דאבי אמו נטל בחלקו מ"ד בתרומת גורנו ואינו צריך זכי' פי' בתמי' דהא צריך לזכות לאיזה כהן ומשני במזכה לו ע"י אחר:

תני ישראל וכהן שהיו שותפין כו' אעפ"כ זכייה. צ"ל צריך זכייה כלומר אפילו לעשות צרכיו של כהן נמי צריך זכייה א"ל במזכה ע"י אחר:

תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן. הגר"א ז"ל מהפך הגירסא וגרס כאן תחלה תני בת ישראל שנכנסה להדליק מכהנת טובלת פתילה שמן שריפה ומדלקת ואח"כ גרס תני בת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל פי' דהא

על הברייתא דטובלת פתילה שמן שריפה קשה האיך רשאי הישראל לעשות כן לילך לביתו בשמן שריפה ע"ז מסיק תני ר"ל דמפרש דתני עלה דההיא ברייתא דבת ישראל שנכנסה כו' טובלת פתילה בשמן שריפה והולכת לביתה דמיירי בבת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן ע"כ מותרת לילך אפילו לביתה בשמן שריפה משום דזה הוי מלאכתו של כהן כדאיתא במס' שבת פ"ב ה"א וכן מסיק הכא בסמוך גבי ר"ח ציפורייא דר"ח אזיל לביתו בשמן שריפה ומסיק הטעם שזה נקרא צרכו של כהן דאי לא עביד כן לא הוי אתא ע"כ נקרא זה צרכו של כהן וע"כ בנכנס לכהן לעשות צרכיו של כהן הוי אפי' בחזרה ג"כ צרכי כהן ע"כ תני עלה דההיא ברייתא דבת ישראל שנכנסה לכהן טובלת הפתילה בשמן שריפה ומדלקת דמיירי בבת ישראל שנכנסה לעשות צרכיו של כהן ע"כ אפילו בחזרה נמי נקרא צרכו של כהן אבל ר"ח בשם ר' ינאי משני לה שינויא אחרינא דלעולם שלא נכנסה לעשות צרכיו של כהן רק הא דמותר משום דהוה סכנה כדמסיק שעת משלחת זאבים היתה והי' סכנה ולפיכך התירו וע"כ אפילו עכשיו שאין סכנה ההיתר במקומו דלא עמד ב"ד וביטל וכמה דתימר תמן לא עמד ב"ד וביטל זה שייך במס' שביעית פ"ד כדרך הש"ס הזה:

ר' יוסי צירניא בעי קומי ר' ירמיה דלא כן מה אנן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש בתמי' א"ל של בית קודמין היא והא ר"י אומר מעין שניהם ור"י אומר מעין שניהם ור' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי פי' משום דקי"ל הלכה כדברי המכריע כגון ההיא דר"מ ס"ל אוכלין כל חמש ור"י ס"ל כל ארבע ור"ג מכריע חולין כל ארבע תרומה כל חמש קרא הגמ' לר"ג מכריע וקי"ל בכ"מ הלכה כדברי המכריע והכא הוי ר' יהודה ור' יוסי מכריעים דר"מ אוסר כאן וכאן ור"ש מתיר כאן וכאן ור' יהודה ור' יוסי מכריעין דכאן אסור וכאן מותר ע"כ הייתי אומר כמו דקי"ל בכ"מ הלכה כדברי המכריע וע"כ הוי הלכה כר' יהודה ור' יוסי לנגד ר"מ ור"ש ובין ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי [ועיין בירושלמי במס' פסחים פ"ק ה"ו דלהמכריע קרי הירושלמי מעין שניהם] וע"כ הו"א דהלכה כר' יוסי ע"כ קמ"ל דהלכה כר"ש:

סליק מסכת תרומות בסייעתא דשמיא: